

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study And Support Foundation

ปกิณณกถกรรม

เล่มที่ ๑๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

สารบัญ

	หน้า
การรับผลของกรรม	๑
รูปหยาบ – รูปละเอียด	๒
อยู่ที่ความเข้าใจธรรม	๕
มีจริง ๆ หรือว่าจำไว้	๗
เข้าใจสิ่งที่ถูก ไม่เสียเวลากับสิ่งที่ผิด	๑๐
เราโดยลักษณะ ๓	๑๑
รู้ชัดคือรู้ที่ตัวจริงของธรรม	๑๔
ค่อย ๆ เข้าถึงลักษณะจริง ๆ ของธรรม	๑๗
มีจริงในขณะที่สติระลึกรู้	๒๐
รู้ด้วยจิตหรือรู้ด้วยปัญญา	๒๒
มรรคจิตทำกิจครบทั้ง ๔	๒๕
เพราะมโนทวารไม่ปรากฏ ๑	๒๗
เพราะมโนทวารไม่ปรากฏ ๒	๒๙
ปัญญา ๒ ขั้นที่ต่างกัน	๓๐
อยากดีเกินความจริงที่ตัวเองเป็น	๓๒
ปัญญาขั้นปริยัติ	๓๔
ทั้งหมดที่เรียนมาก็คืออยู่ในตำรา	๓๖
ของจริงคือเดี๋ยวนี้	๓๘
อยากฟังธรรมเป็นกุศลหรืออกุศล	๓๙
กายวิญญูติ – วจีวิญญูติ	๔๒
สมุฏฐานของเสียง	๔๕
อกุศลวิบากนำมาซึ่งอริยสัจธรรมก็ได้	๔๗
เสียงแสดงธรรมเป็นอริยสัจธรรมได้มั๊ย	๔๘

สารบัญ

	หน้า
ตั้งมั่น (สมาธิ) ต่างจากสงบ	๔๙
พิจารณาด้วยสติสัมปชัญญะ	๕๒
กายวิเวก	๕๕
บารมีต้องเป็นเรื่องขัดเกลา	๕๖
อย่าพอใจเพียงแค่สงบ	๕๙
วิปัสสนาญาณไม่ใช่สติปัฏฐาน	๖๐
โลกของสมมุติบัญญัติตั้งต้นที่มโนทวาร	๖๒
การศึกษาพระอภิธรรมจำเป็นแค่ไหน	๖๖
นัยของโยนิโสมนสิการ	๖๗
เป็นเรื่องของสังขารชั้นที่จะปรุงแต่ง	๖๘
สติกันอกุศลได้ทุกทวาร	๖๙
สติปัฏฐานไม่ใช่แค่คิด	๗๔
สัญญาที่มั่นคงเป็นเหตุไถ่	๗๕
สนทนาธรรมกับชาวแกมพูชา ๑	๗๖
สนทนาธรรมกับชาวแกมพูชา ๒	๗๙
สนทนาธรรมกับชาวแกมพูชา ๓	๘๑
สนทนาธรรมกับชาวแกมพูชา ๔	๘๔
สนทนาธรรมกับชาวแกมพูชา ๕	๘๗
คิดเรื่อง ไม่ใช่รู้ที่ลักษณะ	๘๘
สภาพธรรมขณะนี้ เป็นเครื่องวัดความเข้าใจ	๙๐
อะไรที่จริงถูกทั้งนั้น	๙๓
เข้าใจสำคัญกว่าจำ	๙๕
บุญคืออะไร บาปคืออะไร	๙๘

การรับผลของกรรม

สุ. เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรามีอายุยืนยาวมากเลย ชั่วขณะจิตเดียว แล้วจิตขณะนั้นก็ดับ แล้วจิตขณะต่อไปก็เกิด จนกว่าจะถึงจิตขณะสุดท้าย ซึ่งทำหน้าที่ฟื้นฟูสภาพความเป็นบุคคลนี้ จะไม่กลับมาเป็นบุคคลนี้อีกเลย แต่ว่ากรรมหนึ่งจะทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดต่อจากจุติจิตทันที คือ เกิด ภาษาบาลีใช้คำว่า ปฏิสนธิ สืบต่อจากจุตินี้คือ สังสารวัฏฏ์

ชาลิก อันนี้ คือ เกิดขึ้นในอภิมุขหนึ่งใช้ไหมครับ พอจิตดับปุ๊บ ก็มีการปฏิสนธิทันทีในอภิมุขหนึ่ง ซึ่งก็สืบเนื่องจากผลกรรมที่ทำเอาไว้ บาปและบุญ จะส่งผลให้เราเกิดในภุมิไหน

สุ. ค่ะ แต่ว่ากรรม ไม่ใช่เฉพาะชาตินี้ชาติเดียว เหมือนกรรมเก่าทั้งหมดที่ได้กระทำแล้วในแสนโกฏิกัป สามารถจะทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดได้ หรือเมื่อไม่ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิด ก็ให้ผลหลังปฏิสนธิ

เพราะฉะนั้นเวลาที่เราก่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผลของกุศล เราไม่ได้เกิดเป็นสัตว์ เราอ่านได้ เราเขียนได้ เราคิดได้ เราไตร่ตรองได้ เป็นมนุษย์สามารถมีปัญญาได้ อบรมได้ ก็เป็นภูมิที่ดี แต่เราก็มีผลของอกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว ทำให้บางวันผลของกรรมที่เรียกว่า อกุศลวิบากจิตเกิดขึ้น อาจจะมีสิ่งที่ไม่ดี ได้ยินเสียงที่ไม่ดี ได้กลิ่นที่ไม่ดี ลิ้มรสที่ไม่ดี กระทบสัมผัสที่ไม่ดี นั่นเป็นผลของกรรม ซึ่งภาษาบาลีใช้คำว่า “วิบากจิต”

เพราะฉะนั้นถ้ากรรมมี ๒ อย่าง กุศลกรรม ดับไปแล้วจริง เป็นปัจจัยให้กุศลวิบากจิตซึ่งเป็นผลของกรรมเกิดได้ อกุศลกรรมดับไปนานแล้วก็จริง แต่ก็ยังเป็นปัจจัยให้อกุศลวิบากจิต ซึ่งเป็นผลของอกุศลกรรมเกิดได้

เพราะฉะนั้นกุศลวิบากหรืออกุศลวิบาก ก็คือ ทางตาที่เห็น ทางหูที่ได้ยิน ทางจมูกที่ได้กลิ่น ทางลิ้นที่ลิ้มรส ทางกายที่กระทบสัมผัส หลังจากเกิด เพราะว่าเกิดนี้ก็ต้องเป็นผลของกรรมแล้ว แต่ไม่ทำให้ตาย ยังให้เป็นคนนี้อยู่ แล้วเป็นคนนี้ ไม่ใช่

ไม่ต้องรับผลของกรรมอะไร เราหลับไป เรายังไม่ตาย เพื่อตื่นขึ้นรับผลของกรรมต่อไป
ทันทีที่ลืมตา นี่ก็เป็นการรับผลของกรรม

ชาลิก ถ้าอย่างนั้นเวลาเราหลับ จิตก็ไม่ได้หลับ ใช่ไหมครับ

สุ. ความจริงแล้ว หลับ คือ อะไร แต่ละคำ ๆ ที่เราใช้ จะต้องตรงกับ
ลักษณะของจิตแต่ละชนิดที่ทำหน้าที่แต่ละอย่าง

เพราะฉะนั้นถ้าเรายังไม่รู้ เราก็ใช้คำว่า “หลับ” หมายความว่า ขณะนั้นไม่เห็น
ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่คิด คือ ไม่ผันด้วย นั่นคือ
หลับสนิท ขณะนั้นเป็นภวังคจิต ถ้าเคยได้ยินคำว่า “ภวังค์” หมายความว่า เป็นจิตซึ่ง
ไม่รู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ คือ ไม่ผันด้วย

เพราะฉะนั้นต้องทราบ จิตที่สืบต่อตั้งแต่ขณะปฏิสนธิ ขณะแรกที่สุดของชาตินี้
ชื่อว่า ปฏิสนธิ เป็นผลของกรรม เพราะฉะนั้นเป็นวิบากจิต ขณะนั้นไม่ได้ทำกุศล
อกุศลใด ๆ เลย แต่กรรมทำให้วิบากจิตประเภทหนึ่งเกิด ถ้าเป็นกุศลวิบากจิตเกิดขณะ
แรกขณะเดียวแล้วดับ แต่กรรมทำให้ภวังคจิตเกิดสืบต่อดำรงภพชาติ โดยยังไม่เห็น
ยังไม่ได้ยิน

เพราะฉะนั้นหลับ ก็คือ ขณะที่ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่
กระทบสัมผัส ไม่คิดนึก แต่เป็นระยะเวลาสั้น เวลานี้ก็มีภวังค์คั่น แต่สั้น แต่เวลา
หลับ มีภวังค์ยาว จึงเรียกว่าหลับ

รูปหยาบ – รูปละเอียด

ผู้ถาม รูปไกลละครับ

สุ. รูปไกลก็ยากต่อการพิจารณา

ผู้ถาม สุขุมรูปคืออะไร

สุ. สุขุมรูปเป็นรูปที่ละเอียด

ผู้ถาม อย่างรูปหยาบ ก็อย่างเช่น ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม และสุขุมรูป
อย่างเช่น รูปเบา รูปอ่อน รูปควรแก่การงานใช่ไหมครับ

สุ. รูป ๒๘ รูป แบ่งเป็นรูปหยาบเท่าไร รูปละเอียดเท่าไร ถ้าเราจำจำนวนได้
ผู้ถาม สุขุมรูปมี ๑๘ ใช่ไหมครับ

สุ. สุขุมรูป ๑๖ วิธีจำนี้ไม่อยากเลย มันคล้องจองกับเหตุผล กับสติปัฏฐาน
อย่างรูปหยาบ สี่ถือว่าหยาบเพราะปรากฏ เสียง กลิ่น รส ใญ่ฐัพพะ ๗ แล้ว
ใญ่ฐัพพะได้แก่ ธาตุดิน ธาตุไฟ ธาตุลม และสี เสียง กลิ่น รส เป็น ๗

ตาก็หยาบ หูก็หยาบ จมูก ลิ้น กายหยาบ อีก ๕ รูป รวมทั้งหมดรูปหยาบมี
๑๒ รูป ที่เหลือเป็นรูปละเอียดเท่านั้น

เพราะแบ่งรูปหลายนัย รูปหยาบกับรูปละเอียด เพราะจริง ๆ รูปมี แต่เราจะรู้
หรือ อย่างหทยวัตถุ เราก็ไม่รู้ โอชารูป เราก็ไม่รู้ ธาตุน้ำเราก็ไม่รู้

เพราะฉะนั้น จะกล่าวเป็นรูปหยาบไม่ได้ รูปหยาบ ก็คือ รูปที่ปรากฏให้เห็น
ให้รู้ ให้เข้าใจได้ เพราะว่าสัมผัสอยู่ตลอดเวลา อย่างทางตา สัมผัสปรากฏอยู่เรื่อย ๆ ถ้า
อย่างนี้ไม่หยาบแล้วรูปอะไรจะหยาบ ในเมื่อปรากฏให้เห็น เสียงก็ปรากฏให้ได้ยิน
รวมความว่า อารมณ์ทางตา ๑ ทางหู ๑ ทางจมูก ๑ ทางลิ้น ๑ ทางกาย ๓ เป็น ๗

รูป คือ สี เสียง กลิ่น รส ๔ แล้ว ใญ่ฐัพพะอีก ๓ เป็น ๗ และเพิ่มจักขุ
ปสาทรูป เพราะว่าถ้าไม่มีจักขุปสาทรูป ไม่มีทางที่เราจะรู้รูปที่กำลังปรากฏทางตาได้
ถ้าตาเราบอดเดี๋ยวนี้ ไม่มีทางที่จะมีอะไรปรากฏในห้องนี้เลย หรือถ้าหูหนวก เสียงก็ไม่
ปรากฏ อย่างไร ๆ เสียงก็ไม่ปรากฏ

เพราะฉะนั้น สี เสียง กลิ่น รส ใญ่ฐัพพะ ๗ รูป ต้องอาศัยปสาท ๕ รูป จึง
สามารถปรากฏได้ เพราะฉะนั้นทั้ง ๑๒ รูป เป็นรูปหยาบ ที่เหลือแม้มี ก็ไม่ปรากฏ
เพราะฉะนั้นเป็นสุขุมรูปทั้งหมด

เพราะฉะนั้นที่ตัวเรา เราว่ามีทั้งตัว ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า ความจริงไม่มีอะไร
เพราะว่ารูปแต่ละรูปก็เหมือนโต๊ะ เก้าอี้ เขาก็เกิดดับไปเรื่อย ๆ ไฟฟ้า หรือไมโครโฟนก็
เกิดดับไปเรื่อย ๆ รูปอื่นที่ตัว ก็เหมือนอย่างนั้น คือว่า เกิดขึ้น แล้วก็ดับไปอยู่เรื่อย ๆ
ไม่มีความหมายอะไร แต่ความหมายอยู่ตรงที่ว่า เมื่อรูปสัมผัสกระทบตา มีจิตเห็นเกิดขึ้น
แค่นี้ตรงนี้ คือ จิต ๑ ขณะ ซึ่งปรากฏเป็นโลก

เพราะฉะนั้นที่เราจะไม่เห็นว่า เป็นตัวตน เราต้องย่อลงมา จนกระทั่งมองถึงความจริงทะลุปรุโปร่งด้วยสติสัมปชัญญะที่ระลึกและรู้ลักษณะที่เป็นนามธรรม ที่แยกขาดจากรูปธรรมว่า ในขณะที่หนึ่งที่ปรากฏ มีสภาพรู้ซึ่งกำลังมีสีปรากฏ ไม่มีเราเลยทั้งหมด ก็เหมือนรูปอื่น ๆ ที่บังเอิญมาอยู่ตรงนี้ แข็ง ๆ อ่อน ๆ ตรงโน้น แข็ง ๆ อ่อน ๆ ตรงนี้ มันก็ไม่มีความหมาย มันก็เกิดดับไปเรื่อย ๆ

แต่ว่าข้อสำคัญที่สุด ก็คือว่า มันมีสมมุติฐานที่ทำให้ต่างกับรูปที่ไม่มีชีวิต แต่จริง ๆ แล้วถึงอย่างนั้น ก็ไม่ได้ปรากฏ ถึงแม้ว่าจะมีความต่าง แต่ความต่างนั้นก็ไม่ปรากฏ เท่ากับชั่วขณะที่เกิด แล้วยังไม่ดับ แล้วกระทบกับปสาท รูปจึงจะปรากฏได้

เพราะฉะนั้นจึงทรงจำแนกหรือทรงแสดงว่า รูป ๑๒ รูป เป็นรูปหยาบ ตัวเราไม่มีไม่มีจริง ๆ อย่าไปคิดว่ามี มีชั่วขณะที่รูปกระทบตาแล้วปรากฏว่า มีสิ่งที่ปรากฏ ยังไม่เอาเรื่องราวอะไรมาต่อเลย มันมีอยู่แค่นั้น แล้วมันก็ดับ ไม่มีปอด ตับ หัวใจ เลือด สุกดิบอะไรทั้งหมด นั่นเป็นเรื่องราวของธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า

เพราะฉะนั้นการที่จะรู้ความจริงว่า ไม่มีตัวตน ก็ต้องมีความรู้เฉพาะอย่างซึ่งกำลังปรากฏขณะนั้นทันที แล้วมันก็ปรากฏเร็วมาก จากตามาหู นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ส่วนอื่นไม่มีความสำคัญเลย เราจะไปเกี่ยวโยงกับสมอง กับอะไร นั่นก็เป็นเรื่องคิดนึกหมด

แต่จุดสำคัญก็คือว่า ต้องมีรูปที่เป็นโสทปสาทกับเสียงที่ยังไม่ดับ เป็นปัจจัยให้จิตได้ยินเกิดขึ้น แล้วดับ หมดไปอีกแล้ว

นี่คือความจริงที่ว่า มันมีที่ละชั่วขณะจิตเดียว แล้วก็หมด และส่วนอื่นก็มีแต่ความทรงจำทั้งนั้น รูปทุกกลาปมีอายุเท่ากับจิตเกิดดับ ๑๗ ขณะ ซึ่งแสนเร็ว เพราะฉะนั้นเวลานี้ รูปทุกกลาปที่นี้ก็เกิดดับ

เพราะฉะนั้นมันไม่มีค่าอะไรเลย ในเมื่อมันไม่ปรากฏ แล้วมันก็ดับเร็วมากด้วย ไม่มีความรู้สึกกว่า หนักหรือเบา จนกว่าจะกระทบกายปสาท จึงจะรู้ว่าตรงนั้นมีรูป ซึ่งเป็นปัจจัยให้กายวิญญาณเกิดขึ้น รูปร่างนั้นและดับด้วย มันไม่ได้เที่ยงเลย มีแล้วหายไป ไม่มี ก็เหมือนไม่มี

ผู้ถาม เวลาสติเกิด ระลึกรู้ลักษณะของความตึง ความไหว ขณะนั้นก็เป็นลักษณะของธาตุลมอยู่แล้วใช่ไหมครับ หมายความว่าที่ตึงที่ไหวก็เป็นของวาโยธาตุเลย

สุ. ค่ะ เป็นตัวธาตุลม

ผู้ถาม ธาตุลมเลย

สุ. เพราะฉะนั้นสังขญาณต้องฟังจนกระทั่งเข้าใจ จนกระทั่งมีความมั่นคง เป็นปัจจัยให้สติมีการระลึก และความรู้ทั้งหมดที่เราได้จากการศึกษาปริยัติ ก็มาเกื้อกูลทำให้เราสามารถเข้าใจถูก แต่กว่าจะเข้าใจถูกอย่างนั้นจริง ๆ ก็เท่ากับลอกอวิชา ความไม่รู้ออกเป็นชั้น ๆ กว่าที่จะถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริง

อยู่ที่ความเข้าใจธรรม

ศุกล ก็มีคำพูดของท่านอาจารย์ที่ทำให้ผมสะดุดอยู่นิดหนึ่ง ที่บอกว่า มันไม่มีอะไรเลย ที่นี้ ก็เกิดดับ ที่โน่น ก็เกิดดับ จะมีต่อเมื่อปรากฏ

สุ. แน่นอนค่ะ

ศุกล คือ ตลอดเวลาผมไม่เคยพิจารณาที่ว่า มีต่อเมื่อปรากฏ แต่คิดว่ามันมีอยู่แล้ว แต่ว่าเราไม่รู้ ซึ่งอาจจะยังไม่ตรงกับความเข้าใจที่ถูกต้องเลย

สุ. นั่นคือ อัตตสัญญา

ศุกล ถึงแม้ไม่ปรากฏก็คิดว่ามี

สุ. นั่นแหละ คือ อัตตสัญญา ความทรงจำว่ามีอัตตา

ศุกล แต่พอมีการระลึก หรือว่าไปเปรียบเทียบว่า สิ่งใดมี หมายความว่าสิ่งนั้นกำลังเกิดขึ้น มีการกระทบปรากฏ แต่ก็ไม่ได้ทำให้มีความเข้าใจ ที่จะคิดว่า นี่เป็นเพียงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น แล้วก็หมดไป แล้วทำไมเราต้องมายึดถือ

สุ. เพราะฉะนั้นต้องฟัง ฟังแล้ว ฟังอีก ฟังแล้ว ให้เข้าใจ สังขญาณจะต้องมีอยู่เรื่อย ๆ ให้เรามีความมั่นคงที่จะรู้ว่า ความจริง คือ อย่างนี้เท่านั้นเอง ที่ว่าไม่มีตัวเรา เพราะว่าตัวเรามันโตมากเลย แล้วก็จำไว้แน่นอนหนาทุกภพทุกชาติ เดียวนี้ไม่เหลืออะไร เพียงชั่วขณะจิตหนึ่งที่สภาพธรรมปรากฏ แล้วก็หมด

ศุกล ถ้าไม่มีการระลึกอย่างที่ท่านอาจารย์ให้คำแนะนำ อย่างนี้แสดงว่า ยังไม่อยู่ในข่ายสัจญาณเลยใช่ไหมครับ

สุ สัจญาณก็มีตั้งแต่ขั้นต้น ค่อย ๆ ฟังไป ก็ค่อย ๆ เข้าใจไป จนกว่าจะมั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ

ศุกล ครับ อย่างนี้ก็เป็นความละเอียดอีกตอนหนึ่ง

สุ กว่าจะมั่นคงและติดตามไป

ศุกล มั่นคงและยังไม่ติดตามก็มีหรือครับ

สุ ค่ะ สติระลึก ก็ต้องเพิ่มความมั่นคงขึ้นไปอีกในสัจญาณ

ศุกล ก็เข้าใจตามสติปัญญาแค่นี้ครับ

สุ แล้วแต่บุคคลค่ะ

ศุกล เวลาที่เราจะไปพูดให้คนอื่นเขาฟัง คือ อยากให้คำพูดกะทัดรัด แล้วไม่ต้องการให้พูดแล้วสงสัย เพราะถ้าไม่มีคำตอบกะทัดรัด สงสัย

สุ. ไม่หรอกค่ะ คุณศุกล เราจะเอาอริยสัจธรรมหรืออริยสัจ ๔ ไปพูดกับเด็กนักเรียนป๊อปบี้ ต่อให้พูดอย่างนี้เขาก็ไม่รู้เรื่อง เขาก็จำเอาไว้แค่นี้ว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ แต่เขาจะไม่รู้เลย ปรมัตถธรรมอะไร นามธรรมอะไร รูปธรรมอะไร เกิดดับอย่างไร ไปบอกว่า ขณะนี้เกิดดับ เขาก็ตามไปเลยว่า ขณะนี้เกิดดับ คือ เป็นเรื่องที่เราฟัง แล้วเราจะต้องคิด ไตร่ตรอง พิจารณา จนกระทั่งสติระลึก และค่อย ๆ รู้ขึ้น จนกว่าจะประจักษ์แจ้ง

ทีนี้ถ้าเราคิดว่า เราจะไปอธิบายอริยสัจ ๔ ให้คนเข้าใจ ไม่มีทาง ถ้าเขาไม่ศึกษาปรมัตถธรรม เขาก็เข้าใจตามคำพูดว่า เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ในหนังสือเล่มไหนก็เขียนไว้อย่างนั้น แล้วคนเข้าใจแค่นั้น มันอยู่ที่ความเข้าใจธรรม

มีจริง ๆ หรือว่าจำไว้

ผู้ถาม เมื่อที่ท่านอาจารย์พูดถึงอัตตสัญญา ขณะที่เราเห็นดอกไม้ ขณะนั้นก็ต้องมีอัตตสัญญาอยู่แล้ว ถ้าสติปฏิฐานเกิดระลึกในลักษณะที่ตรงกับลักษณะรูปธรรมก็ดี นามธรรมก็ดี ขณะนั้นจะมีอัตตสัญญาไหมครับ

สุ. เวลาที่สติปฏิฐานเกิด ขึ้นอยู่กับว่าเราเข้าใจสิ่งนั้นแค่ไหน ค่อย ๆ เริ่มที่จะคลายความไม่รู้และเคยเข้าใจว่าเป็นอัตตา หรือว่าเรายังจะต้องศึกษาอีกไกลกว่าจะรู้จริง ๆ จนกระทั่งประจักษ์ว่า ขณะนั้นสภาพธรรมปรากฏ โดยความเป็นอนัตตา ตรงนั้นเลย อัตตสัญญาจะคลาย ไม่ใช่ว่าไม่มี แต่คลายตรงที่กำลังรู้ เพราะที่กำลังเห็นในความเป็นอนัตตา แต่หลังจากนั้น อวิชชาก็มาอีก

ข้อสำคัญก็คือว่า ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ ความเข้าใจขั้นฟังเรามีแค่ไหน ตัวธรรมพินิจอยู่ตลอดเวลา เราฟังมา ๕ ปี เรื่องสิ่งที่ปรากฏทางตา กับเห็น เราฟังมา ๑๐ ปี เรื่องเสียงกับได้ยิน เราฟังไปอีก ๒๐ ปี เรื่องจิตที่กำลังคิดนึก ทุกอย่างเราฟังมาตลอด แต่เครื่องพินิจปัญญาของเราว่า แค่นี้ระดับไหน ก็คือ กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ มีความเข้าใจในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ โดยรู้ความต่างกันของขณะที่สติเกิดกับขณะที่หลงลืมสติ

ธงชัย ถึงแม้ว่าจะรู้ ๒ อย่างนั้นแล้ว ความต่างกันแล้ว อันที่จริงตัวเรายังคิดว่ามีอยู่ แต่ความจริงมันไม่มี

สุ. แน่นนอนค่ะ มันต้องไปอีกไกล อีกนาน ไปเรื่อย ๆ เพราะว่าสภาพรู้ต้องปรากฏลักษณะ ซึ่งมันเป็นเพียงธาตุรู้อย่างเดียว

ธงชัย สมมติถึงปัญญาขั้นนั้นแล้ว

สุ. ไม่มีสมมติเลยคะ ต้องค่อย ๆ ไป จนกว่าจะถึงจริง ๆ

ธงชัย แต่ถ้าตัวเรา เมื่อส่วนที่ยังไม่ปรากฏ มันจะดับก็จริง แต่ก็เกิดขึ้นมาเร็วเหมือนกัน

สุ. นั่นคือ กำลังนึกเรื่องราวของปรมัตถธรรม เพราะฉะนั้นเราต้องแยกว่า เราเรียนเรื่องวิทยาศาสตร์และไปนอกโลก เรียนเรื่องการแพทย์ เรียนอะไรทั้งหมด เราเรียนเรื่องราวของปรมัตถธรรม แต่ไม่รู้จักตัวปรมัตถธรรม

เพราะฉะนั้นที่เราบอก เรากำลังมีตัว ก็เหมือนกับเราเรียนวิชาแพทย์ นึกเอาว่า มันมีกระดูก แต่ไม่ได้ปรากฏ แล้วเราก็ไปจำ พอเราเห็นปั๊บ เราก็จำว่าเรามีฟัน แล้วจริง ๆ ฟันปรากฏหรือเปล่าขณะนี้

ธงชัย ผมมองในกระจก ฟันก็ปรากฏทางตาผม

สุ. เพราะฉะนั้นพอมองกระจกปั๊บ อัตตสัญญามาแล้ว มีครบทุกอย่าง

ธงชัย ดู ๆ ก็จะไม่เข้าใจ ดู ๆ ก็ไม่เข้าใจ แต่รู้ว่า มันมีอะไรซ่อน ๆ อยู่ แต่เราไม่รู้

สุ. เป็นเรื่องที่ต้องอบรมจริง ๆ ต้องใช้คำว่า “อบรมจริง ๆ” เพราะเป็นเรื่องของปัญญาล้วน ๆ เลย

สุกัล เรื่องที่ท่านอาจารย์พูดว่า เราไม่มีในกระจก ผมก็ฟัง แล้วก็คิดตาม แต่ผมยังนึกว่า ถ้าสมมติผมพูดคำนี้ออกไป ถ้ามีคนซักถามให้อธิบาย ผมยังอธิบายไม่ได้

สุ. ก็ไปเอาตัวคุณสุกัลจากกระจกออกมาสิ ไหนว่ามี

สุกัล จะเป็นภาพสะท้อน หรืออะไรก็ตาม ทีนี้ถ้าเราจะพูดให้คนฟังเข้าใจว่า ถ้าสมมติคิดว่ามีเราในกระจก ก็ต้องไปกระทบสัมผัสสิ่งที่เราคิดว่าเป็นกระจก จะมีธรรมอะไรปรากฏ อย่างนั้นใช่ไหม แต่กระทบปั๊บ ก็ยังมีตัวเราอยู่ในกระจกอีกครับ

สุ. ไม่มีเลย มีแต่ความคิดนึก ก็เหมือนดูโทรทัศน์ เมื่อก็มีคลื่นต้น มีเครื่องบินตก แล้วมีอะไรในโทรทัศน์ ไหนเอาเครื่องบินออกมาสิ เอาคลื่นต้นออกมาสิ

สุกัล ถ้าสมมติว่า ทางตาจะมากกว่าสิ่งที่ปรากฏ เกินกว่านั้นเป็นเรื่องของความคิดนึกหมดเลย

สุ. ความคิดนึกทั้งหมดเลย ไม่อย่างนั้นไม่ทรงแสดง สำหรับผู้ที่เป็น ปทปรมะ ไม่ให้เห็นผิด ไม่ให้เข้าใจผิดว่า ธรรมต้องเป็นอย่างนี้ ถ้ารู้ความจริง ก็ต้องรู้ ต้องแยกออก ทางตา กับทางใจ

สุกัล ตรงนี้ยากมากเลย เหมือนกับความลึก

สุ. ยากอยู่แล้วค่ะ

ศุกล ถึงแม้ว่าดูเหมือนเข้าใจ แต่พอทิ้งไปนาน ๆ

สุ. ยากที่อะไร ยากที่คนพยายามไปทำ ไม่ใช่พยายามค่อย ๆ เข้าใจไปที่ละเล็กทีละน้อย อันนี้เป็นอุปสรรคอย่างมาก ถ้าจะทำให้แล้ว หหมดหวัง อย่างไรก็ตาม หวัง เพราะว่าเป็นตัวตน ไม่ใช่เป็นการอบรมปัญญา แต่ถ้าเขาค่อย ๆ ฟัง ค่อย ๆ รู้ สติค่อย ๆ ระวัง ค่อย ๆ อบรม ใช้คำว่า “จรัลกาลภาวนา” ไม่เปลี่ยนคำเลย ในพระไตรปิฎก เป็นการอบรมปัญญาจริง ๆ ให้ปัญญาเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏถูกต้องจริง ๆ

ศุกล อันนี้ก็พอจะต่อไปถึงสิ่งที่ยังห่างไกล ยังยากอยู่ แต่ผมก็พิจารณาว่า นี่คือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง อุปมาธรรมว่า ธรรมเป็นของลึกซึ้ง จึงรู้ได้ยาก

สุ. คือ อย่างน้อยเราเกิดในยุคนี้สมัยนี้ ซึ่งมีความเห็นผิดมากมาย เหลือเกิน เราก็ยังเอาตัวรอดมาหาเหตุผล ความเข้าใจถูกต้องได้ เป็นบุญแล้ว เอาแค่นี้ หมายความว่า เราได้รู้ความจริงถูกต้องว่า มันเป็นหนทางที่ยากและละเอียด และเป็นเรื่องของเหตุผล เป็นเรื่องที่ว่าคนไม่สะสมมา ไม่มีทางจะถึงหนทางนี้ได้ เพราะว่าขณะนี้เต็มไปด้วยความเห็นผิด เพราะฉะนั้นก็ระดับระคองความเข้าใจที่ถูกต้องไปเรื่อย ๆ ให้มันคงขึ้น

ผู้ถาม ความหมายของอตตสัญญากับชนสัญญาก็เป็นอันเดียวกันใช่ไหมครับ

สุ. อะไรก็ตามที่รวมกันแล้ว เราไม่รู้ความจริง จะใช้คำไหนก็ได้ อย่าลืมว่า คำไม่สำคัญ สำคัญ คือ สภาพธรรมมีก่อนคำ แล้วเราบัญญัติคำให้เข้าใจ เพราะฉะนั้นจะใช้ภาษาบาลี สมัยโน้นเราเข้าใจ เราเคยฟังมาแล้ว ๒,๕๐๐ กว่าปี แต่พอมาถึงเดี๋ยวนี้ พอบอกชนสัญญากับอตตสัญญา เราไม่รู้เรื่องเลย แต่เราเข้าใจด้วยภาษาอะไร ให้เข้าใจว่า สิ่งใดก็ตามที่รวมกัน โดยที่เราไม่เห็นว่าเป็นสภาพธรรม แต่ละอย่าง จะใช้คำอะไรก็ได้

เข้าใจสิ่งที่ถูก ไม่เสียเวลากับสิ่งที่ผิด

ศุกล สิ่งที่จะทำให้คนไม่หนักใจ ไม่ใช่ชั่วเขและเห็นประโยชน์ การเริ่มต้นกับกลุ่มบุคคล ท่านอาจารย์คิดว่า เราควรจะมีคำพูดคำแนะนำอย่างไร

สุ. จริงๆ แล้ว แต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน แต่ละกลุ่มก็ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราไม่มีการเตรียม เราต้องพร้อมที่จะดูว่า บุคคลนั้นมีความรู้ระดับไหน มีความสนใจระดับไหน สามารถจะรับได้แค่ไหน

ศุกล ถ้าอย่างนั้นก็คงต้องเป็นเรื่องเรามีความพร้อมแค่ไหน อย่างไร

สุ. เรามีความพร้อม ที่เรามีกุศลศรัทธา มีเจตนาที่ดีที่จะถือกุศล แต่อย่าลืมว่า คนฟังต่างกัน ระดับความเข้าใจต่างกัน ความสนใจต่างกัน สามารถจะรับได้แค่ไหนด้วย เพราะว่าบางทีเราคิดว่า เราพูดสองสามคำ เราเข้าใจ แต่เขาเหมือนเข้าใจ แต่ความจริงเขาเข้าใจหรือเปล่า

ศุกล ที่นี้การที่เราจะเริ่มต้น

สุ. พูดถึงสังขาร ธรรมที่เป็นของจริง พิสูจน์ได้เลย

ศุกล ก็หนีไม่พ้นไปจากจิต เจตสิก รูป

สุ. แน่นอนค่ะ ถ้าไม่พูดถึงเรื่องเหล่านี้ ธรรมไม่มีประโยชน์เลย เป็นตัวเรา ตัวเขาตลอด

ศุกล ไม่ต้องกลัวว่า พูดซ้ำๆ ไม่จำเป็นเลยใช่ไหมครับ

สุ. ขอให้เขาเข้าใจขึ้นเรื่อย ๆ

ศุกล ครับผม

สุ. ความเข้าใจสำคัญที่สุด คือ ประโยชน์ของเรา แม้แต่การสนทนาเดี๋ยวนี้คือ เพื่อความเข้าใจ เราต่างคนต่างมีความเข้าใจต่างระดับ แต่ขอให้ทุกคนเข้าใจขึ้นในเรื่องที่กำลังพูด และไปต่อกันเขาเอง อย่างน้อยก็ฟังอันนี้ ก็เข้าใจตอนนี้ และพอไปอ่านปรมัตถธรรม หรือไปสนทนา ก็ทำให้อันนี้ไปเสริมสิ่งที่เขาอ่านได้ หรือสิ่งที่สนทนากันต่อได้

ศุกล แต่บางครั้งบางโอกาส บางทีมันเผลอเผลอไป เช่น เขาพูดถึงข้อปฏิบัติ
แนวทางอื่นซึ่งไม่มีประโยชน์ เราไปเสียเวลาพูด

สุ. ถ้าไม่ถาม เราไม่สนใจเลย คือว่า เวลาที่มีอยู่ เข้าใจสิ่งที่ถูกต้อง
ดีกว่าไปเสียเวลากับสิ่งผิด ๆ ที่แล้วไป ของใครก็ตาม

ศุกล แต่ว่าแม่ชีที่อยู่ดอยสุเทพ แก่ก็อยากให้อธิบาย เรื่องทำความสงบ

สุ. บอกว่า เวลานี้คุณมีปัญญาหรือยัง ถ้ายังไม่มีปัญญา จะสงบอย่างไร

ศุกล ดูเหมือนว่า คณะเราจะพูดเรื่องสติปัฏฐาน

สุ. ถ้ากำลังเข้าใจสติปัฏฐาน สงบหรือเปล่า แม้แต่ความสงบเขาก็ยังไม่รู้
ว่าเกิดกับกุศลจิต หรือกุศลจิตเท่านั้นที่จะสงบ คือ เราสามารถย้อนถามเขาได้

ศุกล สิ่งเหล่านี้บางทีถ้าไม่ได้รับคำ...

สุ. ต้องให้เขาคิด เราอย่าป้อนให้ทั้งหมด คิดที่จะรู้ว่า เราจะถามอย่างไร
จะ让他เข้าใจจากคำตอบของเขา เขาอาจจะรู้ได้ว่า เขาเข้าใจผิด หรือเขากำลัง
เข้าใจขึ้น

เราโดยลักษณะ ๓

ศุกล เรื่องที่อยากเรียนถามท่านอาจารย์ คำว่า เรา โดยลักษณะ ๓ คือ
ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ปกติแล้วจากที่เคยฟังก็พอเข้าใจว่า ที่เป็นทิฏฐิจะน้อยมากใน
ชีวิตประจำวัน ที่จะมีความเห็นผิดหรือปัดไป แต่ว่าโดยปกติแล้วจะเป็นไปในเรื่อง
ตัณหาเสียมากกว่า

สุ. แน่นนอน

ศุกล ที่นี้ตัณหาที่เป็นไปอยู่ เกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า โทษของสิ่งนี้นั้นมันก็น้อย
อย่างไรครับ

สุ. ถ้าไม่ถึงอกุศลกรรมบถก็เป็นการสะสมอุปนิสัย

ศุกล ถ้าเป็นกรรมบถ จะนำไปสู่การกระทำอะไรครับ

สุ. ก็แล้วแต่คุณศุกลรักตัวแค่ไหน พอใครเขาเงื้อมมือมาจะฆ่า จะทำอะไร เขาละ ตัวเรากำลังจะตาย เพราะความรักตัวเราหรือเปล่า เพราะกำลังมีตัวเรา ที่เป็น ตัวเราขณะนั้นพอใจในความเป็นเราหรือเปล่า

ศุกล ครับ พอถึงมานะละครับ

สุ. มานะ ความสำคัญตน นี่อันตราย เพราะพระอรหันต์ถึงจะละได้

ศุกล นั่นสิครับ ผมถึงอยากฟังความละเอียดจากท่านอาจารย์สักนิดครับ

สุ. มานะเกิดขึ้นแทบจะไม่มีตัว ถ้าเราไม่ศึกษาโดยละเอียด ถ้าสมมติเรา จะวิจารณ์ใครสักคน รู้ไหมว่า เราต้องดีกว่าเขา เราถึงจะพูดอย่างนั้นได้ เห็นไหมว่า ล้อมรอบตัวเองเลย โดยที่คนไม่รู้เลย ทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งใจ มันจะมีความเหลื่อมล้ำต่ำ สูง หรือจะมีความรู้สึกว่าเขาทำไมแต่งตัวอย่างนี้ ใส่ตุ้มหู เจาะตุ้มหู ก็เขาเป็นเด็ก วัยของเขา ทำไมเราต้องเดือดร้อนหรืออะไร มันเป็นเรื่องที่ว่ามีเรา มีเขา เราต้องดี เด็กสมัยนี้ไม่ดี ผู้ใหญ่สมัยล้านปีดีกว่า อะไรอย่างนี้ ไม่ใช่เรื่องที่จะมองเห็นได้เลยว่า ทั้งหมดนี้เพราะไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ไม่มีเรา มีแต่ความคิด

ถ้าศึกษาธรรมแล้ว ความคิดเหมือนกระจกเงา พอจะคิดถึงเรื่องคนอื่นปุ๊บ สะท้อนมาที่จิตเลยว่า ขณะนั้นเป็นจิตอะไรที่คิด ไม่มีคนนั้น แต่มีกุศลจิตของเราปรุง แต่งเป็นคนนั้นขึ้นมา เดียวโลภะ เดียวมานะ เดียวอะไรต่าง ๆ

ผู้ถาม ถ้าเราเจริญเมตตาบ่อย ๆ เรื่อย ๆ มานะก็จะค่อย ๆ ลดลงใช่ไหมครับ

สุ. ดิฉันไม่เคยหวังว่า อะไรมันจะลด คือ ไม่ต้องไปคิดว่า ทำอย่างนั้นสิ่ง นั้นจะลด หรือทำอย่างนี้สิ่งนี้จะลด เหมือนกับเราหวังอยู่ตลอดเวลา ทำดีที่สุดแล้ว ทุกอย่างก็เป็นสังขารขันธไป จะต้องมาลดนั้นลดนี้ทำไม แต่เราจะรู้ได้ว่า สติของเราจะ เกิดระลึกได้เร็วขึ้น เพราะว่าบางทีดิฉันอาจจะพูดไม่ค่อยดี พูดตรงและก็เร็วด้วย คือ ไม่รีรอ นั่นก็เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้คนอื่นไม่สบายใจ อันนี้ต้องมีแน่ ๆ แล้วแต่ว่าไม่ สบายใจน้อยหรือมาก

คือ ไม่ใช่ใช้วาจาดูร้าย สามหาว หยาบคาย แต่คำพูดที่ตรง บางทีก็อาจจะ ทำให้คนที่ไม่คิด เขาก็ไม่คิด เขาก็ผ่านไปเลย แต่ถ้าเขาคิด เขาก็คงคิดว่า ทำไมพูด อย่างนี้ พูดอีกอย่างก็ได้

เพราะฉะนั้นทำให้ดิฉันรู้ว่า อย่างที่ท่านพระสารีบุตรท่านกล่าวไว้ บางคนกายดี วาจาไม่ดี ใจดี มีสารพัดอย่าง ซึ่งเราไม่เข้าข้างตัวเราเอง เราต้องรู้ว่า ตรงไหนที่เราไม่ดี เพราะฉะนั้นมีทางที่ว่า เราไม่หวัง แต่ถ้าเขาเกิด ก็ระลึกได้ ดิฉันไม่ใช่คนที่ดีพร้อม บางทีวากก็แย่

ศุกก ทีนี้ถ้าหากว่า เรามีการระมัดระวัง โดยที่เห็นว่า สิ่งใดเป็นคุณ สิ่งใดเป็นโทษ

สุ. อันนี้สำคัญ นี่คือ โยนิโสมนสิการ

ศุกก แต่จะหลงลืม หรือระลึกได้แค่ไหน อย่างไร ก็ไม่ได้อยู่ในอำนาจ

สุ. แต่ถ้าเราคิดให้ซึ่งจริง ๆ แล้ว ไม่มีประโยชน์ที่จะเกลียดใคร

ศุกก คิดให้ซึ่ง คิดให้ถูก มันคิดยากนะครับ

สุ. เป็นจริงไหม ไม่มีเขา มีความคิด มีตัวคิด และจิตที่คิดเป็นอกุศล และ ก็เพิ่ม แล้วก็เฝ้า แล้วก็ดำ แล้วก็ล้างออกยาก แล้วไม่ได้อยู่ที่อื่น ไปฝากใครเขาไว้ก็ไม่ได้ ใครเขาก็ไม่เอา

ศุกก และที่ว่า จิตของเรากับความไม่มีตัวไม่มีตน

สุ. ตราบใดที่ยังไม่ใช่ธาตุรู้ ขณะนั้นก็เป็นอย่างของเรานั่น ถ้าปัญญายังไม่รู้จริง ๆ ว่า มันเป็นแต่เพียงธาตุรู้ที่เกิดขึ้นแล้วดับ

ศุกก ถึงรู้ เวลาที่เป็นอกุศล ก็สะสมไว้ สำหรับโอกาสที่มีเหตุมีปัจจัย

สุ. แค่นี้ไม่เรียกว่า รู้ แค่นี้เรียกว่า ฟังเข้าใจ

ศุกก ถ้ารู้ล่ะครับ แค่นี้

สุ. รู้ ก็ต้องประจักษ์แจ้งในความเป็นธาตุรู้

ศุกก ถ้าถึงขั้นประจักษ์แล้ว ทุกอย่างคงจะเบาบางลงไปมากเลย

สุ. อย่าเพิ่งหวัง เพราะว่าวิปัสสนาญาณมีหลายขั้น พระอริยบุคคลมีหลายขั้น แสดงให้เห็นถึงความหนา เน้นยว ลึก ของกิเลส ฟังทุกวัน ก็ยังเป็นเรา แค่นี้ฟังแสดงให้เห็นว่า ต้องอบรม เจริญต่อไปอีก อย่างไร ๆ เราเกิดมาในยุคที่มีหนทาง ก็เรียกว่าดีแล้ว ไม่ต้องไปคิด ไปหวังอะไรทั้งหมด นอกจากไม่ทิ้งพระธรรม ถ้าทิ้งเมื่อไร ก็เรียกว่าจบเมื่อนั้น

ศุกล ที่นี้พระธรรมส่วนอื่น ค่อนข้างต้องใช้ความอดทน และมีความยาก

สุ. ด้วยกันทั้งหมด

ศุกล ที่นี้ธรรมที่เป็นส่วนพื้นฐาน ก็ยังไม่ค่อยมีกำลังเท่าไร

สุ. ด้วยกันทั้งหมด ค่อย ๆ ไปด้วยกันทั้งหมด

ศุกล กุศลอื่นที่อาจจะเป็นไปอย่างปกติ ผมก็ยังไม่ยกย่องเท่ากับปัญญาเลย เพราะแม้แต่ความคิด ถ้าหากว่ามีปัญญา ก็ไม่คิดให้ตัวเองเดือดร้อน และในขณะเดียวกัน ก็นำไปสู่ความสงบทุกอย่างหมดเลย คิดก็คิดถูก พุทก็พุทดี และอะไร ๆ ก็ดีไปหมดเลย เพราะปัญญาแท้ ๆ

สุ. เพราะฉะนั้นต้องอบรมให้มากขึ้น เพราะเราเห็นคุณค่าแล้ว

รู้ชัดคือรู้ที่ตัวจริงของธรรม

ชาลิ ก ผมก็ยังไม่รู้อะไรมาก ไม่ทราบเข้าใจอะไรถูกต้องหรือเปล่า คำว่า “ละ” หมายถึงการตัด เลิกคิดว่าเป็นเรา

สุ. ไม่ใช่ค่ะ

ชาลิ ก อย่างไรครับ

สุ. เพราะเหตุว่าถ้าบอกให้ละ ละอย่างไร ละได้หรือ เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าท่านไม่สอนในสิ่งที่คนทำไม่ได้ จะไปบอกให้ละ โดยไม่แสดงหนทางละ ไม่มี ต้องแสดงหนทางละ โดยรู้ รู้จากไหน จากการฟัง จากการศึกษา เมื่อค่อย ๆ ฟัง ค่อย ๆ ศึกษา ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ความรู้อีกระดับหนึ่งจะเกิดพร้อมกับสติสัมปชัญญะ ที่ไม่ใช่ฟังเรื่องราวของจิต เจตสิก รูป ขณะนี้คุณชาลิ ก กำลังเห็น กำลังฟังเรื่องเห็น แต่ยังไม่รู้ตัวจริงที่เห็นเป็นสภาพธรรม เป็นธาตุชนิดหนึ่งซึ่งเห็น แต่เรากำลังฟังเรื่องชื่อ ตา จักขุวิญญาณ เห็นให้ละเสีย นี่เราฟังเป็นเรื่องเป็นราว แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ไม่ใช่เพียงแค่ให้ฟังแล้วไปละ ซึ่งไม่มีใครทำได้ แต่ต้องฟังแล้วมีความเข้าใจขึ้นในลักษณะของสภาพธรรม

เพราะฉะนั้นการฟังพระธรรมให้ทราบว่า ขณะไหนที่ฟังเรื่องของจริง พิสูจน์ได้ เข้าใจได้ ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น นั่นคือได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้า มิฉะนั้นแล้วจะไม่ใช่ว่า ใครจะมาบอกให้เราละ ละได้อย่างไรในเมื่อเราไม่รู้ แล้วจะไปปฏิบัติ ปฏิบัติอะไรใน เมื่อไม่รู้ แต่สิ่งที่กำลังมีเดี๋ยวนี้ พอฟังแล้วเข้าใจ นี่คือการอบรมแล้ว เริ่มที่จะเข้าใจ ถ้าไม่เข้าใจแล้ว ละไม่ได้ อย่างไม่รู้ อย่างไม่ได้ เพราะละเป็นปัญญา ปัญญาที่ไม่ใช่ เรา แล้วถ้ายังไม่มี ยังไม่เกิด จะไปเอาปัญญาที่ไหนมาละ นอกจากอบรมจนกว่า ปัญญาจะเกิดขึ้นเป็นลำดับขึ้น ถึงต้องอาศัยการฟัง และการฟังนั้นฟังเพื่อเข้าใจ ถ้า ฟังแล้วไม่เข้าใจ ก็ไม่มีประโยชน์อีกเหมือนกัน เสียเวลาเป็นชั่วโมง แต่พอฟังแล้ว เข้าใจขณะไหน ขณะนั้นจะสะสม สำหรับฟังต่อไปคราวหน้า ก็เข้าใจเพิ่มขึ้น

เพราะฉะนั้นให้ทราบว่า การศึกษาธรรมมีหลายระดับ ระดับขั้นปริยัติ เรียกว่า การฟัง การอ่านเรื่องราวของธรรม นั่นคือปริยัติ แต่เวลาที่ฟังแล้ว เข้าใจแล้ว มัน ไม่ใช่มีแต่เรื่อง เห็นมีจริง ๆ ได้ยินก็มีจริง ๆ เพราะฉะนั้นไม่ใช่มีแต่เรื่อง มันมีตัวจริง ของธรรม ซึ่งปัญญาอีกขั้นหนึ่ง จะค่อย ๆ ระลึกรู้ลักษณะที่เป็นตัวจริง ๆ เอาชื่อออก หมด แล้วค่อย ๆ เห็นความจริงของลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่าง

อันนี้ถึงค่อย ๆ ไปสู่ความรู้ชัด พอรู้ชัดเมื่อไร ไม่มีความสงสัยเลยว่า ไม่ใช่ ตัวตน นั่นคืออย่างนี้ ตรงคำแรกกับคำสุดท้ายตลอด จะไม่เปลี่ยนแปลงเลย ว่า นามธรรมเป็นธาตุรู้ เป็นสิ่งที่มีจริง ไม่มีรูปร่างใด ๆ เจือปนเลย เป็นลักษณะรู้ ขณะนี้ มีนามธรรม ก่อนเห็นก็มีนามธรรม

เกิดมานี้คือ มีนามธรรมเกิด ทุกอย่างคือนามธรรม ไม่เคยหายไปเลยตั้งแต่เกิด จนตาย แต่ว่าเกิดดับเปลี่ยนแปลงเร็วมาก จนกระทั่งไม่สามารถรู้ได้ว่า เป็นสภาพ นามธรรมหรือรูปธรรม เพราะมันติดกันแน่น ก็เลยปรากฏเหมือนเพียง แต่ถ้าไม่เที่ยง คือ ขณะใดที่เกิด แล้วก็ดับทันที นั่นคือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อริยสัจ

เพิ่มสมบัติ แต่มันใกล้กันเหลือเกินที่อาจารย์ว่า ฟังแต่เรื่อง ก็คือ รู้แต่เรื่อง ถ้า ไม่เข้าใจ

สุ. ก็เข้าใจเรื่อง

เพิ่มสมบัติ เข้าใจเรื่อง

สุ. ค่ะ แต่ไม่รู้จักตัวจริง

เพิ่มสมบัติ ก็เหมือนเข้าใจแล้ว ทำไม่ไม่รู้สภาพธรรม

สุ. เข้าใจเรื่องก่อน เข้าใจเรื่องจนกระทั่งเป็นปัจจัยให้มีการระลึก
ขึ้นมาได้ว่า ไม่ใช่มีแต่เรื่อง มันมีตัวจริงด้วย อย่างพูดถึงได้ยิน

เพิ่มสมบัติ ผู้ที่เข้าใจแต่เรื่อง แต่เขาไม่เข้าใจตัวจริงก็มี

สุ. ก็เป็นการศึกษาขั้นปริยัติ

เพิ่มสมบัติ เพราะฉะนั้นก็ต้องทั้งเข้าใจเรื่องและเจริญสติ

สุ. แล้วแต่สติ เราบังคับไม่ได้ มีสติทำไม มีเพื่อให้รู้ว่า ของจริง
เดี๋ยวนี้ตรงกับที่เราเรียน นี่คือ สติ เขาเริ่มระลึก ที่จะไม่ต้องอาศัยคำพูดใด ๆ ทั้งสิ้น
แต่กำลังค่อย ๆ เข้าใจตัวจริง ๆ ของธรรม ไม่ใช่เพียงเรื่องราวเท่านั้น

เพราะฉะนั้นถึงต้องแยกธรรมออกเป็น ๒ อย่าง นามธรรมมีจริง ๆ ธาตุรู้มี
จริง ๆ รูปธรรมก็มีจริง ๆ ไม่รู้อะไร เพียงแค่ ๒ อย่าง ฟังจนกระทั่งเข้าใจ จนกระทั่งมี
การระลึกและรู้ในลักษณะที่ต่างกันของ ๒ อย่าง

เพิ่มสมบัติ ที่ไม่ระลึกก็เพราะไม่เข้าใจจริง ๆ เลยไม่ระลึกใช่ไหมครับ

สุ. เข้าใจไม่พอ ไม่ใช่ไม่เข้าใจ จนกว่าเข้าใจพอ คือ สติเกิด ระลึก
ลักษณะที่เป็นปรมาัตถ์

เพิ่มสมบัติ ฟังยังไม่พอ

สุ. นอกจากฟังไม่พอแล้ว ปัจจัยที่สติจะระลึกก็ยังไม่พอ เพราะเรา
ต้องไม่คิดถึงชาตินี้ชาติเดียว เราคิดถึงชาติก่อน ๆ ด้วย แค่นี้ชาติเดียว ตั้งแต่เกิด
มาจนถึงเดี๋ยวนี้ เราเคยได้ฟังธรรมจริง ๆ อย่างนี้หรือเปล่า และระหว่างที่เราไม่เข้าใจ
ธรรมจริง ๆ โลกะ โทสะ โมหะ เท่าไร อกุศลเท่าไร และอยู่ดี ๆ เราจะให้พอฟังแล้ว
เข้าใจ ให้สติเกิดเลยไม่ได้

เพิ่มสมบัติ เทียบกัน แล้วน้อยกว่ามาก

สุ. ค่ะ เพราะฉะนั้นสติ ก็ต้องเกิดตามเหตุตามปัจจัย

ค่อย ๆ เข้าถึงลักษณะจริง ๆ ของธรรม

ชาลิก ต้องเป็นลำดับขั้นหรือเปล่าครับ

สุ. หมายความว่าอย่างไรคะ ลำดับขั้น

ชาลิก หมายความว่าก็ต้องฟังไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีความเข้าใจในการฟังมากขึ้นเรื่อย ๆ

สุ. เวลาที่มีการฟังเข้าใจ สติยังไม่เกิดเลยก็ได้ เพราะว่ายังไม่มีปัจจัยพร้อมที่จะให้สติเกิดระลึกว่า มีตัวจริง ๆ มีธรรมจริง ๆ ไม่ใช่มีแต่เรื่องราว อย่างเห็นเดี๋ยวนี้ เห็นจริง ๆ ถ้ามีปัญญาที่จะรู้ว่า ขณะนี้มีเห็นจริง ๆ สติก็ระลึกได้ว่า นี่ตัวจริง ไม่ใช่เรื่องเห็น ตัวจริงกำลังเห็น และตัวจริงกำลังได้ยิน

นี่คือ ตัวจริงของธรรม เพราะฉะนั้นสติก็จะค่อย ๆ ระลึก เพื่อจะได้รู้ให้ตรงกับที่เรียนว่า รู้ คือ อย่างนี้ ลักษณะที่รู้ คือ อย่างนี้ สภาพที่รู้ คือ อย่างนี้ มันมีจริง ๆ ให้เข้าใจว่ามีจริง ๆ ลักษณะนั้นก็จริง ๆ อย่างนั้น ไม่ใช่ให้เป็นอย่างอื่น ไม่ใช่ไปคอยสติหรือหวังให้สติเกิด หรืออะไรอย่างนั้น แต่เพื่อเข้าใจตัวจริงของธรรม นั่นคือ สติระลึก

ชาลิก แล้วที่คุณหมอเคยพูดให้ผมฟังว่า ปกติชอบเดินออกกำลังกาย แล้วเดินไป ก็เจริญสติไป หมายความว่าอย่างไรครับ หมายความว่าสติเกิด แล้วเมื่อก็บอกว่า เข้าใจไม่พอ ไม่ระลึก เลยจะขอถามหน่อย

เพิ่มสมบัติ ผู้ฟังก็อาจจะรู้สึก ว่า พูดกลับไปกลับมา แต่ความจริงในขณะที่เกิดระลึกลักษณะ ก็มีแบบที่ระลึกตรงลักษณะเลย กับเราคิดนึกช่วยบ้าง เป็นบางครั้ง ก็มีความรู้สึก ว่า มีความรู้เพิ่มขึ้น ๆ ในสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางแข็ง ก็รู้สึกว่าเรามีความเข้าใจหรือความรู้เพิ่มขึ้น

สุ. อีกหน่อยหมอจะใช้คำว่า ขณะที่ออกกำลัง บางที่สติก็เกิด บางที่สติก็ไม่เกิด แต่ก่อนเราใช้คำว่า “เจริญสติ” แต่ต่อไปเราจะรู้ว่า บางครั้งสติเกิด บางครั้งสติไม่เกิด แทนที่เราจะใช้คำว่า “เจริญสติ” เพราะว่าส่วนใหญ่คนจะใช้คำว่า “ปฏิบัติ” แล้วจะบอกว่า “เจริญสติ” แต่จริง ๆ แล้วไม่มีตัวเราหรือใคร ที่จะเจริญเลย

เพิ่มสมบัติ ใช้ตามที่อาจารย์เคยพูด คิดว่า คำนี้เป็นคำที่รัดกุมที่สุดแล้ว

สุ. เจริญสติ นี่คือ สติเจริญ แล้วแต่สติจะเกิดหรือไม่เกิด

เพิ่มสมบัติ ที่อาจารย์ว่า สติเกิดกับหลงลืมสติก็ดีกว่า

สุ. เพราะว่าอย่างไรก็ตาม ตอนแรกทุกคนต้องมีความเป็นเราอย่างมากมายเหลือเกิน เพราะฉะนั้นยากเหลือเกินที่จะไม่คิดว่า เจริญสติหรือจะเจริญสติ แม้แต่คำว่า จะเจริญสติ พอนึกขึ้นมาได้เหมือน “จะ” แล้ว นี่แสดงให้เห็นว่า ความเป็นตัวตนยังมีอยู่มาก แล้วภายหลังจะค่อย ๆ ชิน จะค่อย ๆ รู้ แล้วค่อย ๆ ละ จนกระทั่งสติจะเกิดหรือไม่เกิดก็เป็นเรื่องของสติจริง ๆ

เพราะฉะนั้นจึงเห็นความต่างกันของขณะที่สติเกิดกับหลงลืมสติ นี่ตอนหนึ่งแต่เมื่อสติเกิดแล้ว ปัญญามีแค่ไหน

ศุกล ถ้าสติเกิด จะเป็นเรื่องเป็นราว หรือเป็นเพียงขณะนิดเดียวครับ

สุ. ลักษณะของสภาพธรรม ซึ่งเป็นปรมาัตถธรรม ซึ่งเราเรียนมา แล้วมีการระลึกลักษณะที่เป็นปรมาัตถ์ นั่นคือ สติเกิด แล้วแต่ปัญญารู้แค่ไหน จะมากหรือจะน้อย จะนานหรือจะช้า นั่นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล แต่สติต้องดับแน่นอน

ศุกล ครับ สติเกิดก็ดับ

สุ. ก็แล้วแต่ว่า สติจะเกิดต่อหรือไม่ต่อ หรือจะห่างไป หรือคิดนึกแทรกเข้ามาอีกตั้งเยอะแยะ แล้วสติก็เกิดอีกก็ได้ ไม่มีกฎเกณฑ์ โดยความเป็นอนัตตา

ศุกล เป็นความสงสัยที่ว่า สติกับความคิดมันใกล้เคียงกันมาก เหมือนกับเมตตากับโณภะ

สุ. จนกว่าจะรู้ว่า ขณะไหนสติเกิด จึงจะรู้ว่า ต่างกับขณะที่หลงลืมสติ ต่างกับขณะที่คิด อย่าลืมว่า ศีลธรรมจะขาดการย้อนกลับมาหาปรมาัตถธรรมไม่ได้ มิฉะนั้นแล้วแสดงว่าเราไม่เข้าใจ อย่างบอกว่า กำลังเริ่มเข้าใจแล้ว ก็ต้องรู้ว่าเป็นปรมาัตถธรรมอะไร

ชาลิก คิดว่าเป็นจิตครับ

สุ. จิตไม่ใช่สติละ จิตรู้เฉย ๆ จิตที่ดีก็มี จิตที่ไม่ดีก็มี เพราะฉะนั้นจิตไม่ใช่สติ สติเป็นสภาพที่ระลึกเป็นไปในกุศล อย่างวันหนึ่ง ๆ เราไม่เคยระลึกเป็นไปในทานเลย แต่พอเกิดนึกที่จะให้คน ขณะไม่ใช่คุณชาลิก ต้องเป็นปรมาัตถธรรม มีจิต

แน่นอนตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ที่นี้เจตสิกที่เกิดกับจิตต่างชนิดว่า เจตสิกชนิดไหนจะเกิดกับจิตขณะไหน

เพราะฉะนั้นขณะที่สติเกิด เขาจะระลึกเป็นไปในกุศลทั้งหมด ทุกประเภท นั่นคือ สติ ไม่เหมือนสติภาษาไทยเรา สติเป็นเจตสิก เป็นสภาพที่มีจริง เป็นสภาพที่ระลึกในกุศล อย่างคนที่เขาจะชำนึก แล้วเขาหยุดไม่ฆ่า เกิดสงสารขึ้นมา ขณะนั้นไม่ใช่เขา แต่เป็นสติที่ระลึกที่จะเว้นการทุจริต เพราะขณะที่คนทำทุจริต ขณะนั้นสติไม่เกิด แต่พอสติเกิด จะเว้นทุจริตทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งใจ นั่นคือ สติเกิด

เพราะฉะนั้นสติเป็นปรมาตมธรรมอะไร

ชาลิก เป็นเจตสิก

สุ. เป็นเจตสิก ซึ่งเป็นโสภณเจตสิก หมายความว่าเจตสิกฝ่ายดี ใช้คำว่า “โสภณ” เพราะไม่ใช่กุศลอย่างเดียว เป็นวิบากก็ได้ เป็นผลของกุศลก็ได้ ทำให้เรามีพื้นจิตใจตอนปฏิสนธิต่างกัน ถ้าจิตใจในขณะนั้นไม่ประกอบด้วยสติ ก็เป็นจิตชั้นเลว เกิดมาเป็นคนพิการ หรือไม่มีสติปัญญา ปัญญาอ่อน

แต่ถ้ามีสติครบถ้วนบริบูรณ์ และมีความรู้ความเข้าใจธรรมได้ เพราะว่ามีพื้นจิตซึ่งมีสติเป็นวิบาก เกิดร่วมกับจิตที่เป็นวิบาก ซึ่งเป็นผลของกุศลกรรม ทำให้ปฏิสนธิจิตเป็นกุศลวิบากจิต

เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจ ถ้าเราพูดกัน ๕ คน แล้วคุณชาลิกคนเดียวไม่รู้ ว่า สติคืออะไร เพราะฉะนั้นก่อนอื่นต้องรู้ว่า สติคืออะไร กำลังฟังมีสติหรือเปล่าคะ

ชาลิก มี

สุ. เพราะอะไรคะ ทำไมว่ามี

ชาลิก เพราะมีการระลึก

สุ. ระลึกอย่างไร เพราะว่ากุศลจิตเกิด ระลึกเป็นไปในเสียง ในความเข้าใจ ในเหตุในผล ไม่ได้ระลึกผิด เพราะว่าเรากำลังฟังเรื่องเห็น เรื่องได้ยิน เรื่องจิต เรื่องเจตสิก เรื่องรูป

และขณะนี้ จิต เจตสิก รูปกำลังเกิดดับ โดยที่สติไม่ได้ระลึก นี่ตอนหนึ่ง แต่เวลาที่มีการระลึก คือ สติเกิด สิ่งที่เราภาวนาไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรเลยทั้งสิ้น ไม่ต้องไป

ทำอะไรเลย เพียงแต่ค่อย ๆ รู้ขึ้นว่า ขณะนี้เป็นธรรมชาติหนึ่งซึ่งปรากฏทางตา แค่นี้ไม่ต้องไปนั่งกันว่า ยังไม่คิด หรือคิดอะไร ไม่ต้องสนใจเลย แต่เริ่มเข้าใจว่า ขณะนี้เป็นสิ่งที่ปรากฏทางตา

นี่คือค่อย ๆ จะชินกับลักษณะของธาตุชนิดหนึ่ง ซึ่งกำลังปรากฏทางตา ตรงตามที่ได้ยินได้ฟังทุกอย่าง คือ ค่อย ๆ เข้าใจในขณะนี้ที่กำลังเห็น

เพิ่มสมบัติ ค่อย ๆ เข้าใจ นี่ก็ปัจจัยตั้ง ไม่มีใครมาทราบเรา

สุ. หมายความว่า เราไม่เคยรู้ ฟังมาก็เยอะ แต่ว่าขณะที่กำลังรู้ว่าเป็นสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเท่านั้น นี่คือ สติปัญญาที่กำลังค่อย ๆ เกิด ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น เพราะต้องมีปัญญาเกิดร่วมด้วย ขณะนี้เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏ ค่อย ๆ เข้าถึงลักษณะจริง ๆ ของธรรม

มีจริงในขณะที่สติดระลึก

ชาลิ ก เวลาสติเกิด ผมรู้สึกว่ ทางตาจะง่ายกว่าทางกาย รู้สึกว่ แข่งกับสภาพรู้แข็งค่อนข้างใกล้เคียงกัน

สุ. แล้วทางตา จิตเห็นกับสิ่งที่ปรากฏทางตา ใกล้หรือไกลกัน

ชาลิ ก ยังรู้สึกว่ สติเกิดกับสิ่งที่ปรากฏ ขณะที่เราเห็น เราก็รู้ว่ เวลาเห็นคือ สิ่งที่ปรากฏทั้งหมด แต่ขณะที่รู้สึกกระทบทางกาย พอแข็งปั๊บ การรู้แข็ง รู้สึกว่ จะชิดกัน

สุ. ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะว่าสิ่งที่ปรากฏทางตา เราต้องรู้ว่ เป็นเพียงธรรมหรือสิ่งที่มีจริงเท่านั้น เราไม่ต้องไปนึกถึงความกว้างหรืออะไร ๆ อย่างนั้น เหมือนกับทางกาย เวลาที่กระทบก็คือ ลักษณะนี้เป็นธรรมอย่างหนึ่ง ให้รู้ในลักษณะในสภาพที่เป็นธรรมอย่างหนึ่งของแต่ละทาง ทางตากับธรรมอย่างหนึ่งทางกายมีลักษณะที่ต่างกัน แต่มันก็คือ ธรรมอย่างหนึ่ง ๆ

ศุกก คือ ปกติแล้วก็ยอมรับว่า สติไม่เกิด หรืออาจจะเกิดแล้วไม่รู้ แต่โดยการศึกษา ขณะใดที่จิตเป็นกุศล ขณะนั้นมีสติแล้ว อันนี้ก็รู้จากการศึกษาอีกเหมือนกัน แต่ก็ไม่ใช่โอกาสของกุศลที่เป็นทาน หรือศีล

ทีนี้ผมมาพิจารณาเวทนาว่า ทำให้เราพยายามยึดถือความเป็นตัวเป็นตนมากเกินไป เพราะว่าเวทนา โดยการศึกษา ก็รู้ว่า เป็นเจตสิกประเภทหนึ่งเกิดขึ้น แต่มีอำนาจทำให้ความคิดเป็นตัวเป็นตน แล้วทำให้เราเกิดความยินดี ยินร้าย รัก ชังต่าง ๆ มาก จนกระทั่งผมมองเห็นเวทนามีความสำคัญ ทำให้เราขาดการระลึกลับ หลงลืมสติ และเป็นตัวเป็นตนมากที่สุดเลย อันนี้ไม่ทราบว่ามีผิดถูกอย่างไร

สุ. คือ ธรรมเป็นเรื่องฟัง แล้วค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ค่อย ๆ รู้ตรงตามสภาพตามความเป็นจริงขึ้น เกือบจะไม่มีเรื่องที่เราจะต้องมานั่งคิด ใคร่ครวญ วิจารณ์ หรืออะไร ฟังเข้าใจ และเมื่อไรสติเกิด ก็ระลึกลับ เท่านั้นเอง เป็นเรื่องธรรมดาจริง ๆ ปกติธรรมดา ไม่ใช่เป็นเรื่องน่าสงสัย น่ากังวล หรืออะไรสักอย่างเดียว

ศุกก ก็คงไม่พ้นไปจากที่ว่า พอเรานึกถึงเวทนา เวลาเมื่อไรมากระทบ

สุ. นี่เราก็ไปนึกถึงเรื่องราว

ศุกก ดีใจ ก็ลืม เป็นตัวเป็นตนไป พอมีสิ่งมากระทบทำให้เราไม่พอใจ ก็เป็นตัวเป็นตน มีเขามีเราขึ้นมามากเกินไป

สุ. ทั้ง ๕ ขันธ์ดีกว่า

ศุกก ลืมหมดเลยครับตอนนั้น ทีนี้เมื่อลืมหมดเลย ชักเดือดร้อนแล้ว

สุ. เวลานี้มีเวทนาอะไร

ศุกก โสมนัสเวทนา

สุ. เมื่อกี้ไม่รู้ ใช่มั้ย

ศุกก ไม่รู้ครับ พอพูดถึงตรงนี้ก็ชักรู้

สุ. โสมนัสเรื่องอะไร

ศุกก ที่ได้ฟังคำอธิบาย และมีความเข้าใจ

สุ. แล้วเวทนาอื่นไม่มาสลับบ้างหรือ

ศุกก ไม่ครับ

สุ. ไม่มีเห็นทางตา ได้ยินทางหูเลยหรือ

ศุกก นี่แหละครับ ทั้ง ๆ ที่ศึกษามา ก็บอกว่าเห็น

สุ. เพราะฉะนั้นไม่ใช่เวทนาอย่างเดียว แม้ความคิดนึกก็มีความสำคัญว่า เป็นเราด้วย ทุกอย่าง เราไม่ต้องมานั่งคิดใคร่ครวญเป็นเรื่อง ๆ

ให้รู้ว่า ทั้งหมด ๕ ขันธ์นี้แหละ ขณะใดที่สติไม่ระลึกลักษณะของปรมัตถธรรม ขณะนั้นก็ยังเป็นเราทั้งหมด ไม่ว่าที่ขันธ์ เพราะว่าเมื่อก็เป็นเหมือนกับเวทนาโดยชื่อ แต่พอถามว่าเวทนาอะไร ก็ต้องหาแล้วว่า เวทนาอะไร

ก็แสดงให้เห็นว่า ยังเป็นเรื่อง เพราะฉะนั้นถ้าสติระลึก ก็เป็นขณะที่ระลึกลักษณะปรมัตถธรรม ค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป ไม่ใช่เรื่องน่าสงสัย หรือนำคิดกังวลอะไร ติดทั้ง ๕ ขันธ์นั้นแหละ

ชาลิก ระลึกวทนา หมายความว่า ขณะใดที่สติเกิดระลึกถึงเวทณาก็คือ

สุ. ไม่ใช่ระลึกถึงนะคะ

ชาลิก เวทนาเกิดแล้วสติระลึก

สุ. ลักษณะที่เป็นปรมัตถ์

ชาลิก ถ้าเป็นโสมนัสของเขา โดยไม่มีชื่อ ลักษณะโสมนัสของเขาเลย ใช่ไหมครับ

สุ. มีจริง ๆ ขณะนั้นที่สติระลึก ต้องมีจริงในขณะที่สติระลึก พ้นขณะนั้นแล้ว ก็ดับไปแล้ว ถ้าสติไม่ระลึก

รู้ด้วยจิตหรือรู้ด้วยปัญญา

ธงชัย ถ้าสติเกิด ไม่ว่าทวารไหน เหมือนกับไม่ได้เจริญสติปัฏฐานนะครับ โดยเฉพาะเรื่องทางกายทวาร ไม่เคยคิดเลย มันก็เป็นอย่างนั้น

สุ. ก็มีสภาพธรรมปรากฏ กายวิญญาณก็ปรากฏ เราก็ไม่ได้ไปสนใจมัน

ธงชัย ก็หนีปริยัติไม่พ้น

สุ. ไม่ใช่ปริยัติอยู่ตอนหนึ่ง คือเราเรียนมานี้ตอนหนึ่ง และตอนที่กายวิญญูณเกิด เราก็ไม่รู้ ซึ่งมันก็เกิดอย่างที่เราเคยศึกษามาว่า กายวิญญูณมันเกิดอย่างนี้ มันก็เป็นอย่างนี้ นั่นไม่ใช่ศึกษาลักษณะปรมาตม ที่ไม่ใช่ตัวตน คือเรามีความรู้ว่า ปรมาตมธรรมมีจริง ๆ และเราฟังมา และเวลานี้ก็มีปรมาตมธรรม เรารู้ว่ามันแข็งมี ได้ยินมี แต่นั่นไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา เพราะว่าขณะนั้นเราเอาความเข้าใจที่เป็นปริยัติ แล้วเวลาที่กายวิญญูณเกิด เราก็รู้สิ่งที่กำลังปรากฏ เท่านั้นเอง เราถึงมาบอกว่า นี่ก็มี แต่แล้ว มันเฉย ๆ

ธงชัย ผมก็ไม่ได้คิดว่าเป็นกายวิญญูณด้วย

สุ. ไม่ต้องคิด แต่หมายความว่าเราเข้าใจแล้ว เราเข้าใจมาแล้ว เพราะฉะนั้นเวลาที่ปรากฏ เราก็รู้เพียงแค่ปรากฏ เหมือนความรู้ขั้นปริยัติซึ่งเราฟังมาตอนหนึ่ง กับสิ่งที่กำลังปรากฏเวลานี้ มีลักษณะ แต่ปัญญาไม่ได้เจริญ

ธงชัย ซึ่งก็ผิดกว่าแต่ก่อน ซึ่งเราก็ไม่ได้ไปสนใจอย่างนี้

สุ. ถูกค่ะ คือ แต่ก่อน พอเขาถามว่า ขมไหม เราบอกว่าขม เราเรียนปริยัติมา เรารู้ว่าเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง เราก็มีความรู้ ๒ ตอน คือ ก่อนศึกษา ขมหวาน เลี้ยงดัง สุข เจ็บ เราก็มีความรู้ แต่เป็นเราเต็มตัว ทีนี้เวลาที่เราฟังปริยัติ เรารู้ว่า นี่ไม่ใช่เรา ตอนฟังมีความเข้าใจ ว่าไม่ใช่เรา พอรู้ว่าไม่ใช่เรา พอสภาพธรรมอย่างกายวิญญูณปรากฏ เราก็รู้ว่า นี่คือกายวิญญูณ บางคนก็ใส่ชื่อ บางคนก็ไม่ใส่ชื่อ ไม่ต้องนึก แต่ก็ยังคงเป็นความรู้ขั้นปริยัติ เวลาที่กายวิญญูณปรากฏ เหมือนกับมีพื้นที่จะรู้ว่า นี่คือ สภาพธรรม แต่ปัญญาไม่ได้เจริญ

เพราะฉะนั้นหนทางที่ปัญญาจะเจริญ จะต้องรู้ลักษณะที่แยกขาดของนามธรรมและรูปธรรม

ธงชัย คือ ถึงจุดนี้ก็เป็นเรื่องที่ยากมาก ผมสังเกตดู เมื่อสติเกิด ถ้าทางหู ผมไม่รู้ครับ ผมไม่รู้เรื่อง

สุ. ถ้าอย่างนั้น ไม่ใช่การพิจารณาลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม เพราะว่า การที่สตรระลึกเพื่อจะรู้ลักษณะที่ต่าง มันมีสภาพธรรม ๒ อย่าง อย่างเห็นก็ปรากฏทางกาย จะไปปรากฏทางอื่นไม่ได้ แต่มันก็คือ กายวิญญูณ

ธรรมดา ๆ เรายังไม่รู้จักความต่างของสภาพรู้กับลักษณะเย็น แต่ถ้าเราไม่รู้จักความต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม อันนั้นก็ไม่ใช่สติปัฏฐาน

ธงชัย ผมก็รับว่า ไม่รู้ว่าเป็นรูปหรือนาม

สุ. เพราะฉะนั้นไม่ใช่สติปัฏฐาน

ธงชัย ถ้าอย่างนั้น ก็ไม่มีใครเป็นสติปัฏฐานสักคน

สุ. ก็แล้วแต่ จะไปปฏิเสธอย่างนั้นได้อย่างไร ไม่ต้องถามใครเลยเรื่องการศึกษาธรรม เป็นเรื่องเฉพาะตัว ที่เรารู้ เราเข้าใจ และเมื่อมีสติเกิด

ธงชัย แล้วเป็นสติอะไรครับ

สุ. เวลาที่สติเกิด เราจะรู้เลยว่า ขณะนี้ปัญญารู้หรือเปล่า ถ้าปัญญาไม่รู้ทางที่ปัญญาจะรู้คืออย่างไร ทุกคนเป็นปัจเจกตั้งที่จะมีความเข้าใจของตัวเอง ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจนกระทั่งรู้ว่า ทางที่ปัญญาเกิด ไม่ใช่ปล่อยให้ไม่คิด นั่นก็ไม่ใช่เรา เป็นตัวตนที่ปล่อย เกิดไม่คิดขึ้นมา

และความรู้ที่เราเคยรู้มาก่อนว่า นี่เป็นสติ อย่างที่จัดหยาบสั้ม มีสติของเขาที่จะระลึกว่า นี่เป็นสติ แต่นั่นเขาไม่รู้ลักษณะของสติที่ไม่ใช่เขา แต่มีความรู้ อาการที่เกิดระลึก แล้วเขาก็ใส่ชื่อเลยว่า นี่สติเกิด ลักษณะของสติก็มี แต่ไม่ใช่ขั้นที่จะรู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน จะต้องมีความละเอียดเข้าไปอีกเรื่อย ๆ

ธงชัย ถ้าสติเกิดแล้วไม่รู้ ก็ไม่เป็นสติปัฏฐาน ที่อาจารย์บอก

สุ. เป็นสติหลายขั้น สติปัฏฐานอาจจะมีน้อยมาก หรือไม่มีเลย แต่ว่ามีสติขั้นระลึกเรื่องราวได้

เพราะฉะนั้นปัจเจกตั้ง แต่ละคน คือ ตรงนี้ ไม่ใช่ไปรู้ของคนอื่น แต่รู้เฉพาะตัวจริง ๆ ว่า ขณะนี้กายวิญญาณกำลังมีเย็นปรากฏ

ธงชัย เราตอบไม่ได้ครับว่า นามนามเป็นอารมณ์ หรือรูป

สุ. เพราะฉะนั้นมันก็ไม่เจริญ จะเจริญได้อย่างไร เมื่อไม่ค่อยรู้ขึ้นในลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรมอยู่อย่างนี้ ก็จะไม่มีการรู้ จะไม่มีการเจริญที่จะรู้

ธงชัย แล้วเจริญให้รู้ ทำอย่างไร

สุ. หมายถึงความว่า เราฟัง แล้วเรารู้ว่า ไม่ใช่เพียงแค่สภาพธรรมปรากฏ ไม่ใช่เพียงเท่านั้น ยังจะต้องค่อย ๆ รู้ลักษณะที่เป็นธาตุรู้ กับขณะที่เป็นลักษณะที่เย็น หรือร้อน

ธงชัย สติเกิดหรือไม่ เรารู้ ใช่ไหมครับ

สุ. สติเกิดหรือกายวิญญาณเกิด

ธงชัย สติเกิดครับ

สุ. แล้วกายวิญญาณเกิดหรือเปล่า

ธงชัย เกิดด้วยครับ

สุ. ต่างกันอย่างไร

ธงชัย เราไม่มีวัตถุประสงค์ในการรู้สติ แต่เราต้องการรู้สภาวะธรรมของนาม และรูป

สุ. ค่ะ กายวิญญาณก็รู้อยู่เวลานี้ว่าแข็ง กายวิญญาณก็รู้อยู่ว่าเย็น นี่คือ กายวิญญาณที่รู้

มรรคจิตทำกิจครบทั้ง ๔

บุตรสงวณ สมมติว่าขณะนี้ กำลังรู้นิพพานเป็นอารมณ์ ก็รู้ทุกข์ด้วย แต่ นิพพานไม่ใช่ทุกข์ ผมถามว่า กำหนดทุกข์อย่างไร ที่กำลังมีนิพพานเป็นอารมณ์

สุ. ไม่ได้หมายความว่า ขณะนั้นทำกิจรู้ทุกข์ แต่ทำกิจแจ้งนิพพาน เพราะวก่อนนั้นรู้ทุกข์ แล้วก็รู้เหตุของทุกข์ แล้วละเหตุของทุกข์ แล้วกำลังเจริญ มรรค ยังไม่สมบูรณ์ แต่จะสมบูรณ์เฉพาะเมื่อโลกุตตรจิตหรือมรรคจิตเกิด เพราะว่า ขณะนั้นแจ้งนิพพาน

ทำกิจครบ ๔ แต่ไม่ได้หมายความว่าทำพร้อมทั้ง ๔ ในขณะนั้น แต่ หมายความว่า ก่อนนั้นทำแล้ว เห็นทุกข์แล้ว แล้วก็รู้เหตุของทุกข์ แล้วก็ละเหตุของ ทุกข์ด้วย แต่ยังไม่ครบ ขาดอีก ๑ กิจ จนกว่าจะถึงโลกุตตรจิตเมื่อไร มรรคจิตเกิด เมื่อไร เมื่อนั้นก็ครบ ครบที่ได้ทำแล้ว

ผู้ถาม นิพพานเป็นเหตุผลของการกำหนดรู้

สุ. เป็นอารมณ์ของโลกุตตรจิต แต่กว่าจะถึงนิพพานเป็นอารมณ์ ก็ต้องทำกิจอื่น ๆ ซึ่งกำหนดรู้ทุกขโดยปริยญา และวิปัสสนาขั้นอื่น แล้วก็มีภาระเหตุของทุกขโดยปริยญา และวิปัสสนาขั้นอื่น และมรรคก็ได้เจริญ แต่ยังไม่สมบูรณ์ จนกว่าจะมีนิพพานเป็นอารมณ์ ประจักษ์แจ้งลักษณะของนิพพาน

นิพพานไม่ได้เกิดเป็นผล แต่ผลคือ มรรคจิตถึงนิพพาน หลังจากที่ได้อบรมเจริญแล้ว มิฉะนั้นก็จะไม่แยกเป็นโลกุตตรกุศลกับโลกุตตรวิบาก เพราะว่าโคตรภูจิตก็มีนิพพานเป็นอารมณ์ ก็จะมีคำแย้งว่า โคตรภูจิตมีนิพพานเป็นอารมณ์ แต่ไม่ใช่โลกุตตรจิต เป็นมหากุศลญาณสัมปยุตต์

เมื่อโคตรภูจิตมีนิพพานเป็นอารมณ์ แต่เป็นเพียงมหากุศลญาณสัมปยุตต์ เพราะอะไร เพราะเหตุว่าไม่ได้ทำกิจดับกิเลสเป็นสมุจเฉท จะทำกิจดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ก็ตรงมรรคจิต ซึ่งประจักษ์แจ้งลักษณะของนิพพานเต็มที่ ทำกิจนั้น จึงได้เป็นการดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

และเมื่อโลกุตตรจิตที่เป็นโลกุตตรกุศลดับแล้ว ผลจิตที่เป็นวิบากเกิด มีนิพพานเป็นอารมณ์ต่อ

เพราะฉะนั้นคำจำกัดความของโลกุตตรจิตก็ต้องเพิ่มเติมว่า คือ จิตที่มีนิพพานเป็นอารมณ์ โดยดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ได้แก่ มรรคจิต และโดยมีนิพพานเป็นอารมณ์ โดยดับกิเลสแล้ว ซึ่งได้แก่ ผลจิต แต่โคตรภูจิตจะไม่อยู่ใน ๒ ข้อนี้อยู่

บุตรสงฆ์ เพราะฉะนั้น ขณะที่โลกุตตรจิตก็ต้องครบทั้ง ๗ (หมายถึงมรรควิธี ซึ่งได้แก่ บริกัมม ๑ ขณะ อุปจาระ ๑ ขณะ อนุลอม ๑ ขณะ โคตรภู ๑ ขณะ โสตาปัตติมคคจิต ๑ ขณะ โสตาปัตติผลจิต ๒ ขณะ)

สุ. ต้องมีครบ เพราะว่าถึงที่ ๗ จึงชื่อว่าครบ แต่ยังไม่ถึงที่ ๗ ยังเหลืออีก ๑ ก็ยังชื่อว่าครบไม่ได้ ถึง ๖ ไม่ถึง ๗ ก็ครบไม่ได้ ในพระไตรปิฎกจะต้องสอดคล้องกัน ทั้งพระวินัยบ้าง พระสูตรบ้าง พระอภิธรรมบ้าง

เพราะมโนทวารไม่ปรากฏ ๑

บุตรสงฆ์ ในหนังสือ “ปรมัตถธรรมสังเขป” ที่คุณแม่เขียนไว้ว่า มโนทวารวิธิตปิดบังปัญจทวารวิธิต

สุ. มโนทวารวิธิตไม่ปรากฏ ทำให้เราไม่รู้ว่า ขณะนี้มีมโนทวารวิธิต เพราะ ว่าปัญจทวารวิธิตปรากฏสืบต่อ แต่เวลาที่เราบอกว่า เราไม่เคยรู้จักรูปารมณฺเณเลย ไม่เคยเห็นรูปารมณฺเณเลย บางคนบอกว่าไม่เคยเห็นรูปารมณฺเณเลย เห็นแต่คุณบุตรสงฆ์ เห็นแต่โต๊ะ เห็นแต่เก้าอี้เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า ความจริงแล้วสิ่งที่ปรากฏทางตาเกิด แล้วดับเร็วมาก แต่ทางใจสืบต่อไว้ จนกระทั่งแม้สิ่งที่ปรากฏก็ไม่วิจิตความจริงว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏแล้วดับ

เพราะฉะนั้นก็ต้องเข้าใจว่า มโนทวารไม่ปรากฏ เวลานี้ตามความเป็นจริง มีสิ่งที่ปรากฏทางตา มีเสียงที่ปรากฏทางหู คิดจริงค่ะ แต่ขณะนี้มีรูปารมณฺเณปรากฏ แล้วก็มีเสียงด้วย

เพราะฉะนั้นมโนทวารวิธิตจริง ๆ ไม่ได้ปรากฏ เพราะฉะนั้นเป็นสิ่งที่ถูกปิดบัง แต่เวลาที่ปัญญาารู้แจ้งชัดในลักษณะของสภาพธรรมทางมโนทวารวิธิต มโนทวารวิธิตเหมือน ปิดบังปัญจทวารวิธิต

เพราะฉะนั้นคุณบุตรสงฆ์ต้องเข้าใจ ๒ ตอน คือ กำลังพูดถึงเรื่องสภาพธรรม ที่ปิดบังว่า ระหว่างปัญจทวารวิธิตกับมโนทวารวิธิต อะไรปิดบังอะไร ตอนไหน

ขณะนี้ทุกคนเห็น แล้วก็คิดนึก นี่เป็นของธรรมดา ได้ยิน แล้วก็คิดนึก เป็นของ ธรรมดา แต่มโนทวารวิธิตที่คิดนึกไม่ได้ปรากฏเหมือนทางตาที่กำลังเห็น ขณะนี้มีสิ่งที่ กำลังปรากฏ เสียงก็ปรากฏ แต่ตัวมโนทวารที่คิดนึกไม่ได้ปรากฏเลย ทั้ง ๆ ที่เรารู้ว่า มโนทวารวิธิตมีแน่นอน แล้วหลังจากเห็น วาระจิตทางจักขุทวารวิธิตจิตดับ ภาวคฺคํ มโนทวารวิธิตจิตต้องเกิด แล้วไม่ใช่วาระเดียว แล้วก็สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็น อารมณฺเณ ดับไปวาระหนึ่ง ภาวคฺคํ แล้วก็มโนทวารวิธิตจิตวาระต่อมาเกิดอีก เราถึง สามารถรู้ได้ว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นอะไร ด้วยความจำ

นี่แสดงให้เห็นว่า มโนทวารวิถีเกิดมากมายหลายวาระ แต่ไม่ปรากฏเลยว่า มโนทวารวิถีเป็นอย่างไร ถ้าถามเวลานี้ว่า มโนทวารวิถีเป็นอย่างไร ไม่รู้ ไม่เห็น มโนทวารวิถีอยู่ที่ไหน

ถ้าศึกษาแล้ว จะตอบได้ว่า มโนทวารวิถีมี โดยมโนทวารวิชชชจิตเกิดก่อน แล้วหลังจากนั้นวาระแรก ก็จะมีสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นอารมณ์สืบต่อ หรือถ้าเป็นทาง หู ก็มีเสียงที่เป็นปรมัตถอารมณ์สืบต่อ

นี่โดยการศึกษา เราจึงได้รู้ว่า มีมโนทวารวิถีคันทุก ๆ วิถีไป แทรกอยู่ระหว่าง ทางตา ทางหู

นี่คือ ชีวิตปกติประจำวัน แต่เวลาที่อบรมเจริญปัญญามาก ๆ จนกระทั่งสภาพ ธรรมปรากฏตามความเป็นจริงทางมโนทวาร ที่จะใช้คำว่า “สภาพธรรมปรากฏตาม ความเป็นจริง” ได้ ต้องทางมโนทวาร เพราะเหตุว่าขณะนี้มโนทวารคันก็ไม่ปรากฏ จะเรียกว่าตามความเป็นจริงได้อย่างไร

แต่ถ้าตามความเป็นจริงแล้ว สภาพธรรมที่ปรากฏ ก็คือว่า ปัญญาสามารถรู้ ความต่างกันของนามธรรม ซึ่งจะรู้ได้ทางมโนทวารเท่านั้น ในลักษณะที่กำลังเป็น นามธรรม ซึ่งไม่เกี่ยวข้อง ไม่มีรูปร่าง ไม่มีสัดส่วนใด ๆ ทั้งสิ้น และเวลาที่รูปธรรม ปรากฏทางมโนทวาร มโนทวารก็สามารถจะรู้รูปนั้น โดยรูปนั้นไม่ปรากฏเหมือนการ สืบต่ออย่างที่เคยปิดบังมโนทวารไว้

เพราะฉะนั้นลักษณะของวิปัสสนาญาณ ความรู้ชัดทางมโนทวารปรากฏเหมือน ปิดบังปัญจทวาร เพราะปัญจทวารจะปรากฏเพียงสั้น ๆ และเล็กมาก ไม่เหมือนอย่าง นี้เพราะฉะนั้นรูปก็ปรากฏเพียงนิดเดียว แล้วมโนทวารทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นรูปอะไร ทั้งหมด จะไม่มีการปรากฏสืบต่ออย่างชนิดซึ่งติดกันแน่น แต่จะเป็นแต่ละลักษณะ

เพราะฉะนั้นก็ต้องเข้าใจว่า ปกติธรรมตามมโนทวารไม่ปรากฏ แต่เวลาที่เป็น วิปัสสนาญาณ มโนทวารเหมือนปิดบังปัญจทวาร เพราะเหตุว่าจะไม่มีการรู้เลยว่า อันนั้น คือ วิถีจิต ซึ่งเคยมีเป็นปกติทางปัญจทวาร เพราะว่าถ้าเป็นรูปจะปรากฏสั้น มาก นั่นคือ ลักษณะของรูปจริง

เพราะมโนทวารไม่ปรากฏ ๒

บุตรสงฆ์ ทำไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีการเห็นสั้นน้อยกว่าทางมโนทวารไหม

สุ. เวลาที่สภาพธรรมปรากฏ ขณะที่ เป็นวิปัสสนาญาณจะไม่มี ความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เพราะเหตุว่า ขณะนี้โดยการศึกษา ทุกคน ทราบว่าไม่มีตัวตนเลย ขณะที่กำลังเห็น เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ขณะที่กำลังได้ยิน เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ขณะที่กำลังรู้สึกดีใจ เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ขณะที่ กำลังคิดนึก เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง แล้วค่อย ๆ รู้ลักษณะของนามธรรมและ รูปธรรม จนปัญญาสมบูรณ์

ขณะที่มีปัจจัยที่จะให้วิปัสสนาญาณเกิด ขณะนั้นมโนทวารวิธิปรากฏ เมื่อ มโนทวารวิธิปรากฏเราจะรู้ว่า ลักษณะของนามธรรมเป็นอย่างไรซึ่งต่างกับรูปธรรมโดย เด็ดขาด และลักษณะของรูปจะปรากฏขึ้นจริง ๆ เพราะว่าเวลานี้รูปมีอายุเพียงแค่ ๑๗ ขณะจิตเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้นการปรากฏของรูปอย่างสั้น ถ้าเราไม่ศึกษา เราจะไม่รู้เลยว่า นี่ เพราะมีปัญจทวาร เราก็จะคิดว่า มโนทวารนั่นเองที่รู้รูป เพราะเหตุว่ามโนทวารวิธิจิต รับรู้รูปต่อจากปัญจทวารนั่นเอง

เพราะฉะนั้นจะไม่มี ความสงสัยในพระธรรมที่ทรงแสดงว่า หลังจากทาง ปัญจทวาร ทวารหนึ่งทวารใดดับ มโนทวารรับรู้ต่อ เพราะว่าเป็นสภาพธรรมที่ต่างกัน และก็เป็นขณะที่สั้นมาก สั้นจนไม่มีการคิดว่า เพราะเป็นปัญจทวาร รูปจึงได้ปรากฏ เพราะเหตุว่าขณะนั้นมโนทวารรู้รูปนั้นได้

ถ้าไม่รู้ชัดในลักษณะของมโนทวารที่รู้นามธรรมและรูปธรรมจริง ๆ จะไม่มีทาง ดับการยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตนเลย เพราะโลกยังเหมือนเดิม นี่โลกต่างจากที่ เคยเป็น เพราะเหตุว่าโลกเดิมนั้นปัญจทวารปิดบังมโนทวาร แต่เวลาที่เป็นวิปัสสนา ญาณ มโนทวารเหมือนปิดบังปัญจทวาร

ผู้ถาม ...

สุ. เหมือน เพราะเหตุว่า ไม่ใช่การที่สภาพธรรมปรากฏติดต่อกัน โดยที่ไม่มียามโนทวารปรากฏ ขณะนี้สภาพธรรมปรากฏทางตา เหมือนไม่มีมโนทวารปรากฏเลย

แต่ตามความเป็นจริงมโนทวารต่างหากที่เกิดมาก และก็รูปที่ปรากฏทางตานี้ นิดเดียว ๆ ถ้าไม่ประจักษ์ความจริงอย่างนี้ว่า ต่างกันจริง ๆ จากที่เคยเข้าใจ ก็ไม่มีการละการยึดถือว่าเป็นตัวตน เพราะว่ายังมีเรา ยังมีการเห็น และยังรู้ว่า สิ่งที่เห็นนั้นเป็นอะไร และก็มี การคิดนึก โดยมโนทวารไม่ปรากฏเลย แต่เพราะมโนทวารปรากฏ จึงรู้ความจริงว่า โลก คือ อย่างนี้ ไม่มีตัวตนเลย มีแต่สภาพธรรมล้วน ๆ จริง ๆ แต่ละอย่าง

นี่น่า ลักษณะของการคิด

สุ. มี แต่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ปรากฏ ปิดบัง เห็น กำลังปิดบังความคิดคุณ นี่น่า เพราะว่าเห็นตลอด ไม่รู้เลยว่า คิดตรงไหน ขณะกำลังเห็น คิดตรงไหน บอกไม่ได้ เพราะเห็นกำลังเห็นตลอด

เวลาที่เราไม่เห็น ไม่ได้ยินเลย มีคิด ไม่เห็น อย่างเรานอนหลับตา ไม่เห็นด้วย และไม่ได้ยินด้วย แต่มีคิด แต่แม้จะนั้นมโนทวารก็ไม่ได้ปรากฏ เพราะเราคิด ยังเป็น เราคิด ไม่ใช่มโนทวาร

ผู้ถาม แต่มันมี

สุ. ไม่ปรากฏโดยสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้นต้องใช้คำว่า “โดยสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน”

ปัญญา ๒ ขั้นที่ต่างกัน

บุตรสงฆ์ เพราะฉะนั้นเมื่อมโนทวารวิปัสสนา ก็ต้องมีสติ

สุ. วิปัสสนาญาณเท่านั้น ถ้าไม่ถึงวิปัสสนาญาณ มโนทวารไม่ปรากฏเลย ต้องใช้คำว่า “ไม่ปรากฏเลย”

เพราะฉะนั้นเวลาที่วิปัสสนาญาณเกิด คนนั้นจะรู้เลยว่า เมื่อไรเป็นวิปัสสนาญาณ เมื่อไรไม่ใช่วิปัสสนาญาณ

บุตรสงฆ์ นี่ก็หมายความว่าถึงลักษณะของวิปัสสนาด้วย

ส. แน่นนอนค่ะ วิปัสสนาญาณ อย่างเมื่อนามรูปปริจเฉทญาณเกิด คนนั้นจะรู้เลยว่านี่เป็นวิปัสสนาญาณ แล้วหลังจากนั้นจะรู้ว่า เมื่อไรเป็นวิปัสสนาญาณ เมื่อไรไม่เป็นวิปัสสนาญาณ

ถ้าวิปัสสนาญาณยังไม่เกิด คนก็จะไปคิดสงสัยว่า นี่ใช่วิปัสสนาญาณหรือเปล่า เป็นวิปัสสนาญาณหรือยัง เพราะสติของเขากำลังระลึกลักษณะของสภาพธรรมเพียงอย่างเดียว ขณะนั้นเขาู้จริง ๆ ว่า ลักษณะนั้นเป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม แต่นั่นคิด เพราะเหตุว่าถ้าเป็นวิปัสสนาญาณแล้ว ไม่ต้องคิดอย่างนั้นเลย เป็นสภาพธรรมที่มีจริง สิ่งนี้ก็ปรากฏ แต่เราไม่รู้ เรียกว่าไม่รู้ความจริงของสิ่งที่ปรากฏ มีจริง ๆ ให้รู้แต่ไม่รู้ ไม่ใช่ว่าไม่มี ยังมีอยู่ ถึงแม้ว่าจะคิด ก็ยังมี กำลังคิดเรื่องสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นถ่วงแก้วหรือเป็นอะไร สิ่งที่ปรากฏทางตาก็คงมี

บุตรสงฆ์ มีแล้ว ทำไมจึงไม่รู้ครับ

ส. เพราะเหตุว่า มีวิชา อวิชาไม่สามารถจะรู้ความจริงของสภาพธรรมได้ แต่ปัญญาไม่ใช่รู้อื่นเลย รู้สิ่งที่มีจริง ๆ ที่ปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ปรากฏหรือเป็นความคิดเรื่องสิ่งที่ปรากฏ ก็เป็นความจริงมาก

เพราะฉะนั้นสภาพธรรมจึงต้องละเอียด สติจึงต้องรู้ทั่ว รู้ชัดว่า แม้แต่เห็นแล้วก็คิดถึงเรื่องสิ่งที่เห็น สภาพที่คิด ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตา จะต้องรู้อย่างนี้ แต่เวลาที่บอกว่า มีสิ่งที่ปรากฏทางตาแล้วคิด แต่สิ่งที่ปรากฏทางตาก็คงปรากฏอยู่ ไม่ทราบคุณบุตรสงฆ์คิดว่า ปิดบังหรือเปล่า เพราะว่าขณะกำลังคิด สิ่งที่ปรากฏทางตาก็คงปรากฏ เพียงแต่ไม่รู้ความจริง

บุตรสงฆ์ เพราะฉะนั้นคำว่า “บัญญัติปิดบังปรมาตถ์” และอวิชาปิดบัง...

ส. ไม่ใช่ค่ะ เพียงแต่ว่า ไม่ให้รู้ความจริง เพราะคิดถึง แต่ไม่ได้หมายความว่า สิ่งนั้นไม่ปรากฏ ถึงเรากำลังคิด สิ่งที่ปรากฏทางตาก็คงปรากฏ แต่ว่าปัญญาไม่รู้ความจริงว่า สิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่คิด

เพราะฉะนั้น เวลาที่สัมมาสติระลึก หมายความว่าต้องมีลักษณะของสภาพธรรมอย่างธรรมดาขณะนี้ แล้วสติระลึก แล้วสัมมาสังกัปปะก็จรดในลักษณะของ

นามธรรม ไม่ใช่ไปจรดที่ลักษณะของรูปธรรม หรือว่าถ้าสัมผัสกับปะกับสติจะระลึกที่ลักษณะของรูปธรรม ขณะนั้นก็จรดที่ลักษณะของรูปธรรม แล้วอะไรเกิดขึ้น

บุตรสงวณั ผมอยากบอกว่า ปัญญาเกิดครับ

สุ. เพราะโดยมากถ้าสติของคนนั้นไม่เกิดเลย ไม่เข้าใจเลย เขาก็ไม่สามารถที่จะรู้ความต่างกันของปัญญา ๒ ชั้น คือ ปัญญาชั้นฟังเข้าใจ แล้วปัญญาขณะที่สติระลึก แต่ถ้าสติระลึกจริง ๆ คนนั้นจะรู้เลยว่า การศึกษา ไม่ใช่ศึกษาโดยชั้นฟังระดับหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องศึกษาเพื่อจะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นจริง ๆ ผู้นั้นจะรู้ด้วยตัวเองทุกอย่างว่า คำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นจริงอย่างนี้ แล้วต้องเป็นอย่างนี้ตามลำดับ

เพราะฉะนั้นก็ไม่ต้องทำอะไรเลย นอกจากเข้าใจให้ถูกต้องขณะที่สติเกิด แล้วก็กำลังค่อย ๆ ศึกษา เพื่อเข้าใจลักษณะของสภาพธรรม กิจอื่นไม่มีเลย นอกจากกิจญาณ และถ้าเข้าใจจริง ๆ แล้ว ก็ไม่มีใครไปทำให้สติปัญญาเกิดได้ ต้องเป็นเรื่องของความอดทน และความเป็นผู้ตรงต่อธรรม

อยากดีเกินความจริงที่ตัวเองเป็น

ทศพล ขณะที่สติปัญญาเกิด ที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงเป็นอย่างไรครับ

สุ. ขณะที่สติปัญญาเกิด มีสภาพธรรมกำลังปรากฏในขณะนี้ ปกติธรรมดา หลงลืมสติคือปกติ แต่เวลาที่สติปัญญาเกิด หมายความว่ามีการระลึกที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรม เพราะขณะนี้ป็นธรรม

การระลึกได้อย่างเดียวไม่พอ ต้องมีสัมผัสกับปะด้วย คือ มีวัตถุเจตสิกด้วย

ทศพล อย่างเช่นโลภะเกิดก็รู้ได้ใช่ไหมครับ

สุ. รู้อย่างไรละคะ ถ้าถามคุณทศพลว่า กาแฟอร่อยไหม คุณทศพลตอบได้ว่า อร่อย ขณะนั้นเป็นสติหรือเปล่า

ทศพล ไม่ใช่ครับ

สุ. แล้วขณะไหนเป็นสติ

ทศพล ขณะที่จะระลึก

สุ. ระลึกอะไร

ทศพล ขณะที่จะรู้

สุ. ขณะนั้นรู้รูอย่างไร

ทศพล รู้ว่าเป็นนามธรรม

สุ. ขณะที่ตอบว่ารู้รู นี่ก็ต้องแยกว่า ถ้าสติระลึกถึงลักษณะสภาพที่ลึ้มรส สภาพที่รู้รูว่า เป็นลักษณะรู้ นั่นถึงจะเป็นสัมมาสติที่จะระลึกถึงลักษณะรู้ แต่ยังคงอาศัยสัมมาสังกัปปะด้วย ขาดไม่ได้เลย

ทศพล มันต่างกัน ที่โมหะ ไม่รู้ครับ

สุ. โมหะก็ไม่รู้เลย เวลานี้หลังจากเห็นแล้วเป็นโมหะ ก็ไม่รู้ หลังจากได้ยินแล้วเป็นโมหะ ก็ไม่รู้ หลังจากลิ้มรสแล้วเป็นโมหะ ก็คือ ไม่รู้ ไม่รู้ คือ ไม่รู้ความจริงของสภาพธรรม ขณะที่โมหะ ก็ไม่รู้ว่าเป็นโมหะ อย่างเราเห็น หลังจากเห็นแล้วเป็นโมหะ ก็ไม่รู้ว่าเป็นโมหะ นั่นคือ โมหะที่ไม่รู้

แต่ถ้าเกิดดีใจเกินกว่านั้นอีกไปนิดหนึ่งว่า มันสามารถจะผ่องแผ้วได้ หรืออะไรอย่างนี้ ก็ต้องมีความละเอียดว่า มีเราแทรกอยู่หรือเปล่าว่า เป็นเราที่สามารถมีความผ่องแผ้วได้ หรืออีกลักษณะหนึ่งก็คือว่า ความผ่องแผ้วเป็นของเรา

เพราะฉะนั้นลักษณะของความเป็นตัวตนจะมี ๓ อย่าง คือ ความยึดมั่นด้วยตัณหา ๑ ด้วยความเป็นของเรา เป็นตัวเรา ด้วยทิฏฐิ ๑ และด้วยความยึดมั่นว่าเป็นเราตัวใหญ่ ๆ ด้วยมานะอีก ๑ ซึ่งมันมีลักษณะ ๓ อย่าง แต่ถ้าเป็นฝ่ายกุศลจริง ๆ จะสะอาดจริง ๆ ขณะนั้นสามารถจะเห็นความผ่องแผ้วของจิต สภาพที่ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ

แต่ต้องเป็นปัญญา ที่สามารถแยกความต่างกันของความผ่องแผ้วหรือความปิติออกไปว่า ขณะนี้มีความแผ้วไว้ด้วยเราหรือของเรา หรือว่าตัวตนหรือเปล่า

อีกอย่างหนึ่งที่รู้สึกว่าเป็นปัญหามาก ๆ และก็ปัญหาลดลงเลย ระหว่างคนที่ศึกษาธรรมแล้ว ก็มีความคล้าย ๆ กับว่า อยากให้ตัวเองดีกว่าความเป็นจริง ฟังดู

เหมือนไม่มีใครเป็นอย่างนี้เลย แต่ถ้าสังเกตจากคำถาม เมื่อไรจะเป็นอย่างนี้ ทำไมฉันมือกุศลมาก แล้วเมื่อไรกุศลของฉันจึงจะเป็นอย่างนี้ได้ หรืออะไร ๆ อย่างนี้

ทำไมเราไม่คิดถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า เรามีทั้งกุศลและอกุศล ตามความเป็นจริง คือ กุศลก็เป็นกุศล อกุศลก็เป็นอกุศล และไม่ต้องไปคิดว่า เมื่อไรเราจึงจะไม่มีมือกุศลอันนี้ หรือเมื่อไรกุศลอันนี้จึงจะเพิ่มขึ้น เช่น เมื่อไรสติปัฏฐานจะเกิดบ่อย ๆ ลืมคำนี้เลย เพราะเหตุว่าถ้าเป็นอย่างนี้แปลว่า เราไม่ได้รู้จักตัวเราเองตามความเป็นจริง เราอยากจะได้เกินกว่าความจริงที่เราเป็นอยู่ คือ เราอยากจะมีสติมาก ๆ ถ้าคนไหนอยากมีสติมาก ๆ คือ ต้องการได้เกินความเป็นจริงที่ตัวเองเป็น ในเมื่อตัวเองไม่มีเหตุพอที่จะให้สติปัฏฐานเกิดมาก ๆ แต่ใจคิดว่า เมื่อไรสติปัฏฐานจะเกิดมาก ๆ นี้ก็คือ หวังจะได้เกินความเป็นจริงแล้ว

เพราะฉะนั้นผู้ที่เจริญสติปัฏฐานเป็นผู้ตรงที่สุด อกุศลทั้งหมดยังมีตราบใด ก็เป็นผู้ที่ตรงตามความเป็นจริงว่า ยังมีตรานั้น ยังมีความสงสัยในลักษณะของสภาพธรรม ก็คือ สงสัยในลักษณะของสภาพธรรม ยังไม่มีปัจจัยที่สติปัฏฐานจะเกิด ก็ไม่มีปัจจัยที่สติปัฏฐานจะเกิด ไม่ต้องคร่ำครวญว่า วันนี้อสติเกิดน้อย หรือเมื่อนั้นเมื่อนี้ นั่นแสดงว่า เราต้องการได้เกินความเป็นจริงตามที่เราเป็น

ถ้าทราบว่สติปัฏฐาน คือ ขณะที่ระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ แล้วก็ไม่ใช่สนใจเลยว่า จะรู้มาก รู้น้อย รู้อะไร แค่นั้น จะไปรู้โลกสว่าง โลกมืด ก็ไม่ต้องสนใจอีก แต่ปริยัติเป็นอย่างไร ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติแล้ว รู้จริงตามนั้น ไม่ผิดกัน

ปัญญาขั้นปริยัติ

ศุกล นี่เป็นความคิดของผม คำว่า “ปิดบัง” ผมรู้สึกว่าจะไม่เห็นมีอะไรปิดบังเลย นอกจากความไม่รู้ของเราเอง ทำให้ไม่สามารถเห็นธรรมตามความเป็นจริงได้ จนกว่าจะได้อบรมสะสมสติและปัญญา ก็จะเห็นตามความเป็นจริงอย่างผู้ที่เห็นแล้ว

สุ. ความจริงในขณะนี้ คือ ไม่ผิดจากปกติ เวลานี้เห็นเป็นอย่างไร ก็ต้องเป็นอย่างนั้น จะผิดจากขณะนี้ไม่ได้เลย ที่กล่าวว่า ทางตาที่กำลังสว่างหรือทาง

ปัญจทวาร ทางอื่นทั้งหมด ไม่ว่าทางหูที่เสียงกำลังปรากฏ ปิดบังมโนทวาร เพราะเหตุว่าเรารู้ว่า มโนทวารเกิดต่อทวาระของการเห็น หรือทวาระของการได้ยิน แต่ทำไมสภาพล้วน ๆ ของมโนทวารจึงไม่ปรากฏเลย

ทางตามีสีปรากฏ สักครู่หนึ่งมีเสียงปรากฏ กระทบแข็ง แข็งปรากฏ แล้วลักษณะของมโนทวารล้วน ๆ ซึ่งเกิดต่อจากทางตา ทางหู เหล่านี้ไม่เห็นปรากฏ เพราะทางนี้ ทางตาปรากฏ เสียงปรากฏ แข็งปรากฏ

นี่แสดงให้เห็นว่า สภาพธรรมตามความเป็นจริง คือ อย่างนี้ ไม่ได้ผิดปกติเลย เพราะฉะนั้นปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่เปลี่ยน ลักษณะนี้ ยังเป็นอย่างนี้

และสำหรับผู้เริ่มเข้าใจ แล้วก็เริ่มระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม ผู้นั้นก็จะรู้ว่า ขณะใดที่สติเกิด สติมีลักษณะอย่างนี้ กำลังระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรมตามปกติอย่างนี้ และปัญญาในขั้นต้นยังไม่สามารถจะรู้ชัด แน่นอนที่สุด เหมือนกับมิดยังไม่คม แล้วเราก็ต้องลับมีด จนกว่ามีदनั้นจะคม ถ้ามีดคมแล้ว ไม่ต้องลับ ถ้ารู้แล้ว ไม่ต้องระลึก แต่เพราะเหตุว่าไม่รู้ จึงต้องระลึก แล้วก็รู้อีก แล้วก็ระลึกอีก แล้วก็รู้อีก

คำว่า “ไม่รู้” ที่นี้ หมายความว่า ความรู้ขั้นปริยัตินี้มี ตอบกันได้หมดว่า ทางตา กำลังเห็น เป็นสภาพรู้ และสีเป็นสิ่งที่ปรากฏ ซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ แต่เวลาสติระลึกจริง ๆ ไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่า ธาตุรู้หรืออาการรู้ หรือเพียงลักษณะรู้ ซึ่งไม่ใช่เรา ลักษณะของธาตุรู้ จะต้องเป็นธาตุชนิดหนึ่ง ซึ่งเพียงเกิดขึ้น แล้วจริง ๆ ก็ดับด้วย เร็วเกินกว่าที่เราจะไปยับยั้งได้

นี่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า พระปัญญาคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า กว่าที่จะได้ประจักษ์ความจริง แล้วก็ทรงแสดงให้เราเข้าใจว่า ทุกอย่างไม่เที่ยง เว้นไม่ได้เลย ทุกอย่างรวมทั้งการเห็นขณะนี้ไม่เที่ยง

ไม่เที่ยงที่นี้ คือ ดับทันที ไม่ใช่เราจะต้องมานั่งคิดว่า ไม่เที่ยง เมื่อตาเราบอดไป หรืออะไรอย่างนั้น แต่ขณะนี้กำลังเกิดดับ แต่ไม่รู้

เพราะฉะนั้นอวิชชามากมายสักแค่ไหน ก่อนอื่นต้องเห็นอริยาของตัวเอง และต้องรู้ว่า อวิชชานี้จะละได้ก็ต่อเมื่อปัญญาค่อย ๆ เจริญขึ้น โดยสติระลึกรู้ เพราะว่าปัญญาขั้นปริยัติทั้งหมด ฟังเท่าไรก็อยู่แค่นั้นแหละ คือ ทางตาก็คือเป็นธาตุรู้ และสิ่งที่ปรากฏทางตาก็คือเป็นแต่เพียงสีสังวณณะต่าง ๆ ก็อยู่แค่นี้ ไม่ไปไหน นั่นคือ ปัญญาขั้นปริยัติ จะเจริญมากมาย ๗ คัมภีร์ ก็อรรถกถาก็ตามแต่ ก็อยู่แค่นี้

เพราะเหตุว่า สภาพธรรมมีจริง ๆ กำลังทำการงาน สภาพธรรมทุกอย่างเกิดขึ้นทำการงาน เห็น ไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ กำลังทำกิจเห็น มีสิ่งที่ปรากฏทางตาให้จิตเห็นทำหน้าที่เห็น เสียงที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ก็เกิดขึ้น แล้วจิตได้ยินก็มีหน้าที่เกิดขึ้นได้ยินเสียงที่กำลังปรากฏ ที่มีในขณะนี้ นี่คือ กิจการงานหน้าที่ต่าง ๆ

ทั้งหมดที่เรียนมาก็คืออยู่ในตำรา

ศุกล เมื่อก็ผมฟังท่านอาจารย์กำลังให้คำอธิบาย ตามความเป็นจริงผมเห็นท่านอาจารย์ แล้วก็เสียงที่ท่านอาจารย์พูด ได้ยินทุกถ้อยคำ รู้หมดเลย จำได้หมดเลย มันมีลักษณะที่เกือบจะว่าพร้อมกันไปเลย

สุ. อันนี้ก็เป็นของจริงอีก จริงอย่างไร ต้องเป็นจริงอย่างนั้น จริงอย่างนี้ ถ้าไม่เคยฟังพระธรรมเลย ใครจะมาบอกว่า สิ่งทีปรากฏทางตาไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก็ต้องหัวเราะ หรือเมินเฉย หรือไม่เชื่อ

แต่ถ้าศึกษาพระธรรมถึงขณะจิต ทีละขณะ ซึ่งต่างกัน จากทางตาแล้วก็ผ่านไปถึงทางหู แล้วก็มีการคิดนึก มีการจำได้ หรือเสียงที่กำลังปรากฏ ขณะแรก วาระแรกก็เป็นการได้ยินเสียง แล้วภายหลังก็รู้ความหมาย เพราะเหตุว่าถึงเราจะไม่ได้ยินเสียง เรานึกถึงคำได้ นึกถึง “เขาเต่า” ทุกคนนึกในใจ “เขาเต่า” เสียงไม่ได้ออกมาเลย แต่ใจนึกได้ ไม่ว่าเราจะนึกถึงใครก็ตาม จะมีชีวิตอยู่หรือว่าจะสิ้นชีวิตไปแล้วก็ตาม ทันทินึกเป็นเรื่อง เป็นคำ ให้ทราบว่า เป็นสัญญา ความจำเสียง ซึ่งทำให้มีชื่อต่าง ๆ และทำให้เรานึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ

นี่ก็เป็นจริง ทั้งหมดเป็นจริงอย่างไร เป็นจริงอย่างนั้น ไม่ต้องไปบิดเบือน ไม่ต้องไปคิดว่า ธรรม คือ อย่างอื่น แต่เวลาที่ปัญญาอบรมเจริญแล้ว รู้ความจริงอย่างนี้ สามารถที่จะรู้ได้ว่า ไม่ใช่ตัวตน ซึ่งการไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เพียงแต่ขั้นปริยัติที่เรามาพูดกันทุกวัน ๆ ทางตำราก็เล่มว่า ไม่ใช่ตัวตน

แต่ไม่ใช่ตัวตน เพราะเหตุว่าสามารถจะเข้าใจในธาตุรู้ที่กำลังเห็น เมื่อเข้าใจในลักษณะของธาตุรู้ ซึ่งเป็นอาการรู้ ที่กำลังเห็น จะรู้ว่า นั่นเป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง เป็นธาตุชนิดหนึ่ง เวลาที่มีได้ยินเกิดขึ้น ก็สามารถเข้าใจในธาตุที่ได้ยินเสียงว่าเป็นธาตุรู้เสียง ที่เราใช้คำว่า “ได้ยิน”

เพราะฉะนั้นก็就会有ความคุ้นเคยกับธาตุรู้ ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ และก็ยังสารพัดของลักษณะ ที่เรามีอยู่ในวันหนึ่ง เช่น ความโกรธ ความดีใจ ความเสียใจทั้งหมด หรือการนึกคิดทั้งหมด ปัญญาสามารถรู้ในลักษณะอาการซึ่งเป็นธาตุรู้ แต่ละอย่าง ๆ จนกว่าจะทั่ว

ต้องใช้คำว่า “จนทั่ว” ถ้าไม่ทั่วแล้ว ไม่มีทาง จะไปไม่ใช่ตัวตน จะละคลายการยึดถือไม่ได้ เพราะว่าปัญญาเพียงแต่รู้จักชื่อนาม กับรู้จักชื่อรูป แต่ตัวจริงของนาม ตัวจริงของรูป ซึ่งกำลังทำกิจการงานในขณะนี้ ไม่เคยรู้

นี่คือ ปัญญาที่ต่างชั้น เพราะฉะนั้นเวลาที่ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ไม่ผิดปกติ ปกติเป็นอย่างไร ตามที่ทรงแสดงไว้ จะต้องรู้ตามความเป็นจริงอย่างนั้น แม้แต่มนทวารซึ่งเกิดต่อจากทวารทางตา ทางหู ก็ต้องรู้ตามความเป็นจริงอย่างนั้น

ศุกล ที่นี้ท่านอาจารย์มีการเปลี่ยนคำว่า “ธาตุรู้” แต่เวลาเราพูด ก็เป็นเรื่องของโสทวิญญูญาณ จักขุวิญญูญาณ ถ้าไม่เปลี่ยนมาเป็นคำว่า ธาตุรู้ อาการรู้...

สุ. ไม่มีทางเลยค่ะ เพราะเหตุว่ามีลักษณะ ๒ อย่าง คือ นามธรรมกับรูปธรรม ทั้งหมด ย่อโลกทุกจักรวาลลงมาแล้ว จะมีสภาพธรรมเพียง ๒ อย่าง คือสภาพที่เป็นธาตุรู้ กับสภาพที่เป็นรูปธรรม คือ ไม่ใช่สภาพรู้ ไม่ใช่ธาตุรู้ ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย

เพราะฉะนั้นเมื่อความจริงเป็นอย่างนี้ ปัญญาก็ต้องอบรมจนกว่าจะรู้ว่าเป็นแต่เพียงธาตุชนิดหนึ่ง เป็นของจริงชนิดหนึ่ง เป็นอาการรู้ชนิดหนึ่ง

ศุกล ความรู้ ไม่มากมายอย่างนี้ ก็คงจะได้...

สุ. ไม่ต้องไปคิดถึงความรู้แจ้งสภาพธรรม หรืออะไรทั้งหมด ที่เรียนมา ก็คืออยู่ในตำรา

ของจริงคือเดี๋ยวนี้

ทศพล อาจารย์ช่วยขยายอีกนิดหนึ่งครับ

สุ. จากความไม่รู้ สู่ความรู้ จะทำอย่างไรถ้ารู้ว่า ขณะนี้สภาพธรรมกำลังเกิดดับ และปัญญาจริง ๆ ที่รู้จริง สามารถประจักษ์การเกิดดับได้ แต่ไม่ใช่เดี๋ยวนี้ ขณะนี้ทันที่ที่ฟัง ความอดทนมีไหมที่จะฟังต่อไป จนกว่าจะค่อย ๆ เข้าใจ จนกว่าสติจะเริ่มระลึก แม้แต่ระลึกครั้งแรก ก็ยังไม่เข้าใจ หรือว่ายังไม่รู้ชัด ก็จะต้องอดทนที่จะระลึกต่อไปอีก ระลึกต่อไปอีก

คนที่เจริญสติปัฏฐานเป็นคนที่รู้จักความอดทนอย่างยิ่ง จะไม่มีความอดทนอะไร ที่จะอดทนเท่ากับการรอผล โดยที่ไม่หวังว่า ผลนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อไร

คนเราเวลาทำอะไรก็มีความหวัง คิดว่าสักปีหนึ่งก็คงจะเรียนจบ หรือ ๒ ปี ๓ ปี ก็คงจะได้ปริญญา หรือสามารถจะทำงานนี้โครงการนี้เสร็จภายใน ๕ ปี ๑๐ ปี นั่นคือ ความหวัง

แต่สำหรับสติปัฏฐาน แต่ละขณะซึ่งกำลังไม่รู้ แล้วจะค่อย ๆ รู้ขึ้น คนที่เจริญสติปัฏฐานจริง ๆ จะรู้ว่า ลักษณะของความอดทนแท้ ๆ ความอดทนจริง ๆ คือ อย่างไร เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่รู้ยากกว่าอย่างอื่นทั้งหมด ไม่ใช่รู้ง่าย

ทศพล สติผมคงยังไม่เกิดง่าย แต่คิดว่า คงเริ่มต้นด้วยการฝึกอบรมบารมีก่อน คือคิดในแง่นี้ก่อน

สุ. ต้องการทราบผลของการปฏิบัติ

ทศพล มีสมาธิแล้ว ช่วงนั้นถ้าเพ่งการเกิดดับจะเห็นได้ชัดเจน

สุ. เวลาจิตเกิดดับหรือเปล่า

ทศพล เกิดดับ แต่ก่อนทำสมาธิ เราไม่รู้ครับ

สุ. เวลาที่รู้ใหม่ว่า จิตกำลังเกิดดับ ประจักษ์การเกิดดับของจิตหรือเปล่า
ขณะนี้

ทศพล ทราบแต่ว่ามีจิตเกิดดับ

สุ. ประจักษ์การเกิดดับหรือเปล่า

ทศพล ไม่ครับ

สุ. ไม่ เพราะฉะนั้นที่ทำสมาธิก็เป็นโมฆะ เพราะว่าไม่สามารถทำให้
ประจักษ์การเกิดดับของกำลังเห็นขณะนี้ กำลังได้ยินขณะนี้

ทศพล แต่ก็ให้เกิดปัญญาได้

สุ. ถ้าเป็นปัญญา ก็สามารถจะรู้ความจริงขณะนี้ เดียวนี้ ของจริง คือ
เดี๋ยวนี้ อย่างเสียงสุนัขเมื่อคืนนี้ เป็นชีวิตประจำวัน เป็นของจริง ถ้าปัญญาเกิด ปัญญา
รู้ได้ สามารถประจักษ์การเกิดดับได้ ถึงไม่ใช่เสียงสุนัขเมื่อคืนนี้ เสียงที่กำลังปรากฏ
ขณะนี้ ปัญญารู้ได้ ให้ทราบว่า เมื่อเป็นปัญญาแล้ว ปัญญารู้ได้ ไม่ใช่อวิชชา

เพราะฉะนั้นการอบรมเจริญปัญญา เพื่อรู้ได้ ไม่ใช่เพื่อไม่รู้ หรือรู้ไม่ได้ในสิ่งที่
กำลังปรากฏ

ทศพล ที่ท่านอาจารย์สอนมาแบบนี้ หมายถึงคนที่รับได้ ก็ต้องมีกำลัง
พอสมควรที่จะรับนะครับ

สุ. ทุกคนกำลังพูดถึงเรื่องการอบรมเจริญปัญญา เพื่อให้รู้อย่างนั้น นี่คือ
ความอดทน นี่คือ บารมีด้วย ไม่ใช่รู้อย่างอื่น รู้ของจริงค่ะ

อยากฟังธรรมเป็นกุศลหรืออกุศล

สุ. อย่างพวกเรา ก็เป็นผู้เห็นคุณของพระธรรม แม้ว่าชีวิตประจำวันของ
เราจะตื่นขึ้นมา แล้วเดินทางมาเที่ยวน้ำตก เราก็ยังมีการสนทนาธรรมกับการฟังธรรม

นี่ก็เป็นสิ่งซึ่งแสดงให้เห็นแล้วว่า เราเห็นความสำคัญและเห็นพระคุณของพระ
ธรรม แต่อีกสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเตือนเราด้วย คือ การเคารพในธรรม เพราะว่าการ

เคารพในธรรม หมายความว่า ต้องเป็นผู้ที่พิจารณาให้เข้าใจจริง ๆ ยิ่งขึ้น และประพฤติปฏิบัติตามด้วย นี่คือการเคารพในพระธรรม

บุตรสงฆ์ การฟังธรรมด้วยการเคารพนี้ ไม่ใช่ฟังด้วยการประคองมือ แต่ฟังให้เข้าใจ ก็เป็นการเคารพในธรรมใช้ใหม่ครับ

สุ. เพราะฉะนั้นจุดประสงค์นี้จะนั่ง หรือนอน หรือยืน หรือเดินด้วยความเคารพ คือ การฟังเพราะเห็นคุณประโยชน์จริง ๆ ต้องการฟังเพื่อเข้าใจจริง ๆ

อันนี้แล้วแต่การสะสม เพราะดิฉันอนุโมทนาคนที่แสดงความเคารพด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยความนอบน้อมว่า เขาสะสมมาที่จะเป็นอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะต้องขัดเกลาในชีวิตมีมาก บางคนกายดี วาจาไม่ดี ใจไม่ดี บางคนวาจาดี กายไม่ดี ใจไม่ดี บางคนใจดี แต่กายไม่ดี วาจาไม่ดี เพราะฉะนั้นถ้าเราอยากจะทำพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ ก็ต้องขัดเกลามาก

บุตรสงฆ์ ขอบถามว่า เริ่มต้นนั้นก็รู้ว่า ต้นไม้ แล้วก็รู้ว่า ต้นไม้นั้นชื่ออะไรอีก แล้วก็รู้ตลอดสภาพธรรม จะถามว่า รู้สภาพธรรมแล้ว รู้อะไรอีก

สุ. มีอะไรอีกคะ นอกจากสภาพธรรม แต่ว่าสภาพธรรมมีหลายอย่าง ไม่ใช่มีแต่ทางกายที่กระทบ หรือทางตาที่เห็น ต้องทั้งจิต เจตสิก รูป และสภาพธรรม สุดท้ายที่จะต้องประจักษ์แจ้ง ก็คือ พระนิพพาน

บุตรสงฆ์ ต้นไม้กำลังแสดงธรรมและตั้งใจฟัง เป็นธรรมได้ไหม

สุ. ธรรมมีอยู่แล้ว ทั้งกุศลและอกุศล ทุกอย่างเป็นธรรม แต่ธรรมที่เป็นรัตนะที่นำมาซึ่งความปลื้มใจเหนือรัตนะอื่นใด อย่างเราจะได้แก้วแหวนเงินทองก็ยังไม่ปลื้มใจเท่ากับได้ความรู้ความเข้าใจในพระธรรม

เพราะฉะนั้นธรรมที่เป็นรัตนะ ก็ต้องเป็นสรณะ คือ เป็นที่พึ่ง ที่ทำให้เราสามารถพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

เพราะฉะนั้นในขณะที่ฟังนี้ เป็นการฟังปริยัติ เพื่อที่จะให้ประพฤติปฏิบัติตามหนทางที่จะทำให้ถึงนวลโลกุตตรธรรม

เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่า จะเป็นพรหมบุคคล หรือคนที่มีอิทธิฤทธิ์ มีความสงบเหาะเหินเดินอากาศได้ ก็ไม่ใช่พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเหตุว่าไม่รู้หนทางที่

ทำให้รู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง ผู้ที่เห็นพระคุณของพระธรรม ก็คือรู้ว่าพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงนั้น ทำให้เราเกิดปัญญาด้วยตัวของเราเอง ที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้

บุตรสงวณ คุณจาวาก็บอกว่า ฟังธรรมแล้ว ก็มีปีติ แต่โลภะหรือไม่โลภะก็ไม่รู้ แต่ก็มีปีติในการฟังธรรม และอยากฟังธรรมบ่อย ๆ อย่างนั้นติดในตัวเองหรือไม่อยากฟังธรรมบ่อย ๆ อย่างนั้น

สุ. นี่เป็นการที่เราจะเห็นพระกรุณาคุณที่ทรงแสดงธรรมให้เราพิจารณาโดยละเอียด ไม่มีใครสามารถรู้จิตใจของคุณจาวาได้ หรือจิตใจของคนที่กำลังพูดเองก็เกิดดับ สลับกันเร็วมาก ต้องอาศัยการเจริญสติปัฏฐานซึ่งประกอบด้วยมรรคมีองค์ ๘ จริง ๆ คือ ไม่ใช่มีแต่สัมมาสติเท่านั้น ยังต้องมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาทิฏฐิ ที่จะรู้ว่าเฉพาะในขณะนั้นจริง ๆ เป็นกุศลหรือเป็นอกุศล

เพราะเหตุว่า ถ้าในขณะที่กำลังฟังแล้วปีติในธรรม ช่วงขณะนั้นเป็นกุศลแน่นอน แต่ขณะที่มีความอยาก ไม่ว่าจะอยากในอะไรทั้งสิ้น ลักษณะที่อยากเป็นลักษณะที่ติดข้อง แต่ถ้าเราฟังธรรมต่อไปด้วยศรัทธา ขณะนั้นไม่ใช่ด้วยความอยาก

บุตรสงวณ คุณจาวาก็บอกว่าอยากฟังธรรมให้เข้าใจ

สุ. ต้องแยกนะคะ ขณะที่ฟังเวลานี้ ทุกคนฟังแล้วไม่ต้องอยาก กำลังฟังไม่ใช่อยากฟัง กำลังฟังอยู่

บุตรสงวณ คุณจาวาก็ยอมรับว่า อยากจะฟังธรรมก็เป็นอกุศล

สุ. เพราะฉะนั้นถ้าปัญญาเกิดขณะใด จะไม่มีโอกาสของอกุศลเลย เช่น ขณะที่กำลังฟัง หรือขณะที่แม้ไม่ได้ฟัง แต่สติระลึกลักษณะของสภาพธรรม ต่างกับขณะที่อยากมีสติ

เพราะฉะนั้น ลักษณะของกุศลจิตกับอกุศลจิตต่างกัน เวลากุศลจิตเกิด เรานึกที่จะทำกุศล ขณะนั้นไม่ใช่เราอยากทำกุศล

บุตรสงวณ เรานึกว่าทำกุศล

สุ. เราคิดจะทำกุศล ไม่ใช่เราอยากทำกุศล

บุตรสงวณ แล้วก็เป็นกุศล

สุ. ขณะที่คิดทำกุศล ขณะนั้นเป็นกุศล เพราะคิดทำกุศล แต่ขณะที่
อยากทำกุศล ขณะนั้นเป็นอกุศล

กายวิญญูติ – วจิตวิญญูติ

ศุกล ลักษณะที่ว่าเป็นกายวิญญูติรูปตอนหนึ่ง กับวจิตวิญญูติรูปตอนหนึ่ง
พอจะสังเกตได้อย่างไรครับ

สุ. ถ้าพูดถึงกายวิญญูติ ก็หมายความว่าถึงลักษณะของรูปที่ทำให้เข้าใจ
ด้วยกาย ถ้าพูดโดยอรรถก็หมายความว่า รูปซึ่งเกิดเพราะจิตต้องการให้รูปนั้น
มีความหมาย เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องของจิตของคนนั้น ไม่ใช่เรื่องที่คนอื่นจะเห็นหรือจะ
เข้าใจ แต่ว่าเป็นลักษณะของรูปซึ่งเกิดเพราะจิต ซึ่งต้องการให้รูปนั้นเองแสดง
ความหมาย

เพราะฉะนั้น ตาของคนจะมีความหมาย เวลาที่เขาโกรธ หรือเวลาที่เขาอยาก
แสดงความหมาย เขาสามารถใช้อาการลักษณะสภาพของตา ซึ่งปกติไม่มีความหมาย
อะไรเลย เช่น ถลึงตาเวลาจะห้าม จะมีอาการที่ตานั่นจะบอกความหมาย

เพราะฉะนั้นลักษณะของรูปนั้น มีความหมายของกาย ที่ทำให้มีความหมาย
โดยจิต แต่ว่าเวลาที่คนอื่นเห็น จะเห็นเพียงสี เหมือนอย่างในขณะนี้เห็นแต่สี
ไม่สามารถเห็นกายวิญญูติของคนนั้นได้เลย แต่อาศัยความจำ ทำให้เข้าใจใน
ความหมายของสิ่งนั้น แต่ตัวกายวิญญูติไม่ใช่สี ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตา

เพราะฉะนั้น ต้องทราบว่า ทางตาจะเห็นอย่างอื่นไม่ได้เลย นอกจากสี แต่
อาศัยความจำซึ่งจิตเป็นมโนทริย เป็นใหญ่ เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์ ทำให้
สามารถเห็นอาการที่เปลี่ยนจากสภาพปกติของตา ของสีนั้น เป็นสีซึ่งจักขุวิญญูณ
เมื่อเห็นแล้ว ทางมโนทวารสามารถเข้าใจในลักษณะของสีซึ่งเปลี่ยนไป ซึ่งทำให้เข้าใจ
ลักษณะสภาพอาการความหมาย ที่จิตของคนนั้นต้องการจะให้เข้าใจ

ศุกล ขอแทรกตรงนี้นิดหนึ่ง ลักษณะที่เป็นกายวิญญูติรูป จำกัดหรือกว้าง
แค่ไหน จึงจะกล่าวว่า นี่เป็นลักษณะของกายวิญญูติรูป

สุ. ก็เป็นอาการพิเศษ ซึ่งเกิดจากจิต ที่ต้องการให้รูปนั้นมีความหมาย อย่างเวลาที่เรานั่งอยู่เฉย ๆ ก็ธรรมดา ไม่มีความหมายอะไรเลย หรือเวลาที่เดิน ปกติเราก็ดูเฉย ๆ ก็ไม่มีความหมายอะไร แต่ถ้าเราเดินแรง ๆ อย่างนั้นก็มีความหมายว่า ต้องโกรธแน่ ๆ เพราะว่า ปกติก็เดินเบาดี แต่พอแรงขึ้นมา เรารู้ได้เลยว่า ลักษณะจิตใจของคนนั้นเป็นอย่างไรมาก่อน เพราะคนนั้นทำไมจึงเดินแรง ต้องมีสภาพของ จิตใจ ที่ต้องการให้รูปนั้นเคลื่อนไหวตามความหมายของเรา ถ้าเราโกรธ แต่เราไม่ อยากให้เขารู้ เราจะไม่เดินแรง ๆ แต่ถ้าโกรธ แล้วอยากให้รู้ว่าโกรธ จะแรงขึ้น ๆ ได้ แรงแค่นี้ยังไม่รู้ แรงอีก ให้รู้ว่า โกรธแค่ไหน

นี่แสดงถึงระดับของการที่ต้องการให้รูปนั้นแสดงความหมาย เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพของจิตของคนนั้น ซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กายมีอาการพิเศษตาม ความหมายของจิต ตามความต้องการของคนที่ทำให้เกิดวิญญูติรูป แต่ถ้าเป็นคน ที่เห็น แล้วไม่ฉลาด ก็ไม่รู้หรือกว่า คนนี้เขาโกรธ ก็อาจจะคิดว่า เขาป่วย เขาเป็น อะไรก็ได้ ก็แล้วแต่

เพราะฉะนั้นกายวิญญูติไม่เกี่ยวกับคนอื่นว่า จะรู้หรือไม่รู้ จะเข้าใจหรือไม่ เข้าใจ แต่เกี่ยวกับตัวเอง ที่ต้องการให้คนอื่นเข้าใจในความหมายนั้น ส่วนคนอื่นทำ เทาไร แล้วเขายังไม่เข้าใจ ก็ช่วยไม่ได้ จะกั๊กมือ จะเรียกอะไร ก็ยังไม่รู้เรื่องราว เอา อะไร อยู่ที่ไหน ต้องการให้ทำอะไร ทั้ง ๆ ที่คนนั้นมีความตั้งใจจริง ๆ ที่จะให้คนอื่นนั้น เข้าใจตามที่ตัวเองคิด แต่อาจจะสื่อไม่พอ หรือทำไม่ดี หรือคนเห็นไม่ฉลาด ก็เลยไม่ สามารถรู้ความหมายนั้นได้

ศุกกล สรุปรว่า กายวิญญูติรูปนี้เป็นรูปพิเศษ

สุ. แน่นอน

ศุกกล ซึ่งไม่ใช่เป็นอาการของรูปอย่างปกติในชีวิตประจำวัน

สุ. แน่นอน

ศุกกล แล้ววิญญูติรูปล่ะครับ

สุ. เหมือนกันค่ะ วิญญูติรูปไม่เกี่ยวกับกาย ไม่เกี่ยวกับการที่จะให้กาย มีความหมายพิเศษ แต่ว่าปกติธรรมดาเรานั่ง ไม่มีเสียงปรากฏเลย เราอาจจะคิดในใจ

คิดเรื่อยเชียวล่ะว่า จะพูดกับคนนี้ว่าอย่างนั้น คนนั้นจะตอบว่าอย่างนี้ ก็คิดได้ แต่ไม่มีเสียงออกมาเลย แต่เวลาที่จะให้เสียงออกมา จะต้องมิจิตที่มีความชำนาญที่จะรู้ว่า เมื่อฐานของเสียงจะเกิด เช่น เวลาที่พูด ปากจะต้องกระทบกัน หรือลิ้นจะต้องกระทบฟัน หรืออะไรก็ตามแต่ แล้วเสียงนั้น ๆ จึงจะออกมาตรงตามความต้องการ

เพราะฉะนั้น ในขณะที่มิจิตที่ต้องการจะให้เกิดเสียง และเสียงนั้นก็เกิดตามจิตที่ต้องการว่า จะให้เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือภาษาฮอลแลนด์ หรือภาษาเขมร หรืออะไรก็ตามแต่ อาการของรูปที่ทำให้เกิดเสียงที่ต้องการ เป็นวจิวิญญูติ ไม่ใช่เสียง เพราะวจิวิญญูติ คือ รูปที่ทำให้เกิดเสียงตามที่ใจต้องการ

ศุกล เพราะฉะนั้นทุกครั้ง เวลาที่เราพูด จะเป็นการทักทายก็ดี จะเป็นการสั่งงานก็ดี อันนี้เป็นลักษณะของวจิวิญญูติรูป

สุ. เสียงเป็นเสียง แต่รูปที่ทำให้เกิดเสียงเป็นวจิวิญญูติรูป

ศุกล สมมติว่านักร้องร้องเพลง

สุ. เหมือนกันค่ะ ถ้าออกมาจากฐานของเสียงแล้วเป็นวจิวิญญูติรูป
ทั้งหมด

ศุกล เรื่องของวจิวิญญูติรูปกับกายวิญญูติรูปต่างกัน ใช่ไหมครับ

สุ. อันหนึ่งเป็นเรื่องของกาย ไม่เกี่ยวกับเสียง อีกอันหนึ่งเป็นเรื่องของเสียง

ศุกล ทั้ง ๆ ที่กายเคลื่อนไหว ก็ไม่ใช่ลักษณะของรูปพิเศษ จึงไม่เป็นกายวิญญูติรูป

สุ. เราไม่มีความมุ่งหมายให้คนอื่นเข้าใจ แต่ถ้าเรามีความมุ่งหมายจะให้คนอื่นเข้าใจ แล้วเป็นปัจจัยให้รูปนั้นเกิดขึ้น รูปนั้นถึงจะเป็นกายวิญญูติ

ถ้าเป็นเสียง ซึ่งเกิดจาก ๒ สมุฏฐาน ทีละสมุฏฐาน คือ เสียงนี้เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐานก็ได้ เสียงเกิดจากอุตุเป็นสมุฏฐานก็ได้ อย่างเสียงคลื่น ไม่มีใครทำให้เสียงนั้นเกิดขึ้นเลย แต่อุตุทำให้เกิด แต่สำหรับขณะที่พูด ต้องเป็นเสียงที่เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน แล้วรูปที่ทำให้เกิดเสียง ก็คือ วจิวิญญูติรูป

ศุกล ที่นี้ก็เข้าใจมากขึ้นแล้วครับ

พรชัย รูปที่ทำให้เกิดเสียง มีตัวอย่างไหมครับ เช่น รูปอะไรบ้าง

สุ. ถ้าคุณพรชัยไม่พูด จะมีเสียงได้ไหมคะ

พรชัย ไม่มีครับ

สุ. ไม่มี เพราะฉะนั้นเวลาที่พูด เฉย ๆ หรือมีรูปอะไรที่เคลื่อนไหวที่ทำให้เสียงเกิดขึ้น

พรชัย อาจจะเป็นที่คอ ที่ปาก

สุ. ที่ไหนก็ได้ ซึ่งเป็นฐานให้เกิดเสียง ซึ่งเกิดจากจิต

พรชัย แต่ไม่ใช่ตัวเสียง

สุ. เสียงเป็นสัททรูป ไม่ใช่จวิญญัตติรูป

สมุฏฐานของเสียง

บุตรสงวงศ์ เราศึกษาพระอภิธรรมก็รู้แล้วว่า สัททนะนี้เกิดจากสมุฏฐาน ๒ เท่านั้น คือ จิตและอุตุ แต่ก็ในบางพระสูตรได้รู้ว่า คนมีเสียงไพเราะก็เพราะมีบุญเป็นกรรมที่ทำให้เสียงไพเราะ แต่กรรมนั้นไม่เป็นสมุฏฐานให้เกิดเสียง

สุ. คือ ถ้าพูดถึงสภาวะของรูป ต้องมีทั้งฝ่ายดีหรือฝ่ายไม่ดี เพราะเหตุว่าต้องเป็นเรื่องของกุศลวิบากและอกุศลวิบาก ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ปรากฏหรือเสียง ก็ต้องมีที่ไพเราะที่ไม่ไพเราะ แม้ว่าเราจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม อย่างคนไทยเราอาจจะชอบเสียงสูง ๆ เสียงแหลม ๆ เสียงเล็ก ๆ แต่ต่างประเทศเขาต้องชอบเสียงห้าว เสียงต่ำ อย่างผู้หญิงก็ต้องไปหัดพูดให้เสียงต่ำ ๆ ถ้าเสียงแหลม เสียงเล็ก เขาจะบอกว่าเสียงไม่ไพเราะ

แต่นั้นหมายความว่า ตามอรรถาธิบายว่า ใครจะชอบเสียงอะไร แต่ลักษณะของเสียงเอง ต้องเป็นเสียงที่ไพเราะหรือไม่ไพเราะ มิฉะนั้นจะไม่มีคำว่า “อิฏฐารมณ” หรือ “อนิฏฐารมณ” ซึ่งเป็นผลของกุศลวิบาก หรืออกุศลวิบากที่จะรู้เสียงนั้น ถ้าเสียงเป็นโสถวิญญานกุศลวิบาก ต้องได้ยินเสียงที่ไพเราะ เราจะชอบหรือไม่ชอบก็ตามแต่ แต่เสียงนั้นต้องเป็นเสียงที่น่าฟัง

แล้วถ้าเป็นอกุศลวิบาก เราก็จะได้ยินเสียงที่ไม่น่าฟัง แต่เราจะชอบหรือไม่ชอบ ไม่ใช่เอาชวนจิตของเราตัดสิน แต่หมายความว่า ต้องมีกรรมในอดีตที่ทำให้เกิดกุศลวิบากจิตที่จะได้ยินเสียง หรือจะเห็นสี หรือได้กลิ่นหอม หรือได้รสอร่อย หรือได้กระทบสัมผัสที่สบาย

เพราะฉะนั้นสภาวะของรูปเองจะต้องมีลักษณะที่จำแนกเป็นอนิฏฐารมณ์หรืออนิฏฐารมณ์ โดยลักษณะของรูปนั้น ไม่เกี่ยวกับการที่เราจะพอใจ เพราะเราอาจจะพอใจในกลิ่นที่เป็นอนิฏฐารมณ์แล้วชอบก็ได้ นี่ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง ถ้าพูดถึงเรื่องของรูปซึ่งเกิดจากจิต เช่น เสียง เสียงเกิดจากจิต แต่เวลาที่เสียงเกิดจากจิตก็จริง แต่ไม่ได้หมายความว่า มีแต่เสียงซึ่งเกิดจากจิตเท่านั้น เพราะว่าคนเราทำไมเสียงต่างกัน ทั้งที่จิตอาจจะเหมือนกันก็ได้ เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิตก็ได้ แต่ว่าเหมือนกันทุกคนมีโลภมูลจิต และทำให้เกิดเสียงได้ โทสมูลจิต ทุกคนก็มี และทำให้เกิดเสียงได้ แต่ทั้ง ๆ ที่เป็นเสียงที่เกิดจากโทสะด้วยกัน เสียงก็ยังต่างกัน

เพราะฉะนั้นนี่ก็แสดงว่า มีสมุฏฐาน คือ ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันของรูปที่ทำให้เกิดจิตนั้น ซึ่งก็ไม่พ้นจากกรรมด้วย เพราะเหตุว่า รูปที่เกิดจากกรรมก็มีกรรมเป็นสมุฏฐาน แล้วดับ กลุ่มนั้นทั้งหมดดับ รูปที่เกิดจากจิต ก็มีจิตเป็นสมุฏฐาน แล้วดับ รูปที่เกิดจากอตุ ก็มีอตุเป็นสมุฏฐานแล้วดับ ไม่ก้าวก่ายกันเลยสักกลุ่มเดียวของรูปก็จริง แต่แม้กระนั้นเมื่อเป็นรูปที่เกิดเพราะจิต แต่ส่วนสัมพันธ์ของรูปอื่น ๆ เช่น ลิ่นหรือกายปสาทหรืออะไรเหล่านี้ ก็จะทำให้เสียงนั้นเปลี่ยนไปได้

อย่างคนเดียว เสียงเดียว เวลาที่ไม่สบาย ใจ เจ็บคอ แม้แต่เสียงเป็นคนเก่าแล้วจิตก็เหมือนเดิมคือ เป็นกุศลจิตที่กำลังจะพุทธรวม หรืออะไรก็ตาม แต่ว่าเกิดเจ็บคอขึ้นมา เสียงของคนนั้นก็ต้องเปลี่ยนไปแล้ว

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ต้องอาศัยความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับรูปอื่นด้วย เพราะว่าฐานของเสียงไม่ได้เกิดจากจิต แต่เวลาที่วิจิณญัตติจะเกิด เฉพาะกลุ่มรูปที่ทำให้เกิดเสียง เกิดจากจิต

ที่ร่างกายทั้งหมด บางกลุ่มเกิดจากกรรม บางกลุ่มเกิดจากจิต บางกลุ่มเกิดจากอตุ บางกลุ่มเกิดจากอาหาร เพราะฉะนั้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มที่เกิดจากอตุก็เป็นสมุฏฐานด้วย

ธงชัย เพราะฉะนั้นถ้ามีกรรมเป็นสมุฏฐาน และจิตขณะนั้นต้องเป็นจิตที่ดีด้วย จึงจะทำให้เสียงไพเราะ

สุ. ไม่แน่ว่า เพราะว่าถ้าคนเสียงดี จะพูดคำอะไรเสียงก็ไพเราะ เฉพาะตัวเสียง ใช่มั้ยคะ

ธงชัย แต่ก็ไพเราะกว่าตอนที่จิตไม่ดี

สุ. ไม่แน่อีกเหมือนกัน ถ้าจิตเป็นโลภะ อยากจะให้เสียงไพเราะ แล้วก็ร้องเพลงเสียงดี ๆ ก็ได้ ขณะนั้นร้องด้วยโลภะก็ได้

ธงชัย ก็ได้ครับ

สุ. ค่ะ ทั้ง ๆ ที่เป็นอกุศล

ธงชัย กล้องเสียงนั้นต้องมาจากกรรม

สุ. ถ้าพูดถึงเสียงที่เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน ก็คือ วจีวิญญูติรูปที่กระทบฐาน ที่ไหวไปแล้วก็กระทบฐานต่าง ๆ ของเสียง เพราะฉะนั้นฐานของเสียงก็ต้องแล้วแต่กรรม

อกุศลวิบากนำมาซึ่งอริยมรรคก็ได้

คุณหญิงณพรัตน์ กายวิญญูติรู้สีก็จะเห็นได้ถนัด อย่างเช่นเราดูทีวี เขาจะแสดงให้เห็นจากตา แสดงอาการโกรธ แสดงอาการชอบใจ รู้สีกว้าง่ายกว่าวจีมันจะ

สุ. เราอาจจะคิดว่า เราเห็นกายวิญญูติของเขา แต่ความจริงถ้าจะเห็นได้ คือ เพียงสี ซึ่งกายวิญญูติมี แล้วทำให้สีเปลี่ยนจากปกติที่เราเคยเห็น เพราะฉะนั้นความที่จิตเป็นมโนทริย์ สามารถรู้แจ้งอารมณ์ อย่างทางตา สีของตาจะไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเขาแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ทางตาได้ แต่ที่เห็น คือ สี เพราะฉะนั้นเมื่อเห็นสีอย่างนี้ ความจำ จึงจำความหมายว่า สีอย่างนี้ ความหมายของใจที่เป็นเหตุให้เกิดสี

อย่างนี้คืออะไร เพราะว่าจจะรู้ความหมายของใจซึ่งทำให้เกิดสื่อนั้น ซึ่งเป็นกายวิญญูติ แต่ต้องเห็นสื่อนั้นอย่างเดียว

ประทีป วจีวิญญูติรูปทำให้เกิดเสียงขึ้น นาย ก. อาจจะเป็นอนิฏฐารมณ นาย ข. อาจจะเป็นอิฏฐารมณ ใช่ไหมครับ

สุ. สภาพของรูปจะมี ๒ อย่าง คือ อิฏฐารมณกับอนิฏฐารมณ มิฉะนั้น แล้วก็จะไม่มีกุศลวิบาก อกุศลวิบาก ถ้าเป็นกุศลวิบาก ก็จะเห็นรูปที่น่าพอใจ ได้ยินเสียงที่น่าพอใจ ได้กลิ่นที่น่าพอใจ ลิ้มรสที่น่าพอใจ กระทบสัมผัสสิ่งที่น่าพอใจ นั่นคือ กุศลวิบาก ถ้าเป็นอกุศลวิบาก ก็ตรงกันข้าม

เพราะฉะนั้นการที่จะบอกว่า ขณะนี้เป็นกุศลวิบากสำหรับเรา หรือว่าเป็นอกุศลวิบากสำหรับเรา เพราะเราชอบไม่ได้ เพราะเหตุว่าวิบากจิตเกิดก่อนชวนวิจิตร เมื่อเห็นแล้วจะชอบหรือไม่ชอบนั้นเป็นเรื่องของการสะสม เราอาจจะเห็นสิ่งที่ไม่น่าดู แต่เราชอบดูก็ได้ หรือได้กลิ่นไม่หอมเลย แต่เราชอบกลิ่นนั้นก็ได้ หรือรสที่ไม่อร่อย แต่เราก็กินได้ รสขม ๆ รสเปรี้ยว รสอะไรต่าง ๆ แต่เราก็กินในรสนั้น

เพราะฉะนั้นให้ทราบว่า วิบากจิตเกิดก่อนชวนจิต

เสียงแสดงธรรมเป็นอนิฏฐารมณได้มัย

บุตรสงฆ์ ในการแสดงธรรมก็มีเสียง เสียงแสดงธรรมเป็นอนิฏฐารมณได้ไหม

สุ. ต้องแยกละเอียดมาก ถ้าพูดถึงแต่ละทวาร เพราะเหตุว่ายกตัวอย่างที่จะให้เห็นชัด คนที่ใส่แหวนเพชร รู้สึกแข็งทงกาย สบายไหม แต่ทางตาเป็นกุศลวิบาก

เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า อวิชชามากแค่ไหน เราพูดถึงเรื่องกายวิญญูติ วจีวิญญูติ แต่ให้ทราบว่า เพียงเห็นว่าเป็นคน ตรงตามความเป็นจริงหรือเปล่า ยิ่งเห็นละเอียดจนถึงกับจำได้ถึงกายวิญญูติ ความคิด ความรู้สึกของคนที่เราเห็น ก็ยังเป็นเรื่องความจำของจิตซึ่งละเอียด และทำให้เราไม่รู้ว่าความจริงว่า แท้ที่จริงแล้วเราอยู่คนเดียวในโลก กับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏทางตาบ้าง หูบ้าง จมูกบ้าง ลิ้นบ้าง กายบ้าง แล้วทำให้เราคิดเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นวัตถุต่าง ๆ แท้ที่จริงก็คือ จิตเกิดขึ้นรู้อารมณ์

เพียงชั่วขณะเดียว เพราะว่าความสุขความทุกข์มาจากการเห็น แล้วก็คิด ไม่ว่าจะเป็นทางตา เห็นเป็นคน เป็นสัตว์ ก็คิดถึงเรื่องของคนนั้น มีความผูกพัน มีความทุกข์เกิดขึ้นเพราะทางตา

เพราะฉะนั้นพระผู้มีพระภาค นอกจากจะทรงแสดงเรื่องของจักขุวิญญาณกับรูปารมณฺ์ ก็ยังแสดงเรื่องผัสสะ เรื่องเวทนา เรื่องสัญญา เรื่องเจตนา ซึ่งติดตามมา ความจำ ความรู้สึก ความคิด การปรุงแต่งต่าง ๆ จากการเห็น ทำให้ไม่รู้ความจริงว่า แท้ที่จริงแล้ว เป็นจิตชั่วขณะที่เกิดขึ้น แล้วก็ดับ

ตั้งมั่น (สมาธิ) ต่างจากสงบ

สุ. สัมโพชฌงค์ หมายถึง องค์ธรรมในขณะที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม เหมือนกับองค์ฌานมี ๕ แต่เวลาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม องค์ของการตรัสรู้มี ๗ นี่เป็นการแสดงความต่างกันของการเจริญสมถภาวนา กับการเจริญวิปัสสนาภาวนา

ถ้าเจริญสมถภาวนาต้องอาศัยวิตก วิचार ปีติ สุข เอกัคคตาที่จะถึงปฐมฌานนั้นใด การที่มีคัคคิตจะเกิด องค์เหล่านั้นทั้ง ๗ องค์ ก็จะต้องพร้อม เป็นองค์ของการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม

ซึ่งคำถามเป็นเรื่องของเอกัคคตาเจตสิกซึ่งเป็นสมาธิสัมโพชฌงค์ กับปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ องค์ธรรมต่างกัน เพราะเหตุว่า ปัสสัทธิเป็นเจตสิกที่ทำให้จิตสงบ เจตสิกดวงหนึ่งชื่อว่า จิตตปัสสัทธิ ทำกิจให้จิตสงบระงับ แล้วกายปัสสัทธิ ก็เป็นเจตสิกอีกดวงหนึ่ง ให้ทราบว่า การที่จะสงบได้ หรือลักษณะสภาพความสงบจะเกิด ก็จะต้องเป็นเพราะลักษณะของเจตสิกทั้ง ๒ ปราภฏ หรือเกิด ถ้าเจตสิกทั้ง ๒ ไม่เกิด เราจะไปเข้าใจว่า ขณะที่เป็นสมาธินั้นสงบ นั้นไม่ถูก เพราะไม่มีอาการของจิตตปัสสัทธิหรือกายปัสสัทธิเลย

ซึ่งความจริงแล้ว ลักษณะของสมาธิเป็นสภาพที่ตั้งมั่นในอารมณ์ ไม่ใช่ลักษณะของความสงบเลย ใครที่เข้าใจว่า ทำสมาธิแล้วสงบ ควรจะรู้ว่า ถ้าเป็น

มิจจาสมาธิ ไม่มีจิตตปัสสัทธิและไม่มีกายปัสสัทธิ เพราะเหตุว่าจิตตปัสสัทธิและกายปัสสัทธิเป็นโสภณสาธารณเจตสิก ต้องเกิดกับกุศลจิต หรือโสภณจิตทุกประเภท

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ถ้าไม่ศึกษา เราก็จะเอาสมาธินั้นมาเป็นปัสสัทธิ แต่ตามความเป็นจริง ปัสสัทธิแตกต่างจากสมาธิ สมาธิเป็นอกุศลได้ เป็นมิจจาได้ แต่ปัสสัทธิเป็นอกุศลไม่ได้ เป็นมิจจาไม่ได้ เพราะเหตุว่าต้องเป็นโสภณสาธารณเจตสิก เกิดกับโสภณจิตทุกประเภท

ผู้ถาม ...

สุ. มิจจาสมาธิเป็นอกุศล ลักษณะของสมาธิไม่เปลี่ยน คือ ตั้งมั่น แต่ในขณะที่ตั้งมั่น แล้วคิดว่าสงบ เข้าใจผิด เพราะเหตุว่า เป็นอกุศลตราบใดที่สัมมาสมาธิไม่เกิด หรือเวลาที่สัมมาสติเกิด เล็ก ๆ น้อย ๆ แม้ว่าจะมีสมาธิ คือ เอกัคคตาเจตสิกซึ่งเป็นกุศล แล้วก็มีกายปัสสัทธิ มีจิตตปัสสัทธิ แต่เร็ว แล้วก็น้อยมากจนไม่ปรากฏ ต่อเมื่อใดความสงบเพิ่มขึ้น เมื่อนั้นจึงจะรู้ว่า ความสงบ คือ อย่างนี้ไม่ใช่สมาธิ

เพราะฉะนั้นผู้ที่เจริญปัญญา ที่ลักษณะของกายปัสสัทธิและจิตตปัสสัทธิจะไม่ปรากฏ ไม่มี จึงได้รู้ความต่างกันว่า สมาธิไม่ใช่สงบ สมาธิเป็นแต่เพียงสภาพที่ตั้งมั่นในอารมณ์

เพราะฉะนั้นถ้าเป็นสัมมาสมาธิ ที่เกิดกับสัมมาทิฏฐิและสัมมาสติ ขณะที่ตั้งมั่นจะทำให้มีความชัดเจนของการรู้แจ้งในลักษณะของอารมณ์นั้น ด้วยกำลังของสมาธิที่เกิดร่วมด้วยในขณะนั้น ซึ่งตั้งมั่นในอารมณ์นั้น แต่ในขณะนั้น ก็จะต้องมีลักษณะความสงบจริง ๆ ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของสมาธิ

ธงชัย ธรรมดา ๆ ก็ต้องมีอยู่แล้ว เพราะเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิก

สุ. แต่เล็กน้อยมากเหลือเกินค่ะ

ธงชัย หมายความว่า จวนจะได้บรรลุมรรคผลแล้วใช่ไหมครับ องค์ธรรมนี้

สุ. องค์ธรรมของการตรัสรู้

ธงชัย ถ้ามาพูดระดับล่าง นี่ก็แสดงว่า

สุ. แน่นนอนค่ะ แล้วก็ต้องค่อย ๆ เจริญขึ้น ข้อสำคัญที่สุด คือ กุศลเล็ก ๆ น้อย ๆ ในวันหนึ่ง ๆ น้อยมาก จนไม่ได้สังเกตลักษณะที่ต่างกันของกุศลจิตกับอกุศลจิต แล้วพออบรมเจริญปัญญาที่เป็นสติปัฏฐาน ความรู้ที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นก็น้อยมาก เพราะเหตุว่าต้องเป็นการรู้ชีวิตจริง ๆ ซึ่งทุกคนมีโลภะ ทุกคนก็ยังทิ้งโลภะไม่ได้

แล้วบางคนก็อาจจะคร่ำครวญกับโลภะของตัวเองว่า ทำไมถึงได้มากอย่างนี้ แต่ไม่ใช่เรื่องคร่ำครวญ เป็นเรื่องปัญญาที่จะต้องอบรม แล้วก็รู้ลักษณะของโลภะตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้นการเจริญสติปัฏฐาน คู่กันไประหว่างอกุศลกับกุศล จะทิ้งอกุศล ทิ้งไม่ได้ ไม่มีใครทิ้งได้ เพราะเหตุว่ามีปัจจัยที่อกุศลจะเกิด เรายังรับประทานอาหาร ร่อย เรายังฟังเสียงนก แล้วรู้สึกว่าเป็นเพราะดี เพราะฉะนั้นอกุศลจิตก็เกิดเพราะมีเหตุปัจจัย แต่ก็มีปัจจัยให้ปัญญาค่อย ๆ เจริญขึ้น ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ค่อย ๆ สังเกต ค่อย ๆ รู้ขึ้น ในสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้นใครก็ตามที่จะหนีชีวิตจริง ๆ ในขณะนี้ หรือขณะอื่น ๆ ซึ่งมีปัจจัยเกิดขึ้น แล้วก็จะไปบังคับ ไปข่ม ไปทำอะไรก็ตามด้วยความไม่รู้ นั่นไม่ใช่ปัญญาเลย เพราะเหตุว่าการที่จะละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน แต่ละคนต้องรู้สภาพธรรมจริง ๆ ซึ่งเกิดกับตน ตามเหตุตามปัจจัย จึงจะรู้ว่า ธรรมทั้งหลายเกิดเพราะเหตุปัจจัย

อย่างโทษจะเกิด ความขุ่นใจจะเกิด ก็ห้ามไม่ได้ มีเหตุปัจจัยก็เกิด แล้วจึงปรากฏ แต่ปัญญาจะต้องรู้ว่า ขณะนั้นเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ไม่มีใครไม่รู้เวลาโกรธ ความโกรธมีลักษณะอย่างไร ไม่สบายใจอย่างไร เดือดร้อนใจอย่างไร หงุดหงิดอย่างไร เป็นห่วง เป็นทุกข์อย่างไร ทุกคนรู้จัก แต่ว่าเมื่อเกิดแล้ว ผู้ที่อบรมเจริญปัญญาก็จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมลักษณะนั้นว่า เป็นแต่เพียงธรรมชนิดหนึ่ง ลักษณะหนึ่ง ไม่มีใครต้องการให้เกิด ก็เกิด หรือว่าธรรมอื่น มีใครอยากให้เกิด ก็ไม่เกิด เพราะเหตุว่าแต่ละขณะจิต ต้องอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น

การที่รู้ถึงเหตุปัจจัย จะทำให้คลายการที่จะไปพยายามทำอย่างอื่น แล้วก็รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้นการเจริญกุศล จึงต้องเป็นปกติในชีวิตประจำวัน การละคลาย ก็ละคลายจากการยึดถือโลภะบ้าง โทสะบ้าง เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง ว่าเป็นตัวตน เจริญ คู่กันไป แต่ทางฝ่ายอกุศลก็ต้องมากกว่า เพราะเหตุว่ามีปัจจัยที่จะเกิดบ่อยกว่า

แต่ทางฝ่ายกุศล จริง ๆ แล้วมีกำลัง แต่กำลังน้อยหรือกำลังมาก ถ้าในขณะที่ ยังไม่เจริญมาก ก็มีกำลังเล็ก ๆ น้อย ๆ พอที่จะแทรกเกิดได้ อย่างวันนี้เราก็มีกุศล แทรกเกิดขณะที่ฟังวิทยุ หรือขณะที่สนทนาธรรม ก็ยังมากกว่าหลายคนที่เกิดมาในชาติ นี้ แต่ก็ประมาทไม่ได้ เพราะถึงมากอย่างไร ก็ลองเทียบกับอกุศลในวันนี้ว่า มากแค่ไหน

เพราะฉะนั้นก็ต้องค่อย ๆ ขยับไป คู่กันไปเรื่อย ๆ จนกว่าทางฝ่ายกุศลมีกำลัง เมื่อไร ก็สามารถดับอกุศลตามลำดับขั้นได้ แต่ไม่ผิดปกติ ต้องเป็นปกติจริง ๆ

พิจารณาด้วยสติสัมปชัญญะ

หมอ ที่จะเป็นโพชฌงค์ คือ จะพูดไปก็เหมือนจะเอาอะไรมาเป็นบรรทัดฐาน เพราะว่าการมีสติธรรมดาจะเรียกว่าเป็นโพชฌงค์ได้หรือไม่ หรือการที่จะวิจยธรรม ธรรมดา ๆ จะเป็นโพชฌงค์ได้หรือไม่ หรือว่าการวางเฉย อย่างที่ว่า อุเบกขาสัมโพชฌงค์จะเป็นขั้นไหนถึงจะเรียกว่า โพชฌงค์ หรือว่าขั้นไหนถึงจะไม่เรียกว่า โพชฌงค์

สุ. เจริญโพชฌงค์ไม่ได้หมายความว่า โพชฌงค์สมบูรณ์แล้ว เจริญสติ ไม่ได้หมายความว่า สติสมบูรณ์แล้ว เจริญปัญญา ไม่ได้หมายความว่า ปัญญา สมบูรณ์แล้ว

เพราะฉะนั้นในขณะนี้ ที่สติเกิด แล้วกำลังศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเพิ่มขึ้น ก็กำลังเจริญ แต่ยังไม่สมบูรณ์

หมายความว่า ฌานมีองค์ ๕ ฉันได องค์ ๗ นี้ ก็เป็นองค์ของการตรัสรู้ เป็นสัมโพชฌงค์ เพราะเหตุว่าฌาน มีวิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา มาตั้งแต่ต้น และเป็นองค์ของการที่จะเจริญขึ้น จนกว่าจะถึงขั้นอัปปนา ที่จะแนบแน่นในอารมณ์นั้น ฉันได โพธิปักขิยธรรมทั้ง ๓๗ ก็จะต้องค่อย ๆ เจริญขึ้นจนกว่าจะถึงความสมบูรณ์ ก็รู้แจ้งอริยสัจธรรม

เพราะฉะนั้นจะเอาตอนไหน อย่างไร คล้าย ๆ กับจะมีเครื่องวัดว่า ตอนนี้จะ เป็นโพชฌงค์ใหม่ หรืออะไรอย่างนี้ ไม่ต้องไปห่วงค่ะ .. เจริญโพธิปักขิยธรรม

หมอ ท่านผู้หนึ่งบอกว่า อย่างอุเบกขาสัมโพชฌงค์ถึงระดับไหน ท่านก็ตอบ ว่า ต้องเป็นวิปัสสนาญาณ ถึงขั้นสังขารอุเบกขาญาณ ถึงจะเป็นอุเบกขาสัมโพชฌงค์ ท่านตอบว่าอย่างนี้ ผมก็เลยคิดว่า อย่างสติที่เราระลึกกันธรรมดา ๆ อย่างนี้ บอกว่านี่ เจริญสติสัมโพชฌงค์ จะถูกหรือไม่ หรือว่าวันหนึ่ง ๆ ขณะที่มีความเห็นถูก แล้วก็ พิจารณาไตร่ตรองธรรม อันนี้จะเป็นธัมมวิจยสัมโพชฌงค์หรือไม่

สุ. เหมือนกับกำลังเจริญสติปัฏฐาน คือ ทั้ง ๓๗ ประการกำลังเจริญ

ประทีป ขอเรียนถามรายละเอียดเพิ่มเติมอีกนิดหนึ่งว่า ในขณะที่องค์ทั้ง ๗ ของสัมโพชฌงค์ จะต้องเกิดพร้อมกันทั้ง ๗ องค์ ใช่ไหมครับ แล้วก็แล้วแต่สติหรือ ปัญญาจะระลึกรู้แต่ละองค์ที่ปรากฏ ใช่ไหมครับ

สุ. ไม่ใช่ไประลึกรู้องค์ แต่ให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แล้วไม่ต้องไปห่วงสัมโพชฌงค์ หรือไม่สัมโพชฌงค์ ให้มีปัญญาค่อย ๆ รู้ลักษณะของ นามธรรมและรูปธรรมขึ้น

โดยทฤษฎี ก็คือว่า เจริญโพธิปักขิยธรรม ไม่ใช่ไม่มีสัมมัปปธาน ไม่ใช่ไม่มีสติ ปฏฐาน ไม่ใช่ไม่มีอินทรีย์ ไม่ใช่ไม่มีพละ ค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป

เวลาที่โลกุตตรจิตเกิด หมายความว่าโพธิปักขิยธรรม ๓๗ บริบูรณ์ ที่ว่า บริบูรณ์ ถ้าไม่ค่อยเจริญมาเรื่อย ๆ แล้วจะบริบูรณ์ได้อย่างไร จะไปเอาอันไหนทิ้งไว้ ตรงไหน เป็นเรื่องที่เราจะต้องเข้าใจสภาพจิตด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่อย่างนั้นก็เหมือน เราอยู่ในหนังสือ หรือเป็นเรื่องข้างนอกตัว แต่เวลาที่เกิดกับเราจริง ๆ เราอาจจะไม่ ทราบว่า ขณะนั้นเป็นกุศลจิตหรือว่าเป็นอกุศลจิต เพราะเหตุว่าต้องคิดถึงศัตรูใกล้ อย่างโลภะกับเมตตา เวลาที่เรารักใคร่ ญาติ พี่น้อง มิตรสหายใกล้ชิด เราจะทำทุก อย่างให้เขา แต่กับคนอื่นเราทำได้หรือเปล่า

นี่เป็นเครื่องที่จะเปรียบเทียบว่า เป็นโลภะหรือเป็นเมตตา คนในบ้านก็ใกล้ชิด กันตามลำดับ ตั้งแต่พ่อ แม่ ลูก ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ ลูก เป็นเมตตาหรือว่าเป็น โลภะ ธรรมต้องเป็นธรรม

เพราะฉะนั้น เราจะต้องมีสติสัมปชัญญะที่จะรู้ขณะจิตว่า ขณะใดเป็นโลภะกับบุคคลนี้ ขณะใดเป็นเมตตา แม้กับบุคคลคนเดียวกัน เพราะเหตุว่า เราจะมีแต่โลภะตลอดถ้าเราไม่เข้าใจเรื่องเมตตาสำหรับคนที่เรารัก อย่างลูก พ่อแม่จะรักใคร่ยิ่งกว่าลูก แต่ว่าความรักเป็นอกุศล ถ้าพ่อแม่คนไหนเข้าใจจริง ๆ ว่า แม้ความรักลูกที่ว้าสะอาดที่สุด หรือว่าหวังดีที่สุด ยิ่งกว่าใครก็ตามแต่ แต่ว่าขณะนั้นเป็นโลภะ หรือว่าเป็นเมตตา

เพราะฉะนั้นความรักคนอื่นก็ไม่ต้องพูดถึง หมายความว่า ก็ยิ่งจะรู้ว่าเป็นโลภะ หรือว่าเป็นเมตตาได้ แต่สำหรับลูก ถ้าเราฉลาดพอที่จะรู้ว่า เรารัก ไม่ใช่เมตตา ก็คือในขณะที่ทำให้เราเกิดความทุกข์ ถ้าเราคิดว่าลูกเรา

ที่จะเป็นเมตตา คือ เหมือนลูกคนอื่นหรือว่าเหมือนคนอื่น แล้วสิ่งที่เราทำต่อลูกเรา ก็เหมือนกับที่เราสามารถทำให้กับคนอื่น ตัดเยื่อใยความผูกพันว่าของเรา หรือว่าลูกของเราออก

ถ้าสมมติคนในบ้านเรา เป็นแม่ก็มี ลูกก็มี เป็นพี่ก็มี เป็นน้องก็มี เป็นคนรับใช้ก็มีคนในบ้าน ถ้าเราสามารถทำกับบุคคลทั้งหมดเสมอกัน ด้วยจิตใจที่โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หวังดี คิดถึงเขาว่า ลูกเราก็อยากรับประทานอาหารอร่อย พี่เราก็รับประทานอาหารอร่อย น้องเรา จะไม่ใช่คำว่า น้อง พี่ อะไร ๆ ได้หมด เพราะว่าทุกคนเหมือนกันหมด

เพราะฉะนั้น การกระทำของเราที่มีต่อบุคคลในบ้าน ทุกคนเสมอกันขณะไหนขณะนั้นเป็นเมตตา แต่ถ้ามีความไม่เสมอกัน ส่วนที่ไม่เสมอ อะไรทำให้ไม่เสมอสามารถที่จะจับได้ว่า อะไรทำให้ไม่เสมอ ซึ่งความจริงแล้ว ถ้าเป็นกุศลแล้ว เสมอจะกุศลก็ต้องหวังดีต่อทุกคนเท่า ๆ กัน เสมอกัน แต่ถ้ามีความไม่เสมอ เราก็ต้องมีเหตุผลว่า ที่ไม่เสมอนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล ถ้าสมมติว่าไม่เสมอกับมารดา เพราะเหตุว่ามารดาเป็นผู้มีพระคุณ อันนั้นเป็นกุศล ไม่ใช่เป็นโลภะ แต่ต้องมีเหตุผลว่า ที่ไม่เสมอเป็นเพราะเหตุว่า ระลึกถึงพระคุณของท่าน เพราะฉะนั้นท่านเป็นผู้มีคุณมากกว่าคนอื่น

เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราทำต่อมารดา ก็ต้องมากกว่าคนอื่น ถ้าขณะนี้ก็เป็นกุศล แต่ถ้าเรารักแม่เรามาก ขณะนั้นเราไม่ได้คิดถึงพระคุณของแม่เลย แต่ว่าเป็นแม่ของเรา

เราก็ต้องรักแม่ ขณะนั้นก็ต้องเป็นโลกะ ฉันทะ กับลูกก็ต้องเหมือนกันฉันนั้น หรือกับญาติพี่น้อง แล้วก็ขยายวงกว้างออกไปจนถึงเพื่อนฝูงมิตรสหาย ก็ต้องเป็นอย่างนั้น คือเมตตา นี่ ไม่ใช่แต่เฉพาะต่อหน้า แม้ลับหลังเวลาที่คิดถึง ก็คิดถึงด้วยเมตตา ไม่ใช่คิดถึงด้วยโลกะ สามารถเมตตาได้ ไม่เห็นจะยากอะไร ก็หัด หัดแล้วเราจะไม่มีศัตรูเลย เป็นสิ่งที่สบายมาก คือว่า ศัตรูก็อยู่ที่ใจของเรา ในเมื่อเราคิดว่า เขาเป็นศัตรู แต่เมื่อไรที่เราไม่ได้คิดว่า เขาเป็นศัตรู แม้ว่าเขาเป็นศัตรู เพราะว่าเราไม่ชอบเขา แต่เราไม่ได้มีจิตเหมือนกับเขา เรายังมีความหวังดี ยังมีการคิดที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล ขณะนั้นเราสบาย แล้วเราก็ไม่ถือว่า เขาเป็นศัตรู เขาไม่ชอบเรา เรื่องของเขา เราจะให้คนทั้งโลกชอบเราได้อย่างไร เราก็ต้องมีคนไม่ชอบเรา

ไม่ชอบเรา เรื่องของเขา แต่เรื่องของเรา ไม่ได้เดือดร้อนเลย ถ้าคนที่ไม่ชอบเราจะอยู่ตรงนี้ เราก็ยังเป็นเพื่อนกับเขาได้ หวังดีต่อเขาดี ทำดีต่อเขาได้

กายวิเวก

ประทีป ท่านอาจารย์ช่วยขยายกายวิเวก

สุ. ถ้าพูดถึงกายวิเวก หมายความว่าเราจะรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ โดยการอยู่เดียว ๆ หรืออยู่ตามลำพัง แต่ว่าในขณะนั้น ถ้าปัญญาไม่เกิด ก็ไม่ใช่กายวิเวก

เพราะฉะนั้นวิเวกจริง ๆ ที่แปลว่า สงัด ก็ต้องหมายความว่า สงัดจากกิเลส สงัดจากโลกะ สงัดจากโทสะ สงัดจากโมหะ ที่จริงที่นี้ก็วิเวกพอสมควร ไม่เหมือนหน้าโรงหนัง ไม่เหมือนกลางตลาดวโรรส เพราะฉะนั้นจะกล่าวว่า ที่นี้เป็นที่วิเวกก็ได้ แต่คนที่เดินชมสวน วิเวกหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นมันเป็นเรื่องของจิต แต่ถ้าเราเป็นผู้ที่เห็นโทษของรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ แล้วก็รู้ว่า ถ้าเรายังมุ่งอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ อย่างมัวเมา เพลิดเพลิน ร้านเพชร หรือว่าร้านอะไร ๆ ก็แล้วแต่ ขณะนั้นก็ไม่มีการละ

แต่ว่าบางกาล บางขณะก็ยังมีโอกาสอยู่ตามลำพัง แต่การอยู่ตามลำพังที่นี้ เรื่องสถานที่ไม่ใช่เรื่องสำคัญเลย เพราะเหตุว่าทุกคนอยู่ตามลำพังได้ มีโอกาสอยู่ตามลำพังทุกขณะ อย่างเวลาที่เรายู่ในบ้าน ไม่ใช่บ้านเราจะมีคนที่อยู่ในห้องนั้นแน่นขนัดตลอดเวลา

เพราะฉะนั้นทุก ๆ แห่ง เรามีการอยู่ตามลำพัง เรื่องของกายวิเวก จึงเป็นเรื่องซึ่งไม่มีอะไรที่เราจะต้องคำนึงมากนัก นอกจากผู้ที่ต้องการกายวิเวกจริง ๆ ถึงกับสละเพศคฤหัสถ์สู่เพศบรรพชิต นั่นจึงเรียกว่า ผู้แสดงเจตนาที่จะมีกายวิเวก แต่ถ้าสละแล้วก็ยังเต็มไปด้วยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ก็หมายความว่าผู้นั้นยังไม่เข้าใจเรื่องของกายวิเวก

ชินวุฒิ กายในที่นี้ หมายถึงร่างกายหรือเปล่าครับ

สุ. การที่จะเอาตัวออกจากกรุป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เท่าที่จะกระทำได้ โดยเฉพาะ ก็หมายความว่าถึงเพศที่ต่างกันของคฤหัสถ์กับบรรพชิต เพราะเหตุว่า คฤหัสถ์อย่างไร ๆ ท่านก็ยังกล่าวว่า แวดล้อมไปด้วยบุตร ภรรยา ข้าทาส

บารมีต้องเป็นเรื่องชัดเกล้า

กาญจนา เมื่อวานนี้ที่ถามเรื่องทานมี ๓ ชั้น ที่ประกอบด้วยปัญญาและไม่ประกอบด้วยปัญญา ยังไม่ค่อยเข้าใจ ปัญญาเชือกฏของกรรมก็ได้ใช่ไหมคะ ถ้าเราให้ทานโดยเชื่อว่าผลของทานมีจริง จะให้เป็นผลเป็นสุขจริง แล้วให้ทานไป อย่างนี้ก็เป็นทานที่ประกอบด้วยปัญญาเหมือนกันใช่ไหมคะ แต่ยังไม่ใช่ทานบารมีใช่ไหมคะ ที่ให้ไปเพราะรู้ว่าผลของทานมีจริง และจะให้เป็นสุขอย่างนี้

สุ. ถ้าถามว่า เป็นบารมีหรือไม่เป็นบารมี ก็ต้องเข้าใจ และไม่ลืมว่า บารมีหมายถึงธรรมที่ทำให้ถึงฝั่ง คือ การดับกิเลส แม้แต่ในขณะที่ให้ทาน ถ้าให้ทานเพราะหวังผล ขณะนั้นก็ไม่ใช่บารมี เพราะเหตุว่าผลที่ต้องการ ไม่ใช่การดับกิเลส พิจารณาได้ง่ายนิดเดียว กุศลใด ๆ ที่ทำไป มีการหวังผลอย่างหนึ่งอย่างใดหรือเปล่า

ถ้าเป็นการหวังผลที่จะต้องเกิดดี เป็นเศรษฐี มั่งมี มีความสุข มีลาภ มียศ มีสรรเสริญ ขณะนั้นความคิด ความหวัง ความต้องการนั้นจะเป็นบารมีไม่ได้

เพราะฉะนั้นตอนที่ท่านสุเมธดาบส ท่านได้พบพระที่ปึงกร และท่านตั้งความปรารถนา และท่านพิจารณาหาธรรมที่จะเป็นอุปกณ์สำหรับการรู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็พบว่าต้องมีบารมี ๑๐ หลังจากนั้นแล้วท่านก็กระทำ ไม่ใช่ท่านจะทำ

ขอให้ลองพิจารณาถึงคนที่ไม่มีปัญญา เพียงแต่ได้ยินคำว่า “บารมี” อยากมีอีกแล้ว เหมือนได้ยินคำว่า “นิพพาน” ก็อยากไปนิพพาน อยากถึงนิพพาน อยากอยู่ในนิพพาน แล้วแต่ว่าจะคิดอย่างไร แต่ว่าไม่ใช่ปัญญาเลยถ้าคิดอย่างนั้น เช่นเดียวกับบารมี พอได้ยินว่าเป็นสิ่งดีก็อยากจะมีแล้ว แล้วก็อยากจะทำด้วย แต่การเป็นบารมีกับการจะทำบารมี ลองพิจารณาดูว่า เพียง ๒ อย่างจะมีความต่างกันหรือเปล่า

คนที่ในขณะนี้เข้าใจเรื่องธรรม เข้าใจเรื่องการอบรมเจริญปัญญา เข้าใจเรื่องอริยสัจจะ เข้าใจเรื่องการจะต้องรู้แจ้งอริยสัจธรรม แล้วก็ทำ ทำทุกอย่าง ด้วยความเคารพในธรรม ซึ่งความเคารพในธรรมในที่นี้ ไม่ได้หมายความว่า ไปไหว้พระ ไตรปิฎก ในตู้ หรืออะไรอย่างนั้น แต่หมายความว่าทุกอย่างที่ทำเพื่อธรรม ไม่ใช่เพื่อตัวเอง หรือไม่ใช่เพื่อหวังผลในสังสารวัฏ

เพราะฉะนั้นที่กำลังทำอยู่เพื่อธรรม เป็นบารมี ที่จะถามว่า ท่านเป็นบารมีหรือไม่เป็นบารมี ก็ไม่ต้องมานั่งสอบนั่งถามอีกแล้วว่า ท่านตอนนี้เป็นบารมีหรือเปล่า หรือท่านตอนไหนเป็นบารมีหรือเปล่า ถ้ามีความเข้าใจถูก แล้วไม่หวังผลอื่น ไม่หวังผลการเกิดในสวรรค์ หรือไม่หวังผลอะไรทั้งนั้น แต่ทำ เพราะเหตุว่าเป็นกุศล เป็นสิ่งที่จะทำให้อกุศลค่อย ๆ ลดลงไปได้

และถ้ามีความเข้าใจจริง ๆ ปัญญานั้นก็จะทำให้บารมีอื่น ๆ เกิดด้วย ไม่ใช่เมื่อมีความเข้าใจแล้ว ความเข้าใจนั้นก็อยู่เฉย ๆ เกียจคร้าน หรืออะไรอย่างนั้น ไม่ใช่ปัญญา ความเข้าใจจะทำให้กุศลอื่น ๆ เจริญขึ้น แล้วบารมีอื่น ๆ ก็เจริญขึ้นด้วย โดยเป็นอุปนิสัย แล้วก็เป็นการกระทำที่เกิดจากการสะสม อย่างพระโพธิสัตว์ ทุก ๆ ชาติของท่าน หลังจากท่านเป็นท่านพระสุเมธดาบสแล้ว ถ้าอ่านชาดก จะเห็นว่า ท่านทำ ไม่ใช่คิดว่าท่านจะ แต่ท่านทำ

เพราะฉะนั้นเวลาที่ “จะ” ดูเหมือนจะมีความหวังหรือแฝงไว้ด้วยความต้องการ ที่อยากแล้ว ที่จะทำ แต่ตรงกันข้าม ไม่ต้องคิดว่าจะทำทานบารมี จะทำศีลบารมี หรือจะทำวิริยบารมี แต่ชีวิตตามความเป็นจริงที่กำลังทำอยู่ เป็นบารมีเมื่อมีความ เข้าใจที่ถูกต้อง แล้วก็ไม่หวังผลอย่างอื่น

อย่างเวลาที่ให้ทาน ไม่จำเป็นต้องมาคิดว่า ถ้าไม่ทำกับพระภิกษุสงฆ์ อานิสงส์อาจจะน้อย หรือถ้าไม่ทำกับพระภิกษุสงฆ์แล้วจะไม่ใช่บารมี หรืออะไรอย่าง นั้น แต่เมื่อถึงเวลาที่ทานกุศลเกิด จิตผ่องใสมีศรัทธา มีสติ มีอโลภะ มีอโทสะ มีตัตตรมย์ฉัตตตา พวกนี้ที่เป็นโสภณสาธารณเจตสิกเกิด ขณะนั้นกุศลจิตเกิดให้ทาน โดยไม่ต้องคิด ไม่ใช่ก่อนจะให้ ก็คิดว่า นี่เป็นบารมีหรือเปล่า ถ้าไม่ใช่บารมีก็ไม่ทำ อย่างนั้นไม่มีประโยชน์อะไรเลยที่จะถามว่า เป็นบารมีไหม หรือไม่ใช่บารมี ในขณะที่ นั้นจะแฝงที่ว่า ถ้าไม่ใช่บารมี จะทำหรือเปล่า

แต่ที่จริงตลอดทุกชาติของพระโพธิสัตว์ที่ท่านมีการให้ทาน ไม่ว่าในชาติใด ๆ ก็ ตาม ถึงแม้ไม่ใช่ในชาติที่ท่านเป็นพระเวสสันดร การให้แต่ละครั้งของพระองค์ก็เป็น ทานบารมี ถ้าไม่มีการให้แบบนี้ การให้อย่างอื่น โอกาสอื่น ขณะอื่น จะมีได้ไหม และไม่ต้องจำเป็นต้องเลือกให้เฉพาะที่ได้านิสงส์มาก ๆ

คำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับ แล้วทำ ไม่ใช่คำนึงถึงตัวเองว่า จะได้กุศลเยอะ ๆ แล้วถึงจะทำ

นี่ก็แสดงให้เห็นถึงความต่างกัน ถ้าเป็นบารมีจริง ๆ ก็ขัดเกลา ไม่ได้หวัง ประโยชน์ของตนเอง ไม่มีการคิดเพื่อตัวตน เพราะตัวตนต้องเล็กลงทุกที จนกระทั่งไม่ เหลือเลย

เรื่องของบารมี ไม่ใช่เราต้องมานั่งคิดว่า ขณะไหนเป็น ขณะไหนไม่เป็น เมื่อ เรามีความเห็นถูกต้อง แล้วเรารู้ว่า อกุศลของเรามาก แล้วทุกครั้งที่เราทำกุศล เรารู้ว่า กุศลเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับอกุศล และกุศลนี้วันหนึ่งจะทำให้เราถึง ไม่อย่างนั้นเราจะ ทำกุศลทำไม ซึมเข้าไปในจิตใจของเราโดยที่เราไม่นึก อย่างวันนี้ที่เรามาจากกรุงเทพ แล้วก็มาสนทนาธรรม มีใครคิดว่าทำให้เป็นบารมี แต่ขณะที่เรากำลังทำทั้งหมดนี้ เป็นบารมี

อย่าพอใจเพียงแค่สงบ

สุ. เวลาที่มีการฟังพระธรรม ขณะใดที่เข้าใจ ขณะนั้นเป็นกุศลแน่นอน ขณะใดที่เป็นกุศล ขณะนั้นสงบจากอกุศล รู้ลักษณะของจิตที่สงบในขณะนี้ไหม เพียงแต่รู้โดยการฟังว่าเป็นกุศล แต่จิตที่มีสภาพที่สงบจากอกุศลจริง ๆ ลักษณะนั้น ไม่ได้ปรากฏ เพราะวาสติสัมปชัญญะไม่ได้ระลึกที่สภาพของจิตที่เป็นกุศล

เพราะฉะนั้นเราจะเรียนเรื่องกุศลจิตหรืออกุศลจิต เรารู้ตามชื่อ แต่พอถึงเวลานี้จริง ๆ ปัญญาและสติสัมปชัญญะไม่ไว ไม่คมพอ ที่จะรู้ความต่างกันของกุศลจิตและอกุศลจิต แต่โดยการฟังรู้ว่า มีแน่ ทั้งกุศลจิตและอกุศลจิต

เพราะฉะนั้นคนที่เขาจะทำสมถภาวนา เขาต้องเห็นโทษของโลกะ เพราะเหตุว่าวันหนึ่ง ๆ จิตเป็นโลกะ เวลาที่เห็น เวลาที่ได้ยิน น้อยครั้งที่จะเป็นโทษะ โลกะนี้เป็นเจ้าเรือน ด้วยเหตุนี้สมถภาวนาจึงระงับ บรรเทา ละคลายโลกะในวันหนึ่ง ๆ ด้วยการที่ไม่ต้องเห็น พวกที่ทำมานที่จะทำให้สงบมาก ๆ เขาต้องการบรรลุถึงกุศลขั้นที่ไม่เห็นเลย เพราะรู้ว่า เห็นแล้วใจหวนไหว ไม่ให้ได้ยินเลย ไม่ให้ได้กลิ่น ไม่ให้ลิ้มรส ไม่ให้รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ให้ถึงอัปปนาสมาธิจึงจะเป็นอย่างนั้นได้

นี่เป็นเรื่องของปัญญาทั้งหมด เพราะฉะนั้นเวลาที่จะเจริญสมถภาวนา เริ่มต้นอย่างไร เริ่มต้นด้วยสติสัมปชัญญะที่สามารถแยกลักษณะของจิตที่เป็นกุศลว่าต่างกับลักษณะของจิตที่เป็นอกุศล ไม่ใช่ในตำรา แต่เป็นขณะที่อกุศลจิตกำลังเกิดหรืออกุศลจิตกำลังเกิด เท่ากับว่าในขณะนี้สามารถจะมีสติสัมปชัญญะที่จะรู้ว่า กุศลเกิด ขณะที่กำลังเข้าใจ พอเห็นผีเสื้อ อกุศลเกิด เพราะว่ายดี หรือว่าชอบ

นี่สามารถแยกอารมณ์ทางตากับทางใจ ทางหูกับทางใจ ออกได้ เพียงแต่ปัญญาขั้นสมถะไม่สามารถจะรู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน เป็นเพียงชั่วขณะจิตซึ่งมีนามธรรมเป็นอารมณ์ หรือมีรูปธรรมเป็นอารมณ์

เพราะฉะนั้นปัญญาขั้นสมถะ ไม่ใช่ปัญญาขั้นต่ำ ๆ แต่ต้องเป็นปัญญาที่เห็นโทษของโลกะซึ่งมีมากในวันหนึ่ง ๆ และคิดถึงวิธีที่จะทำให้กุศลจิตเกิดติดต่อกัน โดยที่สามารถไม่มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส

เวลานี้ถ้าใครจะเจริญสมถภาวนา หมายความว่าสติสัมปชัญญะสามารถรู้ลักษณะของจิต นี่คือการตั้งต้น และที่ ๆ ทำสมาธิกัน รู้แบบนี้หรือเปล่า ถ้าไม่รู้ก็ไม่ใช่ แล้วเราจะไปบอกเขาอย่างไร เพราะว่าเขาไม่ได้อยากเข้าใจ เขาอยากทำ

ทีนี้เรารู้ว่า จะต้องมีความสติสัมปชัญญะ รู้ลักษณะของกุศลจิตและอกุศลจิตขั้นสมถะ แล้วเรารู้ด้วยว่าเป็นนามธรรมและรูปธรรมไม่ดีกว่าหรือในขณะที่สติสัมปชัญญะเกิด แล้วก็มีจิตเป็นอารมณ์อยู่แล้ว แล้วยังสามารถจะพิจารณาว่าลักษณะนั้นเป็นสภาพรู้เท่านั้น ไม่ใช่เรา เป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง

เรื่องอะไรจะไปหยุดแค่นี้เป็นกุศลแล้วนั้นเป็นอกุศล แล้วให้กุศลเท่านั้นที่เจริญ โดยที่ไม่รู้ว่าเป็นนามธรรม ไม่ใช่เรา โดยที่ปัญญาเรารู้อยู่แล้ว ทั้งสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาปราศจากสติสัมปชัญญะไม่ได้ เมื่อปราศจากสติสัมปชัญญะไม่ได้ก็ต้องมีนาม คือ มีจิตเป็นอารมณ์ แต่ว่าสมถภาวนาไม่รู้ ว่า ลักษณะนั้นไม่ใช่ตัวตน

สมถภาวนาเพียงแต่รู้ว่า สภาพของกุศลจิตสงบ สภาพของอกุศลจิตไม่สงบ แต่วิปัสสนาภาวนา อกุศลจิตก็ไม่ใช่เรา ลักษณะที่ไม่สงบก็ไม่ใช่เรา กุศลจิตที่สงบก็ไม่ใช่เรา แล้วเรื่องอะไรเราจะไปหยุดอยู่แค่นี้ให้มีแต่กุศลเรื่อย ๆ โดยที่ไม่รู้ ว่า ไม่ใช่เรา ในเมื่อเราเข้าใจแล้ว

เพราะฉะนั้นผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน ก็รู้ประโยชน์ว่า การเข้าใจลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมย่อมดีกว่าเพียงสงบ ไม่ใช่ช่วงนี้เรามาทำสมถภาวนากัน เพราะว่ากุศลจิตไม่เกิด แล้วอีกช่วงหนึ่งเราไปทำสติปัฏฐานกัน ไม่ใช่อย่างนั้น

วิปัสสนาญาณไม่ใช่สติปัฏฐาน

หมอ สรุปรว่าอย่างไรครับ

สุ. สรุปรว่า เราจะต้องพิจารณา แม้แต่คำของอรรถกถาว่า ที่อรรถกถาพูดอย่างนี้ มีความหมายอย่างไร เพราะว่าสิ่งที่เราจะรับฟังอะไรมาก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นตัวหนังสือหรือคำพูดใด ๆ ก็ตาม เราจะต้องพิจารณา แล้วเราจะต้องรู้ความหมาย แล้วเราต้องเป็นผู้รู้จริงว่า คำนั้นมีความหมายอย่างไร ถ้าความหมายเป็นอย่างนั้น จะ

ค้านกันแล้ว หมายความว่าวิปัสสนาญาณที่ ๑ ไม่มีแล้ว ถ้าใช้คำอย่างนั้นจริง ๆ แล้ว หมอเข้าใจอย่างนั้นจริง ๆ ตามคำ แต่ความจริงแล้ว ท่านใช้คำว่า “ตรุณวิปัสสนา”

คำนี้มีแน่นอนในพระไตรปิฎก หมายความว่าวิปัสสนาญาณที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ยังอ่อนมาก เพราะเหตุว่ายังไม่ประจักษ์ไตรลักษณ์ แต่หมายความว่าวิปัสสนาญาณไม่ใช่สติปัฏฐานแน่นอน

เพราะว่าถ้าเป็นการเจริญสติปัฏฐาน ที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เอาตอนไหนที่เป็นนามรูปปริจเฉทญาณ จะมีอะไรเป็นเครื่องวัด ถ้าไม่มีวิปัสสนาญาณที่ ๑ เป็นเครื่องวัด ไม่มีทางจะวัดได้เลยว่า ผลของการอบรมเจริญสติปัฏฐาน สภาพธรรมปรากฏกับปัญญาที่สมบูรณ์ ถึงขั้นที่จะรู้จริง ๆ โดยการประจักษ์ ไม่ใช่โดยการค่อย ๆ อบรมไป ค่อย ๆ เข้าใจไป ค่อย ๆ รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมไป

แต่หมายความว่า ต้องเป็นวิปัสสนาญาณแน่นอน ความต่างกันของสติปัฏฐานกับวิปัสสนาญาณต้องมี สติปัฏฐาน คือ ขณะใดก็ตามที่สติเกิด แล้วระลึกลักษณะของสภาพธรรม และความเข้าใจค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ความเข้าใจที่เป็นสติปัฏฐาน แม้หลังจากวิปัสสนาญาณแล้ว ก็ต้องเป็นความเข้าใจเรื่องนามธรรมและรูปธรรมนั่นเอง จะเปลี่ยนไม่ได้

แต่ทีนี้อะไรที่มาแทรกคั่นที่จะรู้ว่า อันนี้คือวิปัสสนาญาณ ถ้าไม่มี วิปัสสนาญาณที่ ๔ มีไม่ได้แน่ อุทยัพพญาณนี้มีไม่ได้ แล้วจะไม่มีใครรู้ด้วยว่า วิปัสสนาญาณต่างกับสติปัฏฐานอย่างไร เพราะว่าสติปัฏฐานที่กำลังระลึก ระลึกไปเรื่อย ๆ จะเป็นวิปัสสนาญาณไม่ได้

เพราะฉะนั้นที่ใช้คำว่า “ตรุณวิปัสสนา” จะใช้คู่กับ “พลวิปัสสนา” หมายถึงว่าเป็นวิปัสสนาที่มีกำลัง แต่ไม่ได้หมายความว่า นามรูปปริจเฉทญาณ จนถึงสัมมสนญาณนั้นไม่ใช่วิปัสสนาญาณ อย่างนี้ไม่ได้แน่นอน และตามตำราบางแห่ง ท่านจะยกอุทยัพพญาณ แล้วแต่ท่านจะนับ ๙, ๑๐ อะไรก็เป็นเรื่องของท่านไป แต่หมายความว่าที่นับอย่างนั้น หมายความว่าถึงเฉพาะพลวิปัสสนา แต่จะบอกว่านามรูปปริจเฉทญาณไม่ใช่วิปัสสนาญาณ ไม่ได้

หมอ แล้วยังสงสัยต่อไป บางทีญาณที่ ๑ ถึงญาณที่ ๓ เป็นจินตญาณ

สุ. จินตนาญาณ เพราะเหตุว่าไม่ใช่มาคิดเอาเอง แต่หมายความว่าแม้ขณะที่สภาพธรรมปรากฏ กำลังประจักษ์ในลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม สภาพคิดซึ่งเป็นนามธรรมล้วน ๆ ในขณะนั้น ยังคิดถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นได้ ยังมีสภาพนามธรรมที่คิดในขณะนั้นที่เกิดสลับกับ..

หมอ ต่างกับญาณที่ ๔

สุ. ความแจ่มแจ้งจะต้องต่างกันมาก ไม่เช่นนั้นวิปัสสนาญาณจะไม่คมขึ้น และไม่สามารถดับกิเลสเป็นสมุจเฉทด้วย เพียงแค่ญาณที่ ๑ ๒ ๓ นี้ไม่มีทาง ญาณที่ ๔ ๕ ๖ ก็ยังไม่มีทางเลย ถึงแม้ประจักษ์การเกิดดับเดี๋ยวนี้ ก็ยังไม่ถึง เพราะว่าจะต้องคมขึ้น ชัดเจนขึ้น

เพราะฉะนั้นต้องทราบว่ วิปัสสนาญาณ ไม่ใช่สติปัฏฐาน ไม่ใช่กำลังเจริญ ๆ ไป แล้วพอไปแยกเป็นนามเป็นรูป นั่นคือ นามรูปปริจเฉทญาณ ไม่ได้เด็ดขาด

โลกของสมมุติบัญญัติตั้งต้นที่มโนทวาร

เครื่องวัลย์ ขอเรียนถามเพิ่มเติมว่า ทำไมวิปัสสนาญาณไม่ใช่สติปัฏฐาน ทำไมถึงเป็นอย่างนั้นคะ

สุ. ความหมายว่าไม่ใช่ระดับของสติปัฏฐาน หมายความว่า เวลานี้สติของคุณเครื่องวัลย์เกิด กำลังระลึกลักษณะของรูปบ้าง นามบ้าง นี่เป็นวิปัสสนาญาณใหม่ เครื่องวัลย์ ไม่เป็นคะ

สุ. ต้องอบรมเจริญไปจนกว่าวิปัสสนาญาณจะเกิด ประจักษ์แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งไม่ใช่ขณะที่กำลังระลึกล้วนแล้วเข้าใจว่า ค่อย ๆ รู้ขึ้น ค่อย ๆ มากขึ้น ค่อย ๆ ชัดขึ้น เราจะคิดอย่างนี้ก็ได้ แต่ไม่ใช่การประจักษ์

การประจักษ์ คือ สิ่งนั้นปรากฏให้เห็นตามความเป็นจริง ซึ่งจะปรากฏได้ก็ทางมโนทวารที่จะเป็นวิปัสสนาญาณ เป็นการประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรม เป็นความสมบูรณ์ของปัญญาชั่วขณะ ไม่ใช่ตลอดไป ชั่วขณะ

เพราะว่าเวลานี้โดยการศึกษาทุกคนทราบว่า สภาพธรรมจากทางปัญญาทวาร ทางหนึ่งทางใด แล้วก็มีภวังค์คั่น แล้วก็มีมโนทวาร เวลานี้กำลังเป็นอย่างนั้นตามความเป็นจริง แต่ไม่ได้ปรากฏให้เห็นความจริงอย่างนี้ อย่างมโนทวาร ไม่มีปรากฏเลย จักขุทวารเห็นอยู่ตลอด แล้วก็มิเสียงมาสลับ แล้วตัวมโนทวารหายไปไหน

ขณะที่มีการรู้อารมณ์ทางหนึ่งทางใด สภาพรู้หรือธาตุรู้ ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏ เป็นอาการรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ สิ่งที่ปรากฏ คือ สิ่งที่ปรากฏ ก็อย่างนี้ อย่างที่เรา นั่งกันอยู่นี้ สิ่งที่ปรากฏทางตา เราไม่เคยรู้เลยว่า ที่เรารู้ว่าเป็นคน เป็นทางใจ

จะเรียกว่าเรารู้ความจริงได้อย่างไร ถ้าสติเรามีการระลึกรู้จริง ๆ ค่อย ๆ รู้จริง ๆ เราจะรู้ได้เลยว่ามันเพียงชนิดเดียว และต่อจากนั้นเป็นเรื่องของทางใจหมด ไม่ว่าจะเป็นทางหู หรือทางอะไรมาทั้งหมด เท่ากับว่ามันมากระทบให้ใจเป็นศูนย์กลาง เป็นที่ตั้ง คตินึกเรื่องราวต่าง ๆ

เพราะว่าสิ่งนี้เพียงปรากฏเท่านั้น ถ้าเรามีความสามารถละลายการยึดถือรูปที่กำลังปรากฏจริง ๆ การเกิดดับของรูปนั้นก็ปรากฏได้ แต่เมื่อยังไม่มีการละลายเลย ยังไม่มีการรู้เลยว่า แท้ที่จริงสิ่งที่ปรากฏทางตา มันปรากฏเฉย ๆ แล้วทางใจปรุงแต่ง คตินึกไป เป็นเรื่องของมโนทวารล้วน ๆ เหมือนกับเรานั่งหลับตาคิด แล้วลืมตามา หน่อย แล้วก็หลับตาคิดไป แต่ที่นี้เพราะว่าเราไม่ได้หลับตา การนึกคิดของเราก็เลยต่อกับทางตาที่เห็นเหมือนกับว่า พอเห็นแล้วก็เป็นเรื่องเลย

แต่สมมติว่าเราหลับตาอยู่ตลอดแล้วคิด แล้วก็ลืมตามานิดหนึ่ง แล้วก็หลับตาไปตลอด แล้วคิด เราจะรู้ได้เลยว่า รูปนี้เร็ว เพียงแต่ปรากฏให้คตินึกตาม ไม่ว่าจะเป็นทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย เราถึงจะรู้ว่า โลกของมโนทวารต้องมากกว่าทางปัญญาทวาร แต่เวลานี้ไม่ปรากฏ เพราะไม่มีการระลึกที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง มันก็ต่อกันสนิท จนกระทั่งลักษณะของมโนทวารไม่ได้ปรากฏเลย

เพราะฉะนั้นจะดับอะไร อย่างไร ในเมื่อไม่มีการละลายที่จะรู้ว่า จริง ๆ แล้ว เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏให้ใจนึกเท่านั้นเอง แล้วนึกไปสารพัดนึก จะนึกอย่างไรก็นึกไป

จากสิ่งที่ปรากฏทางตา เดียวทางหูมา นึกต่อไปอีกแล้ว ไม่มีการหยุดทางใจ ต่อจาก
สิ่งที่มากระทบนิมิต ๆ หน่อย ๆ ตลอด

เพราะฉะนั้นโลกอีกโลกหนึ่ง เป็นโลกที่ต่างจากโลกนี้ เป็นโลกของความคิดที่ไม่มี
เลยที่จะเป็นสัตว์บุคคล มีแต่สภาพธรรมล้วน ๆ แต่ละอย่างทีปรากฏทีละอย่าง

หมอมธุรส เมื่อก็หันตามไม่ทันที่อาจารย์บอกว่า เวลาหลับตาแล้วลืมตา

สุ. ถ้าคุณมธุรสหลับตาอยู่นาน ๆ แล้วลืมตาขึ้นมาหนึ่ง แล้วหลับตาอยู่
นาน ๆ คือ คิดนึกไปเรื่อย ๆ แล้วนาน ๆ ก็ลืมตาขึ้นมาที แล้วคิดนึกไปอีก คุณมธุรสก็
จะเห็นได้ว่า จิตที่คิดนึก มันคิดนึก แล้วสิ่งที่ปรากฏทางตา เพียงปรากฏ เวลานี้คุณ
มธุรสคิดนึกตามสิ่งที่ปรากฏทางตา เพราะมันปรากฏอยู่ตลอด

แต่ถ้าคุณมธุรสเปลี่ยนใหม่ เป็นหลับตา แล้วก็คิดเรื่องอะไรก็ตามแต่ แล้วก็ลืม
ตามานิด แล้วก็หลับไป คุณมธุรสจะรู้ว่า โลกของความคิดนึกมันมาก แต่ว่ามันอาศัย
นิมิตเดียวจากทางตา แล้วนิมิตเดียวจากทางหู แต่ในเมื่อมันเร็วเสียจนกระทั่งว่า เราไม่
เคยรู้จักโลกทางมโนทวารที่เกิดต่อจากทางตา เพราะทางตามันบังอยู่ตลอด

เพราะฉะนั้นโลกของเรา ก็เป็นอีกโลกหนึ่ง ซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งที่ติดกันเป็นพืด
และไม่ได้แยกออกจากกัน แล้วไม่สามารถรู้ด้วยว่า กำลังเห็น แท้ที่จริงคิดนึกมากกว่า
เพราะว่ากำลังเป็นคนนั้นกำลังพูด คนนี้กำลังทำอะไร ถ้าเราจะรู้จริง ๆ ว่า นี่เป็นเพียง
สิ่งที่ปรากฏ เพราะเราสามารถจะรู้มโนทวารได้ว่า นี่เพียงปรากฏ และเรื่องของ
ความคิดนึก เราจะคลายการที่จะเห็นว่า สิ่งทีปรากฏเป็นสัตว์ เป็นบุคคล แล้วเราจะ
เริ่มรู้ว่า มันเป็นความคิดนึก

เพราะฉะนั้นการที่จะแยกทางตาออกจากทางใจ เป็นทางที่จะทำให้เราคลาย
การเห็นสิ่งที่ปรากฏเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ค่อย ๆ รู้ความจริงเมื่อไร เมื่อนั้นถึงจะ
ประจักษ์การเกิดดับได้ ไม่ใช่ไม่รู้อะไร ๆ แล้วก็ค่อยไปว่า เมื่อไรจะประจักษ์การเกิดดับ
ต้องเป็นเรื่องของการรู้ แล้วจะไปเรื่อย ๆ และก็เพิ่มขึ้นด้วย จนกระทั่งเป็นปกติ ต้อง
เป็นชีวิตธรรมดาปกติ และสามารถรู้ว่า ขณะใดมีสติ ขณะใดหลงลืมสติ

จารย์พรณ ...

สุ. พูดยังว่าคุณจารย์พรรณลองเทียบเคียงถึงว่า ถ้าคุณจารย์พรรณจะคิดไปเรื่อย ๆ หลับตาคิด แล้วลืมตามานิดหนึ่ง แล้วคิดไป เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้รู้ว่าสิ่งที่ปรากฏทางตา กับทางความคิดทางใจ ความคิดทางใจมันคิดมาก เพราะว่าเวลานี้ทางตาไม่ได้หลับลงไป ต่อสนิท เพราะฉะนั้นเรื่องของความคิดนึกของเรา คิดนึกในเรื่องที่ปรากฏทางตา เพราะว่าทางตาปรากฏให้เราคิดนึก แต่ตามความเป็นจริงทางตามันดับ ไม่ใช่ไม่ดับ เพราะทางใจมันคิด ทางใจ ไม่ใช่ทางตา

เพราะฉะนั้นเพื่อจะให้เห็นว่า การที่จะละคลายการยึดถือสิ่งที่ปรากฏทางตา ก็ต้องมีความรู้ ความเข้าใจที่จะแยกทางใจ ที่คิด โดยที่รู้จริง ๆ ว่า ทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ และต่อจากนั้นคิด ถ้าเราสามารถที่จะรู้ว่า เราอยู่ในโลกของความคิดมากมายเหลือเกิน โดยสิ่งที่ปรากฏนิดเดียวเอง ไม่ว่าจะเป็นทางตา หรือทางหู แต่ว่าความเร็วของเขา และการที่สติไม่เคยระลึก และการที่ปัญญาไม่เคยรู้จริง ๆ ก็ทำให้เราจมอยู่ในโลกของสิ่งที่รวมกันและติดแน่น จนกระทั่งเราคิดว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาไม่ดับเลย แต่ความจริงเหมือนทางทวารอื่น ทุกทวาร

จารย์พรรณ แสดงว่าความคิดยาว

สุ. มากมายมหาศาล ลองคิดดูว่า ทางตานิดเดียว ชั่วขณะจักขุวิญญาณสัมผัสกิจฉันนะ และโณมูลจิต แล้วภวังค์คันเทอะไร แล้วทางมโนทวารรับรู้อีกเทอะไร ทางมโนทวารมากมาย

จารย์พรรณ ทางใจไม่สำคัญหรือคะ

สุ. คุณจารย์พรรณจะรู้ว่า โลกของสมมติบัญญัติมันตั้งต้นที่ทางใจ ถ้าไม่มีการคิดนึกทางใจ ไม่มีหรอกสมมติบัญญัติทั้งหลาย ก็มีแต่ปรมาตถ์ ทางทวารทั้ง ๕

ธงชัย อันที่จริงเราไปเข้าใจคำว่า “สมมติบัญญัติ” ว่าเป็นชื่อ ผมว่ามากมายกว่านั้น

สุ. แน่นนอนค่ะ

ธงชัย ชื่อ เป็นเพียงตัวอย่างเดียว

สุ. เพราะฉะนั้นจริง ๆ แล้ว เราจะไม่รู้เลยว่า สมมติสัจจะกับปรมาตถสัจจะมันแยกกันตรงไหน ถ้าทางปัญจทวารแล้ว เป็นปรมาตถสัจจะ เราไม่ต้องไปคิดชื่อเสีย

เรียงนามอะไรเลยทั้งสิ้น เป็นสภาพธรรมที่เกิดปรากฏ กระทบ แล้วก็ดับ แต่ว่าสมมติ
สัจจะเต็มเพียบทางมโนทวาร

การศึกษาพระอภิธรรมจำเป็นแค่ไหน

อุไรวรรณ พอมาถึงตอนนี้อาจจะขอกราบเรียนถามอาจารย์ทั้ง ๒ ให้ช่วย
อธิบายว่า การศึกษาพระอภิธรรมนั้นจำเป็นสำหรับการเจริญสติปัฏฐานอย่างไรบ้าง
และจะต้องเรียนพระอภิธรรมแค่ไหนคะ จึงจะเป็นเหตุเป็นปัจจัย เป็นพื้นฐานในการ
เจริญสติปัฏฐานได้ เพื่อเกื้อกูลคะ

สมพร การศึกษาพระอภิธรรม เราต้องเข้าใจว่า พระอภิธรรม คือ อะไร ก็มา
จากศัพท์ “อภิ” คำหนึ่ง และ “ธรรม” คำหนึ่ง ถ้าว่าโดยหัวข้อแล้ว ก็คือ ธรรมล้วน ๆ
ไม่มีบัญญัติ เพราะว่าอภิธรรมมีความหมายหลายอย่าง แต่ในที่นี้แปลว่า ธรรมอันยิ่ง
คือ มีแต่ธรรม ไม่มีบัญญัติ ถ้ามีบัญญัติ ก็ไม่ใช่ธรรมอันยิ่ง ธรรมอันยิ่ง ก็คือ สัจจะ
ที่เป็นของจริง ถ้าไม่ศึกษาให้เข้าใจเรื่องปรมัตถธรรมแล้ว แล้วเราจะปฏิบัติ เราจะทำ
อย่างไร เราไม่รู้จักแม้แต่สติ ไม่รู้จักแม้อารมณ์ของสติ แล้วก็ยึดบัญญัติเป็นอารมณ์
คือ เราชำนาญมาตั้งแต่เล็กมาจนโต

ดังนั้นเราจำเป็นต้องศึกษาพระอภิธรรม เพื่อให้เข้าใจว่า อันนี้เป็นบัญญัติ
อันนี้เป็นปรมัตถธรรม แต่ว่าการศึกษามากน้อยแล้วแต่ปัจจัยของเราที่สะสมมา
ถ้าสะสมมากแล้ว ก็เข้าใจธรรมได้รวดเร็วแม้ศึกษาเวลาเล็กน้อย แต่ถ้าศึกษามา
น้อยในชาติก่อน ในชาตินี้เราก็ต้องศึกษามาก ศึกษาจนกระทั่งเราเข้าใจว่า ปรมัตถ-
ธรรม คือ อะไร

ความหมายก็คือ เบื้องต้นต้องศึกษา ตามที่กล่าวถึงอาหาร คบสัตบุรุษ ก็เป็น
ปัจจัยให้เกิดการฟัง การฟังนั้น ก็คือ การศึกษาธรรมนั่นเอง ศึกษาธรรมแล้ว เราก็ได้
ศรัทธา เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ก็พิจารณาได้ แล้วก็ปฏิบัติได้ถูกต้อง เพราะอำนาจการ
พิจารณา ซึ่งเป็นโยนิโสมนสิการ การศึกษาต้องให้เข้าใจ ถ้าไม่เข้าใจก็ไม่สามารถ

ปฏิบัติได้ถูกต้อง และอีกอย่างหนึ่งที่บอกว่า มากน้อย ก็ไม่สามารถพูดได้ แต่พูดได้
เพียงแต่ว่า ศึกษาให้เข้าใจ ก็กลายเป็นมรรคเป็นผล

นัยของโยนิโสมนสิการ

ประทีป มีท่านผู้ฟังถามว่า ความหมายที่แท้จริงของโยนิโสมนสิการเป็น
อย่างไรครับ

สมพร โยนิโสมนสิการ ก่อนที่กุศลจะเกิด เขาเรียกว่า มีโยนิโสมนสิการ
บางครั้งท่านก็เรียกจิตดวงนั้นว่า เป็นชนวนปฏิปาทกมนสิการ ชนวนนั้นเกิดกับกุศลบ้าง
อกุศลบ้าง กิริยาบ้าง แต่สำหรับโยนิโสมนสิการ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กุศลเกิด ตรงกัน
ข้ามกับอโยนิโสมนสิการ เพราะว่าจะเป็นปัญญาหรือมโนทวารก็ตาม ถ้ากุศลจะ
เกิดก็ต้องมีโยนิโสมนสิการ กระทำไว้ในใจโดยแยบคาย เราว่าภาษาไทยมันยาว คำว่า
“กระทำไว้ในใจโดยแยบคาย” ถ้าวิจิตรมันเร็ว เราก็ไม่รู้จะเปรียบเทียบกับอะไรได้
ที่เราพูดภาษาไทยนี้ เสมือนหนึ่งว่ามันช้า แต่ความจริงจิตมันแล่นเร็ว

เป็นเบื้องต้นของกุศล คือ โยนิโสมนสิการ คือ ชนวนปฏิปาทกมนสิการ มนสิการ
ที่ให้สำเร็จเป็นชนวนะ เป็นกุศลเกิดขึ้น แล้วอีกอย่างเรียก มโนทวาราวชชนะ หรือ
โวกุณฐัพพะ ก็เป็นทำนองเดียวกัน

สุ. ถ้าจะหมายความว่าถึง โยนิโสมนสิการที่เป็นปัจจัยให้กุศลจิตเกิด
หมายความว่าถึงในขณะจิตดวงเดียวกัน เพราะว่าขณะที่เป็นกุศล ต้องเป็นโยนิโส-
มนสิการ ถ้าเป็นอกุศลก็ต้องเป็นอโยนิโสมนสิการ แต่สำหรับกิริยาจิตที่เป็นเหตุเกิด
เป็นกุศลไม่ได้ เป็นอกุศลไม่ได้

เพราะฉะนั้นเป็นแต่เพียงขณะที่กระทำทาง โดยการสะสมมา ไม่ใช่ตัวเขามี
อำนาจทำให้กุศลจิต อกุศลจิตเกิด แต่ว่าเป็นกิจของจิต เพราะว่าจิตจะต้องทำกิจ
ตั้งแต่ปฏิสนธิมาจนกระทั่งเป็นภวังค์ จนกระทั่งอารมณ์กระทบ ก็จะต้องมีวิธีปฏิปาท-
กมนสิการ อีกชื่อหนึ่งก็คือ ปัญญาทวาราวชชนะ เพราะเหตุว่า เป็นจิตที่เป็นวิถีดวงแรก

ที่จะทำให้วิถีหลัง ๆ เกิดได้ ถ้าจิตดวงนี้ไม่เกิด วิถีจิตจะเกิดไม่ได้เลย ก็ต้องเป็นภวังค์ไปเรื่อย ๆ

สำหรับปัญจทวาราวชชนะเป็นเหตุกจิต เป็นชาติกิริยา ซึ่งไม่ใช่กุศลและไม่ใช่อกุศล เมื่อถึงจักขุวิญญาณเห็นแล้ว สัมผัสจันนจิตรับแล้ว สันตึรณจิตเกิดต่อแล้ว เมื่อถึงโงฐัพพะ เป็นกิจที่ว่า จิตนี้จะต้องกระทำก่อนที่ชวนวิถีจิตจะเกิดได้ เพราะฉะนั้นเป็นเพียงการกระทำกิจโงฐัพพะ และแม้ตัวเขาจะเป็นมโนทวาราวชชนะ แต่พอถึงปัญจทวาร เขาก็ทำกิจนี้ เพราะว่าถ้าไม่มีจิตนี้ ชวนจิตเกิดไม่ได้

เพราะฉะนั้น ก็เป็นแต่เพียงเหตุกิริยา ซึ่งไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล ซึ่งกระทำกิจตามการสะสม แล้วหลังจากนั้น แล้วแต่ว่า อกุศลจะเกิด หรืออกุศลจะเกิด ถ้าจะเอาความหมายจริง ๆ แล้ว น่าจะเป็น กุศลจิตที่เป็นโยนิโสมนสิการ หรืออกุศลจิตที่เป็นโยนิโสมนสิการ

เป็นเรื่องของสังขารขันธที่จะปรุงแต่ง

คุณหญิงณพรัตน์ ถ้าตลอดวันเราจะดูเพียงว่ากุศลหรืออกุศล จะได้ไหม

สุ. ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย ถ้าขณะนี้สติขั้นที่จะระลึกได้ว่า ขณะนี้เป็นกุศล ขณะนั้นเป็นอกุศล เขาก็เป็นอย่างนั้น เพราะว่าเวลาที่สังขารขันธจะค่อย ๆ ปรุงแต่ง ไม่ว่าจะเป็นวิริยเจตสิก สัทธาเจตสิก หรือปัญญาเจตสิกก็ตาม เป็นเรื่องที่เขาจะสะสม และก็ปรุงแต่งให้แต่ละขณะเกิด โดยไม่มีใครไปมีอำนาจบังคับบัญชาเลย แม้แต่ในขณะนี้ จักขุวิญญาณก็เกิดเพราะเหตุปัจจัย โสทวิญญูณ บางคนกำลังได้ยิน ก็เกิดเพราะเหตุปัจจัย แล้วคิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ ของแต่ละคนที่กำลังคิดก็ไม่เหมือนกันเลย ก็แล้วแต่เหตุปัจจัย

เพราะฉะนั้นเราแต่ละคน ที่แม้แต่คิด แม้แต่ได้ยินเสียง การที่จะมนสิการเป็นกุศลเป็นอกุศลต่างระดับขั้น ก็ตามเหตุปัจจัย ก็เป็นแต่เพียงว่า เราจะสะสมเหตุปัจจัยเพื่อจะให้กุศลเจริญขึ้นทุกขั้น ไม่ใช่เพียงแต่รู้ว่า เป็นกุศลหรืออกุศล ต้องรู้ว่าไม่ใช่ตัวตน และเป็นสภาพธรรมแต่ละอย่างทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แต่เราก็ไม่เร่ง

เพราะแล้วแต่การปรุงแต่งของสังขารชั้นที่จะเป็นไป และเมื่อเหตุมี ผลต้องมี เหตุคือการฟังมี ความเข้าใจต้องมี แล้วเป็นสังขารชั้นที่จะให้สติปัฏฐานเกิด ถ้าไม่มีการฟัง และไม่มีการเข้าใจแล้ว อย่างไร ๆ สติปัฏฐานก็เกิดไม่ได้

เขาทำของเขาเอง สังขารชั้นปรุงแต่ง ค่อย ๆ ปรุงไปเรื่อย ๆ ให้รู้ว่า ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาเลย ไม่ว่าจะเป็นสติขั้นไหน ขณะนี้กำลังมีสติขั้นฟัง อีกขณะอาจจะเป็นสติขั้นระลึกได้ มีลักษณะของสภาพธรรม หรือยังไม่มี ก็ไม่เป็นไร ก็ฟังแล้ว ความเข้าใจก็เพิ่มขึ้น สังขารชั้นก็ปรุงแต่งให้เป็นความเข้าใจที่ละเอียดขึ้น เพิ่มขึ้นลึกซึ้งขึ้น

ถ้ามีความเข้าใจ ไม่ต้องห่วงเรื่องสติปัฏฐาน แต่ถ้าไม่มีความเข้าใจแล้ว หวังสักเท่าไร สติปัฏฐานก็เกิดไม่ได้

เพราะฉะนั้นถ้าเรามีความเข้าใจ สติปัฏฐานจะเกิดช้าหรือเร็ว มากหรือน้อย ไม่มีปัญหา เพราะว่าถ้าเกิด แล้วเข้าใจ ไม่ใช่เกิด แล้วก็ยังไม่เข้าใจ เราต้องเตรียมความเข้าใจไว้มาก ๆ พร้อมทั้งเมื่อสติเกิด สามารถเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมได้ เร็วกว่าคนที่ไม่เคยเข้าใจมาก่อนเลย เพราะว่า เป็นเรื่องของสังขารชั้นที่จะปรุงแต่ง

ถ้าเป็นเรื่องเราอยาก ก็เป็นเรื่องอกุศลธรรมฝ่ายโลภะเขาปรุงอีกเหมือนกัน เพราะว่าขณะนี้กำลังเห็น ถ้าสติปัฏฐานเกิด ต้องไม่ผิปกติ เพียงแต่เข้าใจในสิ่งที่กำลังปรากฏ เพราะว่าเราเคยจำได้ เคยรู้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ หลังจากนั้น คตินึก

นี่เริ่มจะแยก เวลาที่สติปัฏฐานเกิด ก็รู้ว่ามีสิ่งนี้ปรากฏ และต่อจากนั้น คือ คตินึก ไม่มีใครนอกจากสิ่งที่ปรากฏให้คิดไปต่าง ๆ โลกของความคิดนึกก็จะค่อย ๆ ชัดขึ้นว่าแยกออกจากสิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นเรื่องราววันหนึ่ง ๆ คิดจากสิ่งที่กำลังปรากฏ

เพียงเท่านี้เราก็ต้องค่อย ๆ ไล่ไปตามความเข้าใจ จนกว่าจะชำนาญ จนกว่าจะรู้จริง ๆ เวลาเห็นก็รู้เลยว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ ให้คิด

สติกันอกุศลได้ทุกทวาร

คุณหญิง แล้วถ้าเราเพียงแค่ว่าคิด ไม่ถึงกับเป็นกุศลหรืออกุศล

สุ. ที่คิด ต้องเป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิตที่คิด ขวนจิต คือ จิตที่ทำการไปเล่นไปในอารมณ์โดยเป็นกุศลหรืออกุศล ถ้าทางปัญจทวาร เขากำลังมีสิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเป็นอารมณ์ ไม่ต้องไปเตรียมกันหรืออะไรเลย เสร็จสรรพเรียบร้อยไปแล้ว กุศล อกุศล เกิดไปแล้วเรียบร้อย พอไปถึงทางใจ หลังจากที่มาคิดนึกเรื่องนั้นเรื่องนี้ เราถึงจะมารู้ว่า นี่เป็นอกุศลเพราะคิดนึก แต่ก่อนที่จะคิดนึก เพียงแค่เห็นกุศล อกุศลเกิด จบไปแล้ว โดยความเป็นอนัตตา โดยความเป็นสังขารขันธ์ ที่เขาจะปรุงแต่ง

ทีนี้ถ้าคนที่เจริญสติปัฏฐานสม่ำเสมอเป็นประจำ พอสิ่งที่กำลังปรากฏทางตาแทนที่จะเป็นอกุศล เขาสามารถที่จะรู้ ขณะนั้นสติปัฏฐานเกิด รู้ได้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้นสติจำปรารภในสิ่งที่ทั้งปวง เพราะว่ากันอกุศลได้ทุกทวาร แม้แต่ทางตาที่เร็วเร็วแสนเร็ว สติปัฏฐานก็สามารถเกิดได้ รู้ได้ ที่เคยมีอกุศลมาก ๆ แต่ละทวารทั้ง ๖ ทวาร สติปัฏฐานเกิดแทนได้

คุณหญิง พอเห็นก็เป็นอกุศล

สุ. หรืออกุศล เรียบร้อยไปแล้ว

คุณหญิง เรายังไม่รู้ลึกตัว

สุ. ไม่รู้เลยคะ ตกใจแล้ว เสียใจแล้ว ดีใจแล้ว ชอบแล้ว ไม่ชอบแล้วเร็วมาก

เพราะฉะนั้นถ้าไม่ใช่สติปัฏฐาน เราไม่มีการรู้ลักษณะของปรมัตถธรรม ขณะที่เห็นทางตา ไม่ใช่กุศล เป็นวิบาก ก็ไม่รู้ เพราะไปปนกับความชอบไม่ชอบเสียแล้ว ไปปนกับความคิดนึกเรื่องราวเสียแล้ว

เพราะฉะนั้น กว่าสติปัฏฐานจะค่อย ๆ แยกสภาพธรรมออกตามความเป็นจริงว่าทางตาสั้นแสนสั้นเพียงชั่วปรากฏ ทางหูก็สั้นแสนสั้นเพียงชั่วปรากฏ นอกจากนั้นโลกของความนึกคิดทั้งหมด สิ่งต่าง ๆ ปรากฏสั้นนิดเดียว เพื่อให้คิดนึก อย่างเมื่อตอนกลางวัน ก็บอกคุณจารย์พรรณว่า ให้คิดอะไรก็ได้ คิดเยอะ ๆ แล้วก็หลับตา แล้วก็ลืมตามานิดหนึ่ง แล้วก็คิดต่อไปเยอะ ๆ แล้วก็ลืมตาขึ้นมาหน่อยหนึ่ง

แสดงว่าความนึกคิดของเรามาก แล้วสิ่งที่ปรากฏทางตานิดเดียวเท่านั้นเอง เพราะว่ามันไม่เห็น เราก็คิดได้ ถึงแม้ว่าเห็นนิดหนึ่ง เราก็คิดได้ แต่ที่นี้เห็นปรากฏเหมือนไม่ดับเลย

เพราะฉะนั้น ความคิดของเราในสิ่งที่เห็น จึงมีได้มากมาย จนปรากฏสืบต่อ เหมือนกับสิ่งที่ปรากฏทางตาไม่ดับ เพราะความคิดของเราในเรื่องสิ่งที่ปรากฏ สืบต่อไว้ คุณหญิง แล้วขณะที่เห็นเท่านั้น ทำไมถึงมีอกุศล

สุ. เพราะเหตุว่า รูปมีอายุ ๑๗ ขณะของจิต แล้วเมื่อเกิดขึ้นกระทบกับ ภาวังค์ จิตเห็นยังไม่เกิด เมื่อภาวังค์ไหวขณะที่ ๒ จิตเห็นก็ยังไม่เกิด จนกระทั่ง ภาวังค์ สิ้นสุดเป็นภาวังค์ปัจเจกนะ หลังจากนั้นแล้ว จะเป็นภาวังค์ต่อไปไม่ได้ วิธีจิตขณะแรกที่รู้ อารมณ์ใหม่ ไม่ใช่อารมณ์ของปฏิสนธิ ไม่ใช่อารมณ์ภาวังค์ เริ่มที่จะรู้อารมณ์ใหม่ที่กระทบ แต่ไม่เห็น

เพราะฉะนั้น ต้องมีกิริยาจิตที่เป็นเหตุกิริยา ชื่อว่า ปัญจทวาราวชชนะ เป็น จิตที่นึกถึงอารมณ์ที่กระทบ เพราะเปลี่ยนอารมณ์จากภาวังค์ มารู้ว่า มีอารมณ์กระทบ ทางทวารไหน อาจจะเป็นทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แต่ยังไม่เห็น แล้วรูปก็ยังไม่ดับ เกิดขึ้นขณะหนึ่ง แล้วก็ดับ ถ้าเป็นทางตา คือกำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ปัญจทวาราวชชนจิตต้องเกิดก่อนแล้ว ถ้าไม่มีปัญจทวาราวชชนจิต จิตเห็นเกิดไม่ได้ เมื่อจักขุวิญญาณเกิดขึ้น เห็นขณะหนึ่งดับ สัมปฏิจฉันนจิตเกิด รับผิดชอบต่อ สันตிரณจิต เกิด พิจารณาต่อ รูปยังไม่ดับ

เพราะฉะนั้น จิตเขาจะทำกิจของเขาตามลำดับว่า เมื่อจักขุวิญญาณเกิด ดับ แล้ว จิตอื่นจะเกิดไม่ได้เลย อกุศล อกุศลจะเกิดไม่ได้เลย ต้องสัมปฏิจฉันนจิตเกิดก่อน รับไว้เท่านั้น ที่เราบอกว่าเร็วแสนเร็ว อกุศลจิตจะเกิดได้อย่างไร ทันทีที่เห็นดับ สัมปฏิจฉันนะรับทันที เร็วมาก ยังไม่เป็นอกุศล อกุศล พอสัมปฏิจฉันนจิตดับ สันตிரณจิตเกิดต่อ พิจารณาอย่างสั้นที่สุด ดับไป

ต่อจากนั้นกิริยาจิต คือ มโนทวาราวชชนจิต จะทำโวภูมิจิตตามการ สะสมว่า เราสะสมกุศลมาก หรืออกุศลมาก โลภะมาก หรือโทสะมาก หรือโมหะมาก เมื่อโวภูมิจิตทำกิจ ดับไปแล้ว ชวนจิต คือ สภาพของจิตที่ไม่ต้องทำอะไรอีกแล้ว

ไม่ต้องมารับ ไม่ต้องมาพิจารณา แล่นไปอย่างรวดเร็วในอารมณ์นั้น ด้วยโลภะ หรือด้วย โทสะ ด้วยโมหะ หรือด้วยกุศล

เพราะฉะนั้นกุศลจิตหรืออกุศลจิตเกิดขึ้นที่ โดยที่รูปนั้นยังไม่ได้ดับ เพราะว่าจิตอื่น ๆ ทำกิจให้เสร็จหมดแล้ว เพราะฉะนั้นเป็นวาระที่โลภะ หรือโทสะ หรือโมหะ หรือ กุศลจิตจะเกิดในอารมณ์นั้น

เราไม่ต้องทำอะไร เราทำไม่ได้ เพราะว่าจักขุวิญญาณ สัมผัสจิตฉันทะ สันตึรณะ ไวญฐัพพะ เขาทำหมดเลย ทำอะไรไม่ได้เลย เป็นไปตามการสะสม ตามเหตุตามปัจจัย ตามอนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย ทุกอย่าง พอมาถึงขณะที่เป็น โลภะ หรือโทสะ หรือโมหะ หรือกุศล ดับไปแล้ว ถ้าอารมณ์ยังไม่ได้ดับ ก็ยังมีวิบากจิต ขึ้นมาทำตทาลัมพนกิจ

พออารมณ์ดับ เป็นภวังค์ ยังไม่รู้อะไรเลย เพราะว่าไม่ต้องรู้ ไม่มีใครรู้ เขาทำของเขาแล้วเรียบร้อย รู้ไม่ได้ เราจะมารู้ตอนเราคิด แล้วเราก็มานั่งคิดว่า นี่เป็นกุศล อกุศล แต่ความจริงอารมณ์ดับไปนานแสนนาน

คุณหญิง แล้วอารมณ์เป็นกุศลหรืออกุศลในขณะนั้น ๆ

สุ. จิตคะ ไม่ใช่อารมณ์ จิตเป็นกุศลหรืออกุศล

คุณหญิง ในขณะนั้น ๆ เป็นวิบากมาหรือคะ

สุ. ไม่คะ เกิดขึ้นเพราะการสะสมคะ คือ ขณะจิตที่โลภ ชอบ ขณะนี้ ดับไปแล้ว จะเป็นอนันตรปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิด จะเป็นอะไรก็ตามแต่ อาจจะเป็น วิบาก เป็นกิริยา แล้วแต่วิถีจิต แต่โลภะที่เกิดแล้ว ดับ สะสมอยู่ในจิตขณะต่อไป

เพราะฉะนั้นการสะสมจะมีกำลังซึ่งเป็นอุปนิสัยปัจจัย ที่เราใช้คำว่า “ ปกตูป- นิสสยปัจจัย ” ความเคยชิน ที่ได้เกิดแล้ว กระทำแล้ว ทำให้จิตในขณะนั้นเป็นโลภะ ตามถนัด หรือเป็นโทสะตามถนัด หรือเป็นกุศลตามถนัด ที่ได้สะสมมา

คุณหญิง อนุสัยกิเลสหรือคะ

สุ. อนุสัยกิเลสเป็นกุศลไม่ได้คะ ต้องเป็นกิเลสอย่างเดียว ถ้าเรากำลัง ทำกุศลอยู่ ทางปัญญาทวารก็เป็นกุศลได้

คุณหญิง สมมติว่าเรามีสติตอนนั้น

สุ. ถึงไม่มีสติ (สติปัฏฐาน) เรากำลังจัดดอกไม้ถวายพระ จิตใจเรากำลัง เบิกบานชุ่มชื่น เรากำลังช่วยใคร ทางตาก็มืด เพราะฉะนั้นกุศลก็เกิดต่อกันไปเลย ทั้ง ทางตากับทางใจ ทางหูกับทางใจ

ผู้ถาม เป็นเรื่องทางมโนทวาร

สุ. ทางปัญจทวาร ชวนะเป็นกุศลหรืออกุศล ถ้าทางใจไม่ดี ทางตาก็คงไม่ดี เป็นอกุศลไปด้วย อย่างโกรธคน ต้องมีสิ่งที่ปรากฏทางตา แล้วเราโกรธคนนั้น แล้วเราก็เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตานั่นด้วย เพราะฉะนั้น ในขณะนั้นก็ต้องมีโทสะ

และอีกอย่างลองคิดดู ขนาดพวกที่ไม่ได้ฟังพระธรรมเลย ไม่เข้าใจเรื่องการ เจริญสติปัฏฐาน อกุศลจิตของเขาในขณะที่เห็น ได้ยิน ก็ย่อมมีพื้นฐานที่จะเกิด เพราะฉะนั้นการอบรม การพัฒนา การปรุงแต่งของสังขารขันธ์ จากอกุศล ไปสู่กุศล คือ เจริญสติ มีความรู้ในลักษณะของสภาพธรรม และมีกุศลเกิด ทั้งबारมี ๑๐ แล้วจากกุศลเปลี่ยนเป็นกิริยา แม้แต่ขณะที่เห็น ก็ไม่มีเลยที่จะมีอกุศลอีกต่อไป

นี่ก็ต้องอาศัยการปรุงแต่งของสังขารขันธ์ จากอกุศล เป็นกุศล จากกุศล เป็นกิริยา สำหรับชวนะ

ถาม ...

สุ. นี่คือ ความต่างกันของปุถุชนกับผู้ที่เป็นพระอรหันต์ แต่ละชั้น จนถึงชั้นพระอรหันต์ ด้วยปัญญาอย่างเดียว ถ้าไม่มีปัญญาแล้ว ไม่มีทางเลยที่จะจะได้พวกอกุศลนี้ออกไปได้

ผู้ถาม ...

สุ. ไม่ได้ค่ะ เพราะว่าจิตเกิดขึ้นขณะเดียว แล้วก็มีชาติของจิต คือ จิต เกิดเป็นกุศล ก็เป็นกุศล ๑ ขณะ แล้วก็ดับ ถ้าเกิดเป็นอกุศล ก็จะไปเปลี่ยนไม่ได้ เหมือนกัน คือ ชาติไหน ก็ชาตินั้น ถ้าเกิดเป็นอกุศล ก็เป็นอกุศล ถ้าเกิดเป็นวิบาก คือ เป็นผลของกรรม เป็นกุศลวิบาก หรืออกุศลวิบาก ก็เปลี่ยนไม่ได้ และถ้าเป็นกิริยา ก็เปลี่ยนชาติเขาไม่ได้ด้วย เขามีชาติประจำของเขา แต่ละขณะ

สติปัฏฐานไม่ใช่แค่คิด

กาญจนา อย่างที่หนูคิดว่า เริ่มเจริญสติปัฏฐานโดยคิดว่า พอเห็นอะไรก็คิดว่า นี่เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา ใช่มั้ยคะ

สุ. ไม่ใช่คิดค่ะ เข้าใจขึ้นค่ะ ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ แล้วเราก็ตกอยู่ในโลกความคิดที่กว้างใหญ่ของเรามามากมายมหาศาล ทำให้เราละการติดในนิมิตอนุพยัญชนะในสิ่งที่ปรากฏ เพราะเริ่มเข้าใจจริง ๆ ว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้นเอง เหมือนเห็นรูปภาพสักรูปหนึ่ง ก็เท่านั้นเอง

แล้วต่อจากนั้นก็คิด คิดไปเรื่อย วันหนึ่ง ๆ คิดตลอด เดี่ยวคิดทางตา เดี่ยวคิดเสียงทางหู เดี่ยวคิดทางกาย เดี่ยวคิดทางใจ ถ้าจะรู้ความจริงอันนี้ ก็เหมือนเราอยู่ในโลกคนเดียวกับความคิดของเรา ก็เริ่มแยกออกแล้ว จากการเห็นว่า มีบุคคลต่าง ๆ มากมายล้อมรอบ จนกว่าจะรู้ว่า เห็น เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏให้คิดนึก

คุณหญิง โดยมากเราจะไม่ทราบ ว่า ขณะที่สติปัฏฐานเกิดขึ้นบ้าง เรายังไม่ทราบว่าขณะไหน

สุ. เอาความเข้าใจ ทั้งเรื่องสติไปเลย ขณะที่เข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นสติปัฏฐานแน่นอน เพราะว่ามีสิ่งที่กำลังปรากฏ แล้วความเข้าใจกำลังเริ่มที่จะเข้าใจ เพราะว่าสติปัฏฐานเขาปกติธรรมดา ธรรมชาติเลย ไม่มีการผิดเพี้ยนหรือหวาดสั่นเดียว เป็นแต่เพียงขณะที่เข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏ

นี่เป็นการละ ไม่อย่างนั้นแล้วเราจะมีความตื่นเต้น แล้วคิดวามันเป็นสติ หรืออะไรอย่างนี้ แต่ขณะที่กำลังเข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏตามธรรมดาปกติจริง ๆ เพราะฉะนั้นจะทั้งคำว่า “ปกติ” ไม่ได้ และเราไม่ต้องคิดว่ามากหรือน้อย นานหรือเร็ว ขณะที่กำลังเริ่มเข้าใจ คือ พร้อมกับสติ ต้องมีสติถึงได้เข้าใจ หลังจากนั้นพอเป็นเรื่องเป็นราวที่ไม่เข้าใจ ก็รู้ว่าขณะนั้นไม่ได้เข้าใจ ขณะนั้นไม่ใช่สติปัฏฐาน เพราะฉะนั้นก็จะผิดจากการปฏิบัติที่เราไปนั่งทำ

และมีสิ่งที่เราจะต้องเข้าใจทุกวันทุกคืน ขณะนี้เอง เดียวนี้เอง ต้องรู้ทางตา ถ้าไม่รู้ ก็ไม่มีทางจะดับกิเลสอะไรที่ไหนทั้งนั้น ในเมื่อสิ่งนี้เกิดมา ตื่นมาก็เห็นอยู่ตลอด แล้วก็ยังไม่เข้าใจ

เพราะฉะนั้นเวลาที่เริ่มเข้าใจ หมายความว่าเริ่มที่จะรู้ความจริงที่ไม่ต้องไปเปลี่ยนแปลงอะไรเลย เป็นของจริงธรรมดา ๆ แล้วสติปัฏฐานต้องเป็นธรรมดาทุกอย่างในชีวิตประจำวัน ก่อนที่จะไปเปลี่ยนแปลง แต่ถ้ามีการไปเปลี่ยนแปลง นั่นคือไม่ใช่สติปัฏฐาน

สัญญาที่มั่นคงเป็นเหตุใกล้

ประทีป พอท่านอาจารย์พูดเข้าใจ ทุกครั้งที่มา พอท่านอาจารย์พูดอย่างนี้แล้ว ผมมีแต่ความสงสัย ไม่ได้หมายความว่า สิ่งปรากฏทางตา เราเข้าใจว่าครั้งแรกเป็นปรมัตถ์และต่อมา...

สุ. เราไม่ใช่ปรมัตถ์ก็ได้ หมายความว่า เดียวนี้ สิ่งนี้มีจริง ๆ ที่เราจะต้องเข้าใจขึ้น ๆ ในสิ่งนี้ ไม่ใช่ในสิ่งอื่น

ประทีป ที่ฟังท่านอาจารย์บรรยาย หรือตอบคำถาม ช่วงนี้เข้าใจ พอกลับไปที่บ้าน บางครั้งบางครั้งสิ่งเหล่านี้เกิดดับขึ้นมาจริง ๆ มันก็มีแต่ความสงสัย

สุ. เพราะฉะนั้นการฟังสำคัญมาก ฟังด้วยความใส่ใจ สดับ พิจารณา สัญญาที่มั่นคงเป็นเหตุใกล้ให้เกิดสติปัฏฐาน สัญญาที่มั่นคงไม่ใช่สัญญาอื่น สัญญาที่จำ เข้าใจ ในเรื่องที่ได้ยินได้ฟัง

อย่างฟังว่า ขณะนี้มีสภาพธรรมจริง ๆ ไม่ต้องใช้คำว่าปรมัตถ์เลย สี ทุกคนเกิดมามีตา เห็น กระพริบแล้ว ต้องเข้าใจสิ่งนี้ให้ถูก แล้วสิ่งนี้มีปรากฏทุกวันจนตาย เพราะฉะนั้นพอจะตาย เราก็รู้ได้เลยว่า เราเข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏทางตามากน้อยแค่ไหน ยังคลุมเครือ หรือว่าค่อย ๆ กระ้างขึ้น ชัดขึ้น ละคลายความสงสัยในสิ่งที่กำลังปรากฏทางตาไปมากน้อยแค่ไหน เพราะว่าปัญญาทำหน้าที่ละคลายความไม่รู้กับความสงสัย

เวลานี้มีสิ่งที่ปรากฏ มีหลงลืมกับการระลึกถึงที่กำลังปรากฏ ๒ อย่าง
เท่านั้นในชีวิตประจำวัน

ประทีป พอท่านอาจารย์พูดอย่างนี้ก็เข้าใจ แล้วก็มีความรู้สึกอย่างนั้น แต่ก็
ยังอดสงสัยไม่ได้

สุ. พอเข้าใจอย่างนี้ ก็มีโอกาสระลึก ขณะที่สติเกิด ก็กำลังรู้ กำลัง
ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ในสิ่งที่ปรากฏเท่านั้น แล้วก็หลงลืมไป ก็หลงลืม พอสติเกิด เราก็รู้
เลยว่า นี่กำลังพยายามค่อย ๆ เข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏที่ละเล็กทีละน้อย

ประทีป ก็คงต้องฟังลูกเดียวไปเรื่อย ๆ ครับ

สุ. (มีเสียงดัง) นี่ก็เสียงธรรมดา ๆ อย่างนี้ ที่จะต้องรู้ว่า เสียงนิดเดียว
แล้วต่อจากนั้นคิดทั้งนั้น

สนทนาธรรมกับชาวกัมพูชา ๑

บุตรสงฆ์ ในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานกับสมถกัมมัฏฐาน ทั้ง ๒ นี้ ธรรม
ข้อใดข้อหนึ่งที่ถึงพระนิพพานได้รวดเร็วกว่า

สุ. สมถภาวนา คือ การอบรมจิตให้สงบจากอกุศลมันคงขึ้น ผลก็คือ
สามารถเกิดเป็นพรหมบุคคลได้ แต่ถ้าไม่อบรมเจริญปัญญาที่รู้จักลักษณะของสภาพ
ธรรมในขณะนี้ตามความเป็นจริง ก็ไม่มีทางจะถึงนิพพานได้เลย สภาพธรรมกำลัง
ปรากฏแท้ ๆ ยังไม่รู้ แล้วจะไปรู้นิพพานได้อย่างไร

บุตรสงฆ์ ขอให้ช่วยขยายความคำถาม กามราคะและกามุปาทาน ต่างกัน
อย่างไรครับ

สุ. ต่างกันที่อุปาทานเป็นการยึดถือในกามนั้น

บุตรสงฆ์ และกามราคะครับ

สุ. ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

บุตรสงฆ์ ก็เป็นอุปาทานด้วยใช่ไหมครับ

สุ. ขณะใดที่มีความยึดมั่น ขณะนั้นก็เป็นอุปาทาน

บุตรสงฆ์ ถามในวิภาตถา ที่แปลว่า ตัณหาที่ปราศจากภพ ทำไมถึงจัดเป็น ตัณหาด้วย

สุ. ข้อความในพระไตรปิฎกแสดงว่า วิภาตถา ได้แก่ ความยินดีในความเห็นผิดว่า สุญ

บุตรสงฆ์ คำถามนี้ คือ ในขณะที่มีวิปัสสนา วิปัสสนาที่เป็นโลกียะที่อาจจะทำให้มีวิบากเป็นไปในภพด้วยหรือไม่ครับ

สุ. ถ้าทราบใดที่ไม่ใช่โลกุตตรภูมิ กุศลนั้น ๆ ก็ยังเป็นปัจจัยให้เกิดภพได้

บุตรสงฆ์ ขอลาถึงธรรมขั้นสูง คือ พระนิพพาน มีอยู่ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย มีพระพุทธพจน์แสดงถึงพระนิพพานเป็นอายตนะ แต่อายตนะนั้น ไม่ใช่อาภาสาณัญ จายตนะเป็นต้น ไม่ใช่เป็นที่ไป ไม่ใช่เป็นที่มา ถามว่า อายตนะนั้นเป็นอายตนะอะไร ครับ มีบางท่านก็กล่าวว่า รัมมายตนะเป็นพระนิพพาน ถูกต้องหรือไม่ครับ

สุ. สภาพธรรมทุกอย่างเป็นธรรม เพราะฉะนั้นก็แล้วแต่ว่า สภาพธรรม นั้นจะจัดเป็นประเภทใด สำหรับนิพพานเป็นสิ่งที่จริง ไม่สามารถจะรู้ได้ทางตา ทาง หู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เพราะฉะนั้นก็เป็นสภาพธรรมที่สามารถรู้ได้ทางใจ จึงเป็นรัมมายตนะ

บุตรสงฆ์ มีคำถามนิดหนึ่ง โลกะ โทสะ โมหะ ทั้ง ๓ นี้ ธรรมใดน่าจะละ ง่ายกว่ากัน

สุ. ถ้าถามถึง ๓ อย่าง สำหรับพระอนาคามีบุคคลสามารถละโทสะได้ สำหรับโลกะกับโมหะต้องเป็นพระอรหันต์ละ

บุตรสงฆ์ มีสำนักปฏิบัติบางสำนักกล่าวว่า นั่งเป็นรูป รู้ว่านั่งเป็นนาม เป็น อย่างไรครับ

สุ. ถ้าบอกว่า นั่งเป็นรูป แล้วรูปเป็นอย่างไรละ

บุตรสงฆ์ ไม่มีคำตอบ

สุ. ละ ก็ต้องทราบก่อนว่า รูปคืออะไร รูปเป็นอย่างไร รูปมีจริงหรือเปล่า สิ่งที่มีจริงและไม่สามารถรู้อะไรได้เลย ไม่ว่าจะมองเห็นหรือมองไม่เห็น เป็นรูปธรรม ทั้งหมด เพราะเหตุว่าไม่สามารถรู้อะไรได้เลย ต้องรู้อย่างนี้ ก่อนที่จะพูดว่า นั่งเป็นรูป

ก็ต้องรู้ว่า รูปเป็นอย่างไร จะได้ทราบว่า อะไรเป็นรูปบ้าง วันนี้คงจะมีการบ้าน
ขณะนี้รูปใหม่คะ

บุตรสงวณ มีครับ

สุ. อะไรบ้างล่ะคะที่เป็นรูป ต้องรู้ก่อน

บุตรสงวณ รูปที่กำลังเห็น และอยู่ในกายก็มี การตึง ไหว นี่เป็นรูป

สุ. เสียงเป็นรูปหรือเปล่าคะ

บุตรสงวณ เป็นรูปครับ

สุ. ก็เข้าใจถูกต้องนะคะว่า สิ่งที่มีลักษณะจริง ๆ ที่ปรากฏ แต่ไม่สามารถ
รู้อะไรได้เลยเป็นรูป ถ้าไม่มีตา จะเห็นรูปใหม่คะ

บุตรสงวณ ไม่เห็นครับ

สุ. ถ้าไม่มีหู ได้ยินเสียงรูปใหม่คะ ไม่ใช่เป็นเสียงของรูป แต่เสียงนั่นเอง
เป็นรูป รูปที่ตาเห็นกับรูปที่หูได้ยิน เหมือนกันใหม่คะ

บุตรสงวณ ไม่เหมือนกันครับ

สุ. ไม่เหมือนกัน ก็มีความเข้าใจที่ถูกต้องว่า รูปมีหลายอย่าง แล้วแต่ละ
อย่างก็ปรากฏได้แต่ละทาง

บุตรสงวณ ตัตตรมัชฌัตตตา และอุpekขา ทั้ง ๒ นี้ต่างกันอย่างไรครับ และ
เกี่ยวข้องกับการเจริญสติปัฏฐานหรือไม่ครับ

สุ. ตัตตรมัชฌัตตตา เป็นเจตสิกฝ่ายดี คือ เป็นโสภณเจตสิก ลักษณะ
ของตัตตรมัชฌัตตตา ก็คือ สภาพที่เป็นกลาง ไม่เป็นไปในอกุศลฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเลย
ขณะที่เกิดพร้อมกับสภาพธรรมที่เป็นโสภณธรรมอื่น ๆ ลักษณะของตัตตรมัชฌัตตตาก็
ทำให้เป็นกุศลในขณะนั้น

ตามธรรมดาจิตย่อมตกไป ด้วยโลภะบ้าง ด้วยโทสะบ้าง หวั่นไหวไปในสิ่งที่
ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่เป็นกุศล เพราะฉะนั้นเวลาที่ธรรมฝ่ายดีเกิดขึ้น
ก็มีตัตตรมัชฌัตตตาเจตสิกเกิดร่วมด้วย ซึ่งขณะนั้นก็เป็นสภาพที่ไม่หวั่นไหว เป็น
กลางจึงเป็นกุศลได้

ความไม่หวั่นไหว ความเป็นกลางของตัตตรมัชฌัตตตา ก็มีลักษณะที่เป็นอุเบกขา คือ เหมือนกับการที่วางเฉย

เพราะฉะนั้นคำว่า “อุเบกขา” กว้าง หมายถึงความรู้สึก ซึ่งไม่สุข ไม่ทุกข์ก็ได้ ขณะนั้นก็เป็นเวทนาเจตสิก แต่วันหนึ่ง ๆ ก็เห็นสัตว์ บุคคลที่เป็นทุกข์ เป็นสุขมาก เพราะฉะนั้นถ้าเป็นตัตตรมัชฌัตตตาก็คือว่า วางเฉยด้วยการเข้าใจในเรื่องกรรมของแต่ละสัตว์นั้น

เพราะฉะนั้นเวลาที่รู้สึกเฉย ๆ หรือวางเฉย ไม่หวั่นไหว เป็นเวทนาเจตสิกก็ได้ เป็นตัตตรมัชฌัตตตาเจตสิกก็ได้ เป็นปัญญาเจตสิกก็ได้ ในการอบรมเจริญวิปัสสนา แต่ต้องเป็นสังขารูปกขาญาณ

เพราะฉะนั้นให้ทราบว่า สภาพธรรมเกิดร่วมกัน แล้วก็มีหลายระดับ เพราะฉะนั้นเวลาที่สภาพธรรมใดมีหน้าที่อย่างใด ในระดับไหน ก็กระทำหน้าที่ในระดับนั้น

สนทนาธรรมกับชาวกัมพูชา ๒

บุตรสงฆ์ นี่ก็เป็นคำถามต่างหาก คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา แต่เฉพาะโลกเจตสิกไม่เป็นทุกข์สัจจะ คือ เป็นสมุทัยสัจจะ ถามว่าที่โลกะไม่ใช่ทุกข์สัจจะ เป็นทุกข์อย่างไร เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงแสดงว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา และในสัจจะนี้ โลกะที่ไม่ใช่ทุกข์สัจจะ เป็นสมุทัยสัจจะ เพราะฉะนั้นโลกะนี้เป็นทุกข์อย่างไร

สุ. พระธรรมที่ทรงแสดงไว้ เป็น ๑ ไม่เป็น ๒ คือ เมื่อตรัสอย่างไร ความจริงก็เป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อทรงแสดงว่า สังขารธรรมทั้งหลายเป็นทุกข์ คำนี้ไม่ผิดเลย ต้องถูก เพราะว่าสภาพธรรมใดก็ตามที่มีเหตุปัจจัยเกิด แล้วจะไม่ดับนั้น ไม่มีเลย

เพราะฉะนั้นสังขารธรรมทั้งหมดเป็นทุกข์ แม้แต่โลกุตตรจิตที่เกิด แล้วดับก็เป็นทุกข์ แต่ในการอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ริยสัจธรรม ก็จะต้องทราบด้วยว่า การที่จะ

เข้าใจสภาพธรรม ต้องเข้าใจในธรรมที่เป็นผลและในธรรมที่เป็นเหตุด้วย เช่น ในขณะที่นี้ที่ปัญญาจะเกิดรู้ลักษณะของสภาพธรรม ก็ต้องเป็นสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้นยังไม่มีกรณีที่โลกุตตรจิตจะเกิด ให้ระลึกรู้ แม้ว่าโลกุตตรจิตก็เป็นทุกข์ เพราะว่าเป็นสังขารธรรม เกิดดับด้วยเช่นกัน แต่เว้น เพราะเหตุว่าตามความเป็นจริง คือ ไม่มีโลกุตตรจิตที่จะเกิดให้เห็น ให้พิจารณาว่าเป็นทุกข์

เพราะฉะนั้นสำหรับจิตทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นจิตอะไร เช่น จิตที่มีราคะ สราคะจิตตั้ง หรือจิตที่ปราศจากราคะ ขณะนั้นก็พิจารณาได้ ไม่ใช่ไม่ได้

เพราะฉะนั้นทั้งหมดต้องถูกต้องที่ว่า สังขารธรรมทั้งหลายที่เกิดแล้วดับ เป็นทุกข์ แต่อะไรเป็นเหตุของทุกข์ ในบรรดาสภาพธรรมทั้งหมดที่เกิดต้องมีเหตุ เพราะฉะนั้นเหตุของทุกข์ทั้งหมดก็ได้แก่ โลกเจตสิก ที่ทรงแสดงไว้เพื่อให้เห็นว่า ตราบใดที่ยังไม่เห็นลักษณะของโลภะ ยังไม่ละโลภะ ก็ไม่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

เพราะฉะนั้นก็เป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า ทรงแสดงตามเหตุตามผลตามกิจการงาน เช่น ทุกข์เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ หรือควรพิจารณาให้รู้ความจริง ในขณะที่อบรมเจริญปัญญา ต้องมีปัญญาที่จะเห็นโลภะ ซึ่งเป็นเหตุของทุกข์ด้วย มิฉะนั้นก็ละโลภะไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้นโลภะไม่ใช่สิ่งที่จะต้องเข้าใจว่าไม่ใช่เหตุ แต่ชี้ให้เห็นว่า โลภะนั้นเองเป็นเหตุของทุกข์ทั้งหมด ถ้าไม่เห็นอย่างนี้ ก็ไม่มีการละโลภะ การละโลภะไม่ใช่ใครอยากจะละ ก็ละได้ แต่ต้องเป็นปัญญาที่อบรมแล้ว ถึงสามารถที่จะเห็นโลภะและละโลภะได้

การละโลภะต้องละตามลำดับด้วย คือ ต้องละโลภะที่เกิดกับความเห็นผิดในการอบรมเจริญปัญญาด้วย เพราะบางคนก็เข้าใจผิดว่า หนทางนั้นจะทำให้ปัญญาเกิดได้ แต่ความจริงนั้นไม่ใช่หนทาง เพราะเข้าใจผิด

การอบรมเจริญปัญญาเป็นเรื่องละโดยตลอด ด้วยความรู้ และความรู้นั้นก็จึงละได้ มิฉะนั้นถ้าไม่มีความรู้เกิดขึ้น ก็ไม่มีอะไรจะละโลภะ หรือออกสู่ได้เลย ผู้ที่จะอบรมเจริญปัญญา แล้วไม่มีความรู้ความเข้าใจเลย เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

เพราะเหตุว่า ปัญญาต้องเป็นความเห็นถูก ที่เริ่มจากการฟังและเข้าใจขึ้น จนกระทั่งสามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ โดยสติเกิด แล้วระลึกถึงลักษณะของสภาพนั้น ขณะนั้นจึงจะเป็นปัญญา

การรู้ การเข้าใจอริยสัจ ๔ ไม่ใช่เพียงแต่รู้ชื่อ เช่น รู้ว่าอริยสัจมี ๔ ได้แก่ ทุกขอริยสัจจะ สมุทัยอริยสัจจะ นิโรธสัจจะ และมรรคสัจจะ ไม่ใช่เพียงการจำชื่อได้ หรือท่องชื่อได้ แต่ต้องเป็นความเข้าใจในอริยสัจ ๔ ด้วยปัญญาขั้นฟังอย่างละเอียด เพราะเหตุว่า ข้อความในพระไตรปิฎกแสดงไว้ว่า อริยสัจทั้ง ๔ ลึกซึ้งมาก ยากที่จะเห็นได้

เพื่อไม่ให้พุทธบริษัทเข้าใจผิด คิดว่า การอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจจะทั้ง ๔ ง่าย ก็ได้ทรงแสดงอริยสัจธรรม ๔ ไว้ ๓ รอบ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ ในอริยสัจทั้ง ๔ แสดงให้เห็นว่า ยาก หรือง่ายคะ ต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้องจริง ๆ จึงสามารถอบรมเจริญสติปัญญาที่จะให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ถ้าไม่เข้าใจสัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณของอริยสัจ ก็จะไม่เข้าใจผิด คิดว่า ตนเองสามารถอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

สนทนาธรรมกับชาวกัมพูชา ๓

บุตรสงฆ์ ถามในดวงปัญญาที่กำหนดรู้อุปาทานชั้นทุกขในสติปัฏฐาน ๔ ภายอยู่ในกาย การเจริญปัญญาเพื่อกำหนดรู้ คือ มีปัญญากำหนดอุปาทานชั้นทุกข และมีคำถามว่า การกำหนดรู้ เป็นดวงปัญญานี้ ก็เป็นอุปาทานชั้นทุกขด้วย การเจริญปัญญานี้ก็ชื่อว่า การเจริญสภาพธรรม เป็นทุกขด้วย เพราะว่าปัญญาก็จัดอยู่ในอุปาทานชั้นทุกขด้วย หรืออย่างไรครับ เพราะการเจริญปัญญาเป็นการกำหนดรู้รูปธรรมนามธรรม การกำหนดเป็นปัญญานี้ ก็เป็นสภาพธรรม แล้วก็อยู่ในอุปาทานชั้นทุกขด้วย เพราะฉะนั้นก็เหมือนการเจริญทุกขด้วย หรือเป็นอย่างไรครับ

สุ. ปัญญามีหลายระดับ ปัญญาที่ทั้งโลกียปัญญาและโลกุตตรปัญญา ถ้ายังไม่มีนิพพานเป็นอารมณ์ ขณะนั้นก็เป็นปัญญาที่สามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเป็นขั้น เป็นอุปาทานขั้น

เพราะฉะนั้นตราบไต่ที่ปัญญายังไม่ถึงระดับโลกุตตระ ก็ยังไม่สามารถดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

ปัญญาที่เป็นไปในทาน ในศีล ในสมถภาวนา ไม่สามารถดับกิเลสได้ เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นการอบรมเจริญปัญญา ซึ่งไม่ใช่ขั้นทาน ขั้นศีล ขั้นภาวนา จึงจะเป็นขั้นที่ออกจากสังสารวัฏได้

บุตรสงวณ ผู้เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ บางครั้งก็มีมโนทวารปิดบัง ปัญจทวาร คือ ปิดบังไม่ให้เห็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง บางครั้งก็เป็นมโนทวารปิดบังปัญจทวารด้วย ข้อความนี้เป็นอย่างไรครับ เพื่อผู้ปฏิบัติในสติปัฏฐาน อย่าหลงในสภาพธรรม เชิญคุณแม่ขยายความนี้ครับ

สุ. ขณะนี้มีสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา กำลังเห็น แต่ไม่ได้รู้ความจริงของสภาพธรรมที่ปรากฏ เพราะเห็นคน เห็นสิ่งต่าง ๆ เพราะฉะนั้นความคิดนึกเรื่องคน เรื่องสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งที่มองเห็นก็ปิดบัง ไม่ให้เห็นความจริงว่า แท้ที่จริงแล้วสภาพธรรมที่ปรากฏสั้นมาก เกิดแล้วก็ดับไป คือ ความคิดนึกทางมโนทวารปิดบังปัญจทวาร ทุกคนมีความรู้สึกว่าได้เห็นตลอดเวลา แท้ที่จริงแล้วมโนทวารวิถีเกิดสืบต่อ ระหว่างจิตที่เห็น จิตที่ได้ยินทางปัญจทวารแต่ละวาระ

เพราะฉะนั้นพอพูดถึงทางตา ทุกคนก็รู้ กำลังเห็น ทางหู ทุกคนก็รู้ กำลังได้ยิน ถ้าเป็นได้กลิ่นดอกไม้หอม ๆ ก็เป็นทางจมูก รสอร่อย ๆ ที่ปรากฏหรือไม่อร่อย ก็เป็นรูปที่ปรากฏทางลิ้น ขณะนี้เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ก็ปรากฏทางกาย แต่ไม่รู้เลยว่า หลังจากทางปัญจทวาร วาระหนึ่ง วาระใด ทวารหนึ่ง ทวารใด ดับแล้ว มโนทวารวิถีต้องเกิดสืบต่อทันที หลังจากที่ยังคงจิตคั่นแล้ว

เพราะฉะนั้นในขณะนี้เอง เหมือนกับเห็นแล้วก็ได้ยิน มโนทวารอยู่ที่ไหน ไม่ทราบ ในขณะที่ปัญจทวารเกิดดับสืบต่อกันปรากฏ โดยมีมโนทวารคั่น จึงไม่

ประจักษ์ลักษณะของมโนทวาร จะรู้ได้ เข้าใจได้ ก็ขณะที่ไม่มีทางปัญจทวารเกิดเลย แล้วก็มีแต่สภาพคิดนึก ถึงจะเข้าใจว่า ขณะนั้นเป็นมโนทวาร

บุตรสงวณ สติปัญฐานอาจจะเป็นไปทางปัญจทวารได้หรือไม่

สุ. ขณะนี้มีทางตาและทางหู สติเกิดหรือเปล่าคะ ถ้าสติปัญฐานเกิด สติปัญฐานนั้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมอะไร

บุตรสงวณ อยากจะถามว่า สติปัญฐานอาจจะเป็นไปในปัญจทวารที่เป็น กุศลขณะอยู่ในทางตา ทางหู ได้หรือไม่ครับ

สุ. การเข้าใจสภาพธรรม ขณะนี้มีจริง ๆ เพราะฉะนั้นก็สามารถเข้าใจได้ว่า กำลังเห็น มีสิ่งที่ปรากฏ และมีจิตที่เห็นในขณะนี้ เป็นสภาพรู้ สติปัญฐานเกิดหรือเปล่า ไม่ใช่เราพูดเรื่องราว แต่หมายความว่า ต้องมีลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ซึ่งสามารถจะเข้าใจได้

ถ้าจะพูดถึงเรื่องสติปัญฐานทางปัญจทวารเกิดได้ไหม ก็ต้องเข้าใจว่า ขณะนี้ กำลังเห็น เป็น ๑ ในปัญจทวาร หรือขณะที่กำลังได้ยิน ก็เป็น ๑ ในปัญจทวาร ขณะที่ กำลังกระทบสิ่งที่อ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน ก็เป็น ๑ ในปัญจทวาร สติปัญฐานเกิดหรือเปล่า

การฟังธรรม ต้องไตร่ตรองสิ่งที่ได้ยินได้ฟังด้วย ไม่ใช่เพียงฟังแล้วก็คิดว่า จะต้องตามสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง แต่ต้องพิจารณาว่า เป็นความจริงหรือไม่ ถ้าสติปัญฐานเกิดในขณะนี้ สติปัญฐานจะระลึกอะไร ถ้าสติปัญฐานไม่เกิด นามธรรมและรูปธรรม เมื่อถึงก็ดับไป โดยเปล่าประโยชน์ คือ ไม่มีใครรู้ความจริงของสภาพธรรมนั้น

ถ้าสติปัญฐานเกิด ไม่ใช่ระลึกอย่างอื่น แต่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังมีจริง ๆ ในขณะนี้ ทางหนึ่งทางใด

เพราะฉะนั้น สติปัญฐาน ซึ่งเป็นมหากุศลจิตที่เกิดทางมโนทวาร ไม่ใช่พร้อมกับปัญจทวารซึ่งรูปกำลังปรากฏ เมื่อสติปัญฐานเกิด จึงตามรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางหนึ่งทางใด แต่ไม่ใช่ทวารเดียวกัน

ในขณะที่สติปัญฐานทางมโนทวารเกิดขึ้น รู้ลักษณะของรูป ก็เป็นการรู้รูปที่ปรากฏทางหนึ่งทางใดในปัญจทวาร ถ้าระลึกถึงนามธรรม ก็นามธรรมซึ่งเกิดดับสลับต่อ

แล้วยังปรากฏลักษณะของสภาพธรรมนั้นให้ศึกษา ให้เข้าใจถูกว่า นั่นเป็นลักษณะของนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม

การเกิดดับสืบต่อของสภาพธรรมเร็วมาก ขณะนี้ที่กำลังเห็น มีใครสามารถบอกได้ว่า ทางปัญจทวารหรือจักขุทวารดับไป แล้วภวังค์เกิดขึ้น แล้วมโนทวารก็รู้สิ่งที่ปรากฏทางตาต่อ มีใครสามารถจะแยก ๒ ทวารนี้ได้

ขณะที่อ่อนหรือแข็งกำลังปรากฏ แล้วสติระลึกลักษณะที่ปรากฏ มีใครบอกได้ว่า ลักษณะนั้นปรากฏทางทวารไหน เพราะปัญญาที่จะรู้ความต่างของมโนทวารและปัญจทวาร ต้องเป็นวิปัสสนาญาณ

เพราะฉะนั้นก็ต้องถามผู้ที่ศึกษาธรรมว่า มหากุศลจิตเกิดได้ที่ทวาร

บุตรสงวณ ๖ ทวารครับ

สุ. ค่ะ คำตอบมีแล้ว ๖ ทวาร เพราะฉะนั้นก็จะรู้ว่า ขณะไหนซึ่งปัญจทวารมีมหากุศลญาณสัมปยุตต์เกิด เพราะารู้ลักษณะของรูปธรรม

ขณะที่สติปัญฐานระลึก เพื่อจะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นไม่ได้หมายความว่า ไม่มีสภาพธรรมทางปัญจทวาร ทวารหนึ่งทวารใดปรากฏให้รู้ แต่หมายความว่า มโนทวารก็ต้องมี ปัญจทวารก็ต้องมี เมื่อทางมโนทวารค่อยๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมขึ้น มหากุศลจิตที่รู้ลักษณะของรูปก็ต้องรู้ชัดเจน โดยสภาพที่มีความเข้าใจถูกในลักษณะของรูปธรรมนั้นด้วย

บุตรสงวณ ถามว่า การเจริญสติปัญฐานต้องมีศีลก่อน หรือไม่มีศีล ก็เจริญสติปัญฐานได้ ขอให้ท่านแม่ตอบปัญหานี้ให้ชัด เพื่อเกิดความเข้าใจ ไม่มีความสงสัย

สุ. มีศีล แต่ไม่มีปัญญา ก็เจริญสติปัญฐานไม่ได้

สนทนาธรรมกับชาวกัมพูชา ๔

บุตรสงวณ เป็นคำถามในเรื่องสติปัญฐาน ในอิริยาบถบรรพ ท่านแสดงอิริยาบถทั้ง ๔ มีการเดิน การยืน การนั่ง การนอน แล้วก็มีคำถามว่า ใครเดิน การเดินของใคร เดินได้เพราะอาศัยอะไร คำถามทั้งหมดนี้เพื่อให้มีสัมมาสติ หรืออย่างไรครับ

สุ. เพื่อให้เข้าใจถูกต้อง ถ้าเป็นความคิดว่า เราเดิน ถูกต้องไหมคะ ตอนนี้อยู่ไม่มีใครเดิน กำลังนั่ง ถ้าคิดว่าเป็นเราที่นั่งถูกต้องหรือเปล่า ถ้าเห็นถูก ไม่ได้หมายความว่า เราคิดเองว่าถูก แต่ต้องมีสภาพธรรมที่ปรากฏ แล้วเราสามารถเห็นถูก ในลักษณะของสภาพธรรมนั้น แต่ถ้าไม่มีสภาพธรรมปรากฏ แล้วก็คิดเอาเองว่า ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน อย่างนั้นจะเป็นเพียงความคิดหรือเป็นการรู้จริง ๆ ว่า ไม่ใช่เรา

ถ้าเป็นเพียงความคิดว่า ไม่ใช่เรา ก็ไม่ต้องอาศัยการตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย ก็แค่คิดกันว่า ไม่ใช่เราที่กำลังนั่งเท่านั้น

เพราะฉะนั้นการตรัสรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงก็คือ ต้องมีลักษณะของสภาพธรรมปรากฏแล้วไม่เคยรู้ ไม่เคยเข้าใจถูก เห็นว่าสภาพธรรมนั้นเป็นเรา

เพราะฉะนั้นปัญญา ความเห็นถูก จะเริ่มเมื่อได้ฟังพระธรรมที่ทรงแสดงจากการตรัสรู้ลักษณะของสภาพธรรมให้เข้าใจว่า เป็นสภาพธรรมจริง ๆ

ทุกคนยึดถือสภาพของรูป ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าว่า เป็นเรา แม้ว่ารูปนั้นไม่ปรากฏแต่ก็จำไว้ว่ามีรูป ขณะนี้ทุกคนกำลังจำ เป็นอัตตสัญญา ความจำว่า มีเรา โดยไม่รู้ความจริงว่า การยึดถือรูปที่ตัวว่าเป็นเรา ยึดถือรูปอะไร จะมีใครตอบไหมว่า ยึดถือรูปอะไรที่ตัวว่าเป็นเรา

บุตรสงฆ์ รูปทั้งหมดครับ

สุ. รูปทั้งหมดหรือคะ แล้วมีลักษณะอะไร ถ้าไม่มีลักษณะแล้วจะบอกว่าเป็นรูป ถูกหรือผิด เพราะฉะนั้นต้องมีสภาพธรรมซึ่งปรากฏแล้วไม่รู้ตามความเป็นจริง จึงเข้าใจว่าเป็นเรา เพราะฉะนั้นรูปอะไรที่ปรากฏที่ตัวที่เข้าใจว่าเป็นเรา เพราะว่ามีรูป ถ้าไม่มีรูป จะเป็นตัวได้ไหมคะ เพราะฉะนั้นรูปอะไรที่ตัว ยังไม่ได้ตอบ

บุตรสงฆ์ อยู่ในตัว ก็มีเย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตอนนี้อยู่ครับ

สุ. เพราะฉะนั้นถ้ารูปเย็น หรือร้อน หรืออ่อน หรือแข็ง ไม่ปรากฏ ขณะนั้นจะรู้ไหมว่า แท้ที่จริงก็เป็นเพียงรูปที่อ่อน เหมือนรูปที่อื่นก็อ่อน รูปที่ร้อน รูปที่อื่นก็ร้อน รูปที่เย็น ที่อื่นก็เย็น เพราะฉะนั้นรูปก็คือรูป เป็นของใคร รูปเกิดมาอย่างไร ดับไปอย่างไรก็ไม่รู้เลยสักอย่าง

เพราะฉะนั้นปัญญา เป็นสภาพธรรมที่เห็นถูกต้อง เข้าใจถูกต้องในสภาพธรรมที่มีจริง ๆ จนกระทั่งละคลายการยึดถือรูปว่า เป็นเรา ถ้าจะกล่าวว่ ปัญญาเห็นถูกต้องในรูป คือ เห็นว่ารูปเป็นรูป ไม่ใช่เรา ก็ต้องมีลักษณะของรูปกำลังปรากฏให้ปัญญาเห็นถูกต้อง

เพราะฉะนั้นรูปหนึ่งรูปใดที่ปรากฏที่ตัวตามปกติ การรู้ความจริงของลักษณะของสภาพธรรมไม่ผิดปกติ เพราะว่าขณะนี้ไม่เคยระลึก ไม่เคยรู้ว่า รูปมีลักษณะอย่างไร ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เราอย่างไร เมื่อฟังพระธรรมแล้ว ก็รู้ว่า ไม่มีอะไรที่เกิดแล้วไม่ดับ และไม่มีอะไรที่เป็นของเรา ทั้งหมดเป็นอนัตตา ถ้าเข้าใจความจริงอย่างนี้ ก็จะรู้ว่า รูปที่ปรากฏที่ตัวมีลักษณะอย่างไร ขณะนั้นเป็นสติที่กำลังระลึกลักษณะของรูปที่ตัว แล้วก็ค่อย ๆ มีความเห็นถูกต้อง ค่อย ๆ เข้าใจถูกต้อง เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง จนกระทั่งสามารถประจักษ์การเกิดดับของรูป ก็จะประจักษ์แจ้งว่า รูปเกิด แล้วรูปดับ

เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่มี แล้วไม่มี ก็จะเป็นของใครไม่ได้ เพราะว่าหมดแล้ว ไม่มีแล้ว ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ ก็สามารถจะรู้จริงในลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ในขณะนี้

ข้อที่น่าคิดที่ไม่ควรจะลืม คือ ถ้าปัญญาไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ที่กำลังปรากฏในขณะนี้แล้ว ปัญญาจะรู้อะไร

ถึงแม้ยังไม่ใช้วิปัสสนาญาณ ความจริงเป็นอย่างนี้หรือเปล่า ลองพิจารณาดู มีใครว่าจริง หรือมีใครว่าไม่จริงบ้าง

บุตรสงฆ์ จริงเรื่องอะไรครับ

สุ. ที่ว่ามีรูปปรากฏ เฉพาะส่วนที่กระทบสัมผัสเท่านั้น ส่วนอื่นไม่เหลือเลย ทุกคนขณะนี้คงจำได้ว่า มีทั้งแขน ทั้งขา ทั้งหน้า ทั้งตัว ตรงที่เคยเป็นแขน ถ้าไม่กระทบสัมผัสขณะนี้ มีใครรู้ว่ามื่อไรปรากฏตรงนั้นบ้าง ทั้งศีรษะ คิ้ว ตา จมูก ปาก จริงหรือไม่จริง ต้องพิสูจน์ ต้องพิจารณา แม้ขณะนี้ จะเป็นจริงอย่างนี้ ก็ไม่ยอมละการยึดถือ ที่เคยยึดถือว่ ยังมีเราอยู่

วิปัสสนาญาณเป็นการประจักษ์แจ้งความจริงของสภาพธรรมอย่างนี้ตามปกติ แต่ที่ขณะนี้ไม่ใช่วิปัสสนาญาณ แม้ความจริงเป็นอย่างนี้ คือว่าไม่มีอะไรเหลือเลย

นอกจากรูปตรงที่ปรากฏเท่านั้น เพราะไม่ได้อบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ว่ แท้ที่จริงแล้ว ก็เป็นลักษณะของรูปที่ปรากฏเมื่อมี เมื่อกระทบสัมผัสเท่านั้นเอง ขณะใดที่ไม่กระทบสัมผัส รูปที่มีปัจจัยเกิดขึ้นเกิด แล้วดับอย่างรวดเร็ว โดยที่ไม่ปรากฏเลย

ถ้าเข้าใจความจริงอย่างนี้ เวลาที่สัมผัสมาสติเกิด ระลึก ก็จะมีเฉพาะลักษณะของรูปที่ปรากฏตรงที่สติระลึกเท่านั้น เมื่อมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็จะทำให้ค่อย ๆ คลายความเป็นตัวตนลง

วิปัสสนาญาณที่รู้แจ้งสภาพธรรม ก็รู้จริงด้วยปัญญาที่สามารถคลายความเป็นตัวตนได้ เพราะฉะนั้นไม่ต้องทำอะไรเลยที่ผิดปกติ เพราะแม้ขณะนี้ที่เห็น ก็ไม่มีใครทำ แต่มีปัจจัยที่จะให้สภาพนี้เกิดขึ้น ทำหน้าที่เห็นขณะนี้ ไม่มีตัวตนที่จะทำหน้าที่ของสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดได้เลย

เมื่อสภาพธรรมใดมีปัจจัยเกิดขึ้น ก็ทำหน้าที่ของสภาพธรรมนั้น ๆ ต้องเริ่มเข้าใจให้ถูกต้องว่า ไม่มีเราทำอะไรเลย แต่ว่ามีสภาพธรรมเท่านั้นที่เกิดขึ้น แล้วก็ทำหน้าที่ของสภาพธรรมนั้น ๆ

โดยการฟัง ทุกคนเข้าใจว่า เห็นเป็นสภาพธรรมที่มีจริง เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป ไม่ใช่ของใคร ได้ยินก็เป็นสภาพธรรมอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งก็ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน เมื่อมีปัจจัยก็เกิดขึ้น ได้ยินเสียง บังคับไม่ให้ได้ยินก็ไม่ได้ เมื่อมีปัจจัยได้ยินต้องเกิด ได้ยินแล้วก็ดับไป ถ้าเข้าใจว่า เป็นสภาพธรรมเพิ่มขึ้น ๆ ก็จะไม่มีความ

เพราะฉะนั้นขณะนี้ ก็มีสภาพธรรม เป็นสภาพธรรมทั้งหมด แต่ยังไม่รู้จริง ๆ ว่าเป็นธรรม เพราะฉะนั้นก็ต้องอบรมเจริญปัญญา จนกว่าจะรู้จริง

สนทนาธรรมกับชาวกัมพูชา ๕

บุตรสงฆ์ โลกะ และ มัจฉริยะ คือ ความตระหนี่ ธรรมทั้ง ๒ นี้เกิดร่วมกันได้หรือไม่ครับ

สุ. ไม่ได้เลยค่ะ

บุตรสงฆ์ แต่เหมือนจะได้ ในขณะที่ขณะนี้ ก็กำลังติดข้องในสิ่งนั้นด้วยครับ

สุ. โลภะเป็นสภาพที่ติดข้อง มีความยึดมั่นพอใจในสิ่งที่กำลังปรากฏ เวลาที่เกิดมัจฉริยะ คือ ความตระหนี่ ความหวงแหน ให้ทราบว่า ขณะนั้นเป็นความไม่สบายใจขณะที่กำลังตระหนี่ ความรู้สึกเป็นอย่างไรคะ

บุตรสงฆ์ ไม่สบายครับ

สุ. เพราะฉะนั้นขณะที่มีความรู้สึกไม่สบายใจ จิตขณะนั้นเป็นจิตประเภทไหน

บุตรสงฆ์ สภาพจิตที่ไม่สบาย เป็นโทสะครับ

สุ. เพราะฉะนั้นทรงพระมหากรุณาแสดงให้รู้ โดยเวลาที่พูดถึงจิตแต่ละชนิดต้องมีเวทนากำกับให้รู้ความจริงว่า เวทนาใดจะเกิดกับจิตใดได้ มิฉะนั้นก็จะเข้าใจผิด คิดว่าความตระหนี่เกิดกับโลภะ ที่เป็นอย่างนี้ก็เป็นเพราะเหตุว่า สภาพธรรมเกิดดับสลับต่อกันเร็วมาก จนปรากฏเสมือนว่าพร้อมกัน เช่น ในขณะที่เห็น ต่างขณะกับขณะที่ได้ยิน แต่ก็เสมือนว่า ทั้งเห็น ทั้งได้ยินพร้อม ๆ กันด้วย

ถ้ามีความเข้าใจที่ถูกต้อง แล้วก็มี การอบรมเจริญปัญญา ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุ ถ้าเหตุสมควรแก่ผล ผลก็เกิดได้

บุตรสงฆ์ กุศลธรรมมีการส่งสัตว์ไม่ให้เกิดไปอบาย แต่อกุศลธรรมและอัปยาคตธรรมมีการส่งสัตว์อย่างไรครับ

สุ. ถ้าเป็นอกุศลกรรมบถครบองค์ก็ทำให้เกิดในอบายภูมิได้

บุตรสงฆ์ แต่ผู้ถาม ถามถึงธรรมที่ไม่ให้สัตว์ไปสู่อบายภูมิ

สุ. ก็ต้องถามว่า ธรรมอยู่ที่ไหน ที่จะทำให้สัตว์ไม่ไปอบายภูมิ ก็เป็นการสืบสนระหว่างอกุศลธรรมกับอัปยาคตธรรม

คิดเรื่อง ไม่ใช่รู้ที่ลักษณะ

ผู้ถาม เรียนใหม่ ๆ ขั้นต้นก็ต้องเป็นชื่อ เรื่องราวทั้งหมด แล้วจะหายไปได้อย่างไรครับ หรือเพิ่มความเข้าใจ

สุ. คือ แต่ก่อนเราเรียนชื่อ แต่ชื่อนั้นชื่อของอะไร อย่างเราใช้คำว่า “จิต” เป็นชื่อของอะไร เป็นชื่อของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ซึ่งเป็นธาตุรู้หรือสภาพรู้ เพราะฉะนั้น เราไม่ไปติดที่คำว่า “จิต” เปลี่ยนชื่อจิตเป็น “วิญญาณ” ก็ได้ เป็น “มโน” ก็ได้ เป็นอะไรก็ได้ แต่หมายความว่า สภาพที่รู้ เวลาที่จิตเกิด ต้องรู้ ไม่รู้ไม่ได้ ถ้าเรายืนหยัดอย่างนี้ เวลานอนหลับ มีจิตใหม่ มี ขณะนอนหลับ จิตรู้อารมณ์ใหม่ ต้องรู้ คือ จะเปลี่ยนไม่ได้เลย จิตเป็นสภาพรู้ ก็ต้องเป็นสภาพรู้ แต่อารมณ์ในขณะ ที่นอนหลับไม่ปรากฏ เพราะเป็นภวังค์สืบต่อจากปฏิสนธิ ซึ่งสืบต่อมาจากจิตใกล้จะตาย ของชาติก่อน

เพราะฉะนั้นภวังคจิตนี้เราก็เข้าใจ ถ้ามีคนบอกเราว่า ไม่ได้อาศัยทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จิตก็สามารถรู้อารมณ์ได้ เพราะว่าจิตเป็นสภาพที่ ต้องรู้ คือ ทุกอย่างต้องเข้ากันกลมกลืนกัน จึงจะเป็นความถูกต้อง ถ้าไปติดขัด ตันตรงหนึ่งตรงไหน ก็แปลว่า ขณะนั้นไม่ถูก ไม่ใช่ความเข้าใจถูก ยิ่งเรียนก็ยิ่งเข้าใจว่า แต่ละคำ หมายความว่าถึงสภาพธรรม หรือว่าเป็นแต่เพียงบัญญัติเรื่องราว

ผู้ถาม หมายความว่าพอเข้าใจสภาพจิต เจตสิกก็ทำงานกันไปเองหรือครับ

สุ. เวลาที่ทำอยู่แล้ว แต่ที่นี้เราไม่รู้ว่า เป็นจิต เป็นเจตสิก เราไม่ได้แยก ๒ อย่าง แต่เวลาที่ศึกษา เราก็สามารถแยกได้ว่า จิตเป็นใหญ่ เป็นประธานในการรู้ อย่างเดียว

ไม่จำ ไม่โกรธ ไม่รัก ไม่ชัง นี่คือน้ำที่ของจิต คือ เป็นใหญ่ สามารถจะรู้ว่า สิ่งที่ปรากฏขณะนี้มีลักษณะอย่างไร ทางตาที่กำลังปรากฏ ปรากฏกับจิต เวลาที่เสียง ปรากฏ เสียงมีตั้งหลายเสียง แต่จิตสามารถรู้ทุกเสียงได้ คือ จิตเขาเป็นใหญ่ เป็น ประธานในการรู้แจ้ง รู้ชัด ในลักษณะต่าง ๆ ของอารมณ์ แต่ไม่ใช่ปัญญา ปัญญา เป็นความเห็นถูก ความเข้าใจถูกว่า ไม่ใช่เรา เป็นสภาพธรรม

ผู้ถาม ตอนทีถามตอนต้น ๆ ที่ไปนึกว่า ตรงนี้แข็ง ตรงนี้อะไร

สุ. เป็นชื่อ

ผู้ถาม อาจารย์ก็บอกว่า ก็ยังดีกว่าไปคิดเรื่องอื่น ใช่ไหมครับ

สุ. ค่ะ ที่ไม่ได้คิดเรื่องจิต เจตสิก รูป

ผู้ถาม ก็คล้าย ๆ เราติด ที่เคยปฏิบัติธรรม meditation ก็ไปกำหนดรู้อะไรพวกนี้

สุ. อันนี้หมายความว่า ทุกคนห้ามความคิดไม่ได้ ต้องคิดเรื่อย ๆ แต่ที่นี้เราเคยคิดเรื่องคนนั้น คนนี้ สิ่งนั้น สิ่งนี้ พอเราได้ฟังธรรม ก็เกิดคิดเรื่องจิตบ้าง คิดเรื่องเจตสิกบ้าง แต่คนนั้นก็จะต้องรู้ว่า ขณะนั้นเป็นเพียงความคิด ไม่ใช่การระลึกลักษณะ คือ ปัญญาจะต้องรู้ทั่วทุกขณะเพิ่มขึ้น

ผู้ถาม ก็เลยติดกลายเป็นนิสัยว่า ต้องไปกำหนดรู้อย่างนั้นหรือเปล่าครับ

สุ. เพราะฉะนั้นปัญญาถึงต้องเพิ่มขึ้นที่จะรู้ว่า ขณะนั้นไม่ใช่การรู้ลักษณะ เป็นการคิดเรื่องสภาพธรรม นี่ต้องแยก ลักษณะที่แข็ง นี่ลักษณะแข็ง แต่ถ้าบอกว่าแข็งเป็นรูป นั่นคือ ไปนึกถึง ชื่อ คำ

เพราะฉะนั้นขณะต่อไปก็ต้องรู้ว่า ขณะนั้นไม่ใช่สติปัฏฐาน ที่กำลังรู้คำ รู้คำต้องมีลักษณะที่ปรากฏ จริง ๆ แล้ว ลักษณะที่แข็งเกิดดับ แต่ต้องรู้ด้วยปัญญา เราเหมือนกับมืออยู่ตลอดเวลา แต่ความจริงไม่ใช่ ต้องเกิดจึงปรากฏ กระทบได้ แล้วก็ดับทันที ฟังแล้วเหมือนเป็นเหตุผลที่ถูกต้อง แต่ประจักษ์จริง ๆ ก็ต้องอย่างนี้

สภาพธรรมขณะนี้ เป็นเครื่องวัดความเข้าใจ

โจนาธาน ที่อาจารย์ว่า ความแข็งเป็นสภาพธรรมที่เกิด แล้วก็ดับตลอดไป ต้องรู้

สุ. เป็นความจริงหรือเปล่า ก่อนอื่นต้องได้เรียงตั้งแต่ต้น จริงหรือเปล่า

โจนาธาน ขณะนี้

สุ. ถามว่าแข็งเกิด ถึงได้ปรากฏ ถ้าไม่เกิด ไม่ปรากฏ นี่จริงหรือเปล่า อะไรก็ตามที่ไม่เกิดจะปรากฏไหม อะไรก็ตามที่ปรากฏ หมายความว่าต้องเกิด จึงได้ปรากฏ นี่คือ ความจริง เพราะฉะนั้นปัญญาจะรู้จริงทุกอย่าง ตามความเป็นจริง

โจนาธาน รู้ลักษณะของแข็งเมื่อปรากฏ กับรู้ว่าเกิดดับ ไม่เหมือนไข่มุขครับ

สุ. ต้องเป็นปัญญาต่างชั้น เพราะฉะนั้นปัญญาชั้นแรกไม่สามารถ
ประจักษ์การเกิดดับได้เลย เพราะไม่เคยรู้ลักษณะของนามธาตุรูปธาตุเลย เพียงแต่ได้
ยินได้ฟังว่า มี มีจริง ๆ เดียวนี้ก็มี แต่ลักษณะของธาตุก็ไม่ได้ปรากฏ

เพราะฉะนั้นวิปัสสนาญาณจึงมีหลายระดับ ต้องเป็นตามลำดับขั้นด้วย จะไป
ประจักษ์การเกิดดับก่อนก็ผิด ใครที่เขาไปพยายามดูนามดูรูป เพื่อจะประจักษ์การเกิด
ดับ และเขาบอกว่าประจักษ์แล้ว ก็รู้ว่า คนนั้นผิด

ตี๋ เป็นไปได้ไหมว่า บางคนคิดว่านั้นเป็นสติปัฏฐาน แล้วคิดว่าถูก แต่
ความจริงแล้วเป็นการเข้าใจผิด

สุ. เยอะเลย เขาใช้ชื่อสติ แต่ความจริงเขาไม่รู้ลักษณะของสติ ใช้คำว่า
“ใช้ปัญญา” โดยที่ไม่รู้จักปัญญาเลย แต่บอกให้ใช้ปัญญา แล้วปัญญาที่ไหน

ตี๋ สมมติตัวเองก็แล้วกันนะคะ บางครั้งก็คิดว่า สติปัฏฐานเกิดแล้ว
โดยการเข้าใจผิดจากการฟัง

สุ. การฟัง ถึงต้องฟังให้เข้าใจ ไม่ให้มีความสงสัย ไม่ให้มีความเข้าใจผิด
อย่างสติไม่ใช่สมาธิ เห็นไหม เราารู้เลยว่า ใครปฏิบัติผิด เขาเอาสมาธิเป็นสติ แล้วเขา
ไปแปะชื่อเอาไว้ว่า นี่เป็นสติ แต่ความจริงไม่ใช่ เพราะว่าสมาธิมีลักษณะที่จดจ่อ
จดจ่ออยู่ที่อารมณ์หนึ่งอารมณ์เดียว แต่สติไม่ใช่ลักษณะของสมาธิเลย สติเป็นสภาพ
ซึ่งโดยการศึกษา เราทราบว่าเป็นโสภณสาธารณเจตสิก เกิดเฉพาะกับโสภณจิต
เพราะฉะนั้นเกิดกับกุศลทุกระดับ ตั้งแต่ทาน ศีล สมณะ วิปัสสนา

เพราะฉะนั้นสติปัฏฐาน ก็คือ ขณะที่มีสภาพที่ระลึกลักษณะที่กำลังปรากฏ
ตามปกติจากการฟัง อย่าง หลงลืมนี้ ไม่เคยระลึกเลย ไม่เคยเกิดเลย แต่พอฟังแล้ว
มีการระลึก คือ อย่างไร คือ เริ่มค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรม ซึ่งสภาพธรรมมี
๒ อย่าง นามธรรมกับรูปธรรม

เพราะฉะนั้นขณะที่รู้ว่า กำลังเห็น เดียวนี้เห็นมี กำลังเห็น และเห็นไม่มี
รูปร่างอะไรเลยทั้งสิ้น แต่เห็น คือ สภาพที่สามารถจะมองเห็น หรือเห็นได้ นี่เป็นกิจ
หน้าที่ของธาตุชนิดนั้น ซึ่งธาตุนั้นไม่มีรูปร่างเลย ค่อย ๆ เข้าถึงความ เป็นนามธรรม
นั่นคือ สติปัฏฐาน

เพราะมีสภาพธรรมปรากฏ แล้วเริ่มค่อย ๆ เข้าใจ ถ้าไปถามคนอื่นว่า นี่เป็น สติปัฏฐานหรือเปล่า ถ้าเขาบอกว่าไม่ใช่ แต่ขณะนั้นกำลังค่อย ๆ เข้าใจสภาพที่มีจริง ๆ ถ้าอีกคนบอกว่าใช่ ใช่หรือไม่ใช่ ไม่ใช่อยู่ที่คำของเขา แต่อยู่ที่ความจริงว่า ขณะนั้นมีสภาพธรรม แล้วทำไมเราเคยหลงลืมบ่อย ๆ แต่ขณะนั้น กำลังค่อย ๆ จะ เข้าใจลักษณะที่มีจริง ๆ นั่นคือ สติปัฏฐาน

เพราะฉะนั้นถ้าโดยชื่อ ก็ใช้กัน สติปัฏฐาน สติปัฏฐาน ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม อะไรก็ไม่รู้ แต่ตามความจริง คือ มีสภาพธรรมเดี๋ยวนี้หรือเปล่า ปกติก็หลงลืม แต่ตอนนี้กำลังค่อย ๆ เข้าใจ ลักษณะที่รู้ มี แข็งถึงได้ปรากฏ ลักษณะรู้ ถึงแม้ว่าครั้งแรก ๒ - ๓ ครั้งแรก ๒ - ๓ ปีแรก ๒ - ๓ อะไรก็ได้ ที่ระลึกแล้ว ยังไม่ชัด ก็คือ จากการจับตามมีที่ละ ๑ ขณะ ก็จะทำให้ตามมีได้

เพราะฉะนั้นปัญญาที่เกิดขึ้นทีละครั้ง ก็ทำให้ถึงความสมบูรณ์ เพราะเหตุว่า ต้องมีความมั่นคง มั่นใจว่า ปัญญาจะต้องรู้สิ่งที่กำลังปรากฏเท่านั้น ถ้าสิ่งนั้นไม่ปรากฏ หหมดไปแล้ว หรือยังไม่เกิด ปัญญาไม่สามารถจะรู้ได้

เพราะฉะนั้นสิ่งที่มีจริงขณะนี้ ก็ทำให้เราเข้าใจถึงปัจจุสมุปบาท ไม่เข้าใจ นั่นคือ อวิชชา อยู่ที่ไหน อวิชชาต้องเกิดกับจิต ไปเกิดกับรูปไม่ได้ ขณะใดที่ไม่เข้าใจความเป็นจริงของสภาพธรรม ขณะนั้น คือ อวิชชา ยิ่งเรียนละเอียด เรายังรู้ ขณะไหนเป็นอกุศล ขณะไหนเป็นวิบาก

วิบากจิต ไม่มีอวิชชาเจตสิกเกิดร่วมได้ แต่ว่ามีอวิชชาอนุสัยอยู่ในจิตที่เกิด ความเข้าใจของเราละเอียดขึ้น ๆ ก็ทำให้เราเริ่มอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ความจริงโดยไม่ไปติดในเรื่องราว ในตัวหนังสือ แต่รู้ว่า ถ้าเราอ่านมากด้วยความเข้าใจ อันนั้นเป็นประโยชน์ ต้องเป็นความเข้าใจ และเห็นประโยชน์

เป็นเรื่องอดทน เป็นเรื่องกาลเวลา ที่ใช้คำในพระไตรปิฎกว่า “จिरกาลภาวนา” ยิ่งดูประวัติของท่านที่แจ่มแจ้งอริยสัจธรรม ท่านอบรมมานานมาก แต่เราไม่ต้องห่วงว่า เรานานเท่าไรแล้ว คือ เดียวนี้เป็นเครื่องวัดปัญญาตามความเป็นจริงว่า สามารถจะ เข้าใจปรมัตถธรรมขณะนี้ ตัวลักษณะ ไม่ใช่เรื่องราว เพราะว่าทั้งหมดทุกขณะเป็น ปรมัตถธรรม

อะไรที่จริงถูกทั้งนั้น

ผู้ถาม สติเป็นโสภณเจตสิกเกิดกับกุศล ผมถามว่า ถ้าสติไประลึกโทษะ หรือ
สิ่งที่ไม่ดีเป็นการถูกต้องหรือเปล่าครับ

สุ. อะไรที่จริง ถูกทั้งนั้นเลยละ สิ่งที่มีจริงทั้งหมดจริง

ผู้ถาม แต่คิดว่า สิ่งที่ไม่ดี เป็นอกุศล สติก็จะไม่เกิดตอนนั้น หรืออย่างไร

สุ. สติไม่เกิดพร้อมกับอกุศลจิต ขณะต่อไป เพราะฉะนั้นถึงใช้คำว่า
“ตามรู้” หมายความว่าสิ่งนั้นเกิด ต้องเกิด ถ้าไม่เกิดไม่ปรากฏ อกุศลเกิด แล้วกด
แล้ววาระต่อไปก็เป็นกุศลจิต ซึ่งสามารถรู้ลักษณะของสภาพนั้น ซึ่งเกิดดับสืบต่อ
เพราะว่าจะไม่ใช่มีวาระเดียวที่ปรากฏ เพียงวาระเดียวปรากฏ เราจะไม่รู้ ต้องหลาย
วาระ

ผู้ถาม ก็กำหนดว่า ตอนนี้เป็นโทษะ ตอนนี้เป็นโลภะ ก็เป็นเรื่อง

สุ. เป็นการคิดเท่านั้น เพราะฉะนั้นต่อไปถ้าเรารู้แบบนี้ ก็เลิกคิด เพราะ
ไม่คิดมันก็มี แข็งนี้ไม่ต้องคิดเลย ก็มี รู้แข็งไม่ต้องคิด ก็มี เพราะฉะนั้นแทนที่จะคิด
ก็มาค่อย ๆ เข้าใจลักษณะที่เป็นสภาพรู้ ซึ่งต่างกับแข็ง

ผู้ถาม ก็เป็นลักษณะคิดเหมือนเดิม

สุ. ไม่ละ ไม่คิดออกมาเป็นคำ กำลังค่อย ๆ รู้ ค่อย ๆ เข้าใจสิ่งที่มีจริง ๆ
เหมือนอย่างเรามองดูอะไร เรามองดู เรารู้ว่าเป็นส้ม ไม่เห็นเราจะต้องบอกว่า นี่ส้ม
แต่เรารู้

ผู้ถาม เพื่อนฝากถามว่า เขาเคยนั่งสมาธิ ก็พอมีความรู้ที่เราศึกษากันอยู่
เขาก็ยังเลิกไม่ได้ เขาบอกว่า เวลาที่มีเรื่องงาน เรื่องเดือดร้อนใจ เขาก็ขบถ พอนั่ง
แล้วรู้สึกสบายขึ้น ผมก็อธิบายว่า อาจจะเป็นการติด ตรงนั้นเป็นโลภะ สบายใจ
ก็เลยอยากทำ แต่อาจจะไม่สบายทุกครั้ง เพราะว่าเป็นอนัตตา บางครั้งก็อาจไม่สำเร็จ
เขาก็บอกว่า อย่างไร ๙๐% นั่งแล้วสบายใจ เขายังอยากทำอยู่ ผมเลยอยากขอ
คำตอบ

สุ. คือ จริง ๆ แล้วชาวพุทธเรามีหลายประเภท ชาวพุทธที่ไม่เรียนธรรมเลย ก็มี ไม่ฟังเลย ไม่เข้าใจเลย ชาวพุทธที่ฟังนิด ๆ หน่อย ๆ ผิด ๆ ถูก ๆ นี่ก็เยอะ เพราะว่าพระธรรมเป็นสิ่งที่ยากและลึกซึ้งมาก ละเอียดมาก ต้องไม่ลืมคำนี้เลย การเรียน ต้องเรียนอย่างรอบคอบ ต้องถี่ถ้วน และรู้จักประสงค์ว่า เรียนเพื่ออะไร อันนี้สำคัญมาก

ที่นี้ส่วนใหญ่ของคนทั่วไปวัด เราใช้คำนี้ก่อน จะได้ใจสบาย พอเข้าวัดก็สบายแล้ว แค่นี้ ก็อยู่ตรงนี้ คือ ไม่คิดถึงปัญญาเลย ไม่คิดว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้อะไร พระมหากรุณาที่ทรงแสดงพระธรรม ตามที่ทรงตรัสรู้มากมายมหาศาล เป็นความจริงที่ลึกซึ้ง ระดับที่สามารถดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท สำหรับเขา เรื่องดับกิเลส เขาไม่คิด เรื่องความรู้ เขาไม่คิด เขาคิดแต่เพียงว่า สบายใจ

เพราะฉะนั้นเขาก็อยู่ในระดับที่ว่า อะไรที่ทำให้ยังมีตัวเขาที่สบายใจ เขาก็ต้องการสิ่งนั้น

เพราะฉะนั้นเราจะไม่คิดถึงคนอื่นเลย ว่าเขาต้องการอะไร เขาต้องการความสบายใจ แต่ตัวเราเกิดมาแล้ว โอกาสจะได้ฟังพระธรรมไม่ง่ายเลย ยากมาก ดูก็ได้จากประชาชนของประเทศไทย หรือของทั่วโลก ไปทางไหน ผิด ๆ ถูก ๆ ก็มาก

เพราะฉะนั้นถ้าเรามีโอกาสที่จะอบรมเจริญความรู้จริง เราต้องใช้คำว่า “จริง” เพราะว่าเราจะไม่ต้องการสิ่งที่หลอกลวง หรือชั่วคราว มันไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่คำสอนอย่างนั้นเราก็ไม่ต้องนับถือพระพุทธเจ้า อ่านตำราอะไรก็ได้ ปลอดภัยไปวัน ๆ แต่ว่าสิ่งที่ยากแสนยากที่เราจะรู้ก็คือว่า ความจริงขณะนี้คืออะไร ถ้าไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงแสดงไม่ได้ เพราะฉะนั้นก็เรียนเพื่อให้เข้าใจความจริง และปัญญาก็เป็นสังขารขั้นที่ปรุงแต่ง ขณะนี้ไม่มีใครบอกว่า ต้องการรู้แจ้งนิพพาน หรือจะไปนิพพาน เพราะวานิพพานเป็นอย่างไร ในเมื่อสภาพธรรมขณะนี้ยังไม่รู้เลยว่า เป็นอย่างไร แล้วจะไปหวังว่า ฉันจะไปนิพพาน อธิษฐานขอไปนิพพาน

ถ้ามีปัญญาจริง ๆ ขณะนี้ กำลังโน้มนำ โอนไปสู่นิพพาน โดยที่ไม่ใช่เราไปฝันตัวเอง เพียงต้องการรู้เข้าใจความจริง ก็จะทำให้เราค่อย ๆ ไป ช้าหรือเร็ว แล้วแต่กำลังของกิเลส กำลังของปัญญา เพราะเหตุว่า ไม่มีใครจะไปฝันอภิยาศัยที่ได้สะสม

มานานแสนนาน แสนโกฏิกัป หรือนานกว่านั้นอีกได้ แต่เราสามารถจะรู้ตัวจริงของธรรมที่ไม่ใช่เรา แต่สะสมมาที่จะเกิดในขณะนี้ เป็นอย่างนี้ เพราะว่ามีปัจจัยที่จะเป็นอย่างนี้

เพราะฉะนั้นเราไม่ได้ไปต่อต้าน ไม่ได้ไปฝ่าฝืน ไม่ได้ไปตั้งกฎเกณฑ์อะไรเพราะเหตุว่าเรารู้ว่า เป็นอนัตตาจริง ๆ ทำกฎเกณฑ์อะไรไม่ได้เลย นอกจากเป็นตัวเรา คนละหนึ่ง คนละหนึ่ง คนละหนึ่ง ไม่ซ้ำกันเลย ไม่มีใครซ้ำใคร ทุกคนที่สะสมมาก็เป็นแต่ละหนึ่ง ๆ เท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้นจะไปเอากฎอะไรมา นอกจากมีปัญหา แล้วก็ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น พอจะเห็นไหมว่า เป็นบาปที่ไปนั่ง

ผู้ถาม เห็นครับ

สุ. รู้สึกว่า พุดง่ายนะคำว่า เป็นบาป ทั้ง ๆ ที่กำลังสบายใจ นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ถ้าเราไม่เข้าใจจริง ๆ เวลาที่เรารู้สึกสบายใจ ไม่ใช่กุศล แต่เราก็ไปหลงคิดว่าเป็นกุศล และอีกอย่างหนึ่ง ก็คล้าย ๆ กับว่า เราต้องไปทำขึ้นมาด้วยความพอใจของเรา ซึ่งความจริงเดี๋ยวนี้ เราพอที่จะมีกุศล โดยที่ไม่ต้องไปนั่ง โดยที่ไม่ใช่กุศล ก็คิดว่าเป็นกุศล จะดีกว่าไหม

ถ้ามีความเข้าใจเมื่อไร เมื่อนั้น ขณะนั้น ก็เป็นกุศลประเภทหนึ่ง กุศลมีหลายประเภท ไม่ใช่มีประเภทเดียว โดยมากคนก็คิดว่า เฉพาะทาน การให้เท่านั้นที่เป็นกุศล แต่ความจริงขณะที่เป็นศีล ก็เป็นกุศล หรือขณะที่กำลังฟังธรรมในขณะนี้ ก็เป็นกุศลที่ประกอบด้วยปัญญา เป็นกุศลที่สูงกว่าชั้นทาน ชั้นศีล เพราะเหตุว่าทาน ศีล ถึงไม่ใช่พระพุทธศาสนาก็มี แต่ปัญญาที่จะเข้าใจสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ศาสนาอื่นไม่ได้สอนเลย เพราะว่าเขาไม่ได้ตรัสรู้ความจริงของสภาพธรรม

เข้าใจสำคัญกว่าจำ

ผู้ถาม จำเป็นหรือเปล่าที่จะต้องจำธรรม ที่ศึกษามาได้ทุกข้อ

นิภัทร ความจำเป็นจริง ๆ ในการศึกษาและสนใจพระธรรม คือ ความเข้าใจเป็นหลัก เพราะใครมีความจำดี ก็จำได้มาก หรือใครอ่านบ่อย เห็นบ่อย ก็จำได้ ส่วนความเข้าใจ บางทีนึกข้อธรรม นึกชื่อไม่ออก แต่พอเราอ่าน หรือได้ยินคนอื่นพูด เราเข้าใจ ความเข้าใจเป็นหลักสำคัญที่สุด เพราะความเข้าใจนี่เอง ที่จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้คุณธรรมอย่างอื่น ๆ เจริญขึ้น

กุลวิไล ถ้าหาสภาพธรรมที่เป็นปรมาัตถธรรม เรื่องของความจำก็คือ สัญญา เจตสิก เกิดกับจิตทุกชาติ ทุกดวง มีทั้งกุศลและอกุศล แต่ถ้าเป็นความเข้าใจ เป็นปัญญาเจตสิกแล้ว ก็เกิดกับกุศลจิตเท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้าศึกษาแบบท่องจำแล้ว ก็เหมือนกับเรียนวิชาการทางโลก เราก็จะไม่เข้าถึงสภาพธรรมที่เป็นจริง บ่อยครั้งก็เป็นความจำที่เกิดกับอกุศลจิตก็ได้ แต่ถ้าเราศึกษาพระธรรมแล้ว มีความเข้าใจสภาพธรรม ก็ไม่จำเป็นต้องท่องจำ แต่เป็นความเข้าใจ ที่เข้าใจจากสภาพธรรมที่มีจริง ๆ

สุ. ความจำ อย่างไร ๆ ก็เป็นสติไม่ได้ ความจำต้องเป็นสัญญาเจตสิก เป็นสิ่งที่เราจะต้องเข้าใจให้ถูกต้อง เวลาที่เราผ่านพยัญชนะใด พยัญชนะแรกอธิบายว่าอย่างไร เปลี่ยนแปลงลักษณะของสภาพธรรมนั้นไม่ได้

เพราะฉะนั้นถ้าเป็นสัญญาเจตสิก สัญญาที่เกิดกับความเพียร สัญญาที่เกิดร่วมกับปัญญา ก็ทำให้สัญญานั้นยังคงเป็นสัญญา แต่ว่าเพิ่มเจตสิกอื่น ๆ ซึ่งเกิดร่วมด้วย เพราะฉะนั้นสัญญาที่มั่นคงขึ้น ก็เพราะเหตุว่ามีปัญญาเกิดร่วมด้วย และสัญญาที่จำธรรมดา กับสัญญาที่เกิดร่วมกับวิริยะ ที่เป็นอีกระดับหนึ่ง สัญญานั้น ก็มีอีกชื่อหนึ่ง

เพราะฉะนั้นเราจะทิ้งความหมายหรือความเข้าใจที่ถูกต้องเดิมไม่ได้ ไม่อย่างนั้นเราก็จะคิดว่า ขณะใดที่จำเรื่องนั้น เป็นสติ หรือเป็นสัญญาก็แล้วแต่ แต่ต้องรู้ว่า สภาพธรรมแต่ละอย่าง ต้องเป็นแต่ละอย่าง

บุตรสงวน์ สติระลึกรู้ธรรมในการฟังธรรม หรือชั้นอ่านหนังสือต่าง ๆ การระลึกในธรรม..

สุ. หนังสือต่าง ๆ นี่หนังสืออะไรคะ

บุตรสงวน์ หนังสือพระไตรปิฎก

สุ. ต้องชัดเจนค่ะ เวลานี้เราจะพูดถึงเรื่องสภาพของสัญญาเจตสิกกับสติเจตสิก สติต้องเป็นโสภณ เวลาที่อ่านหนังสือธรรม ไม่ได้หมายความว่า เพียงอ่านแล้วจะเข้าใจได้ ที่นี้ทุกคนอ่านออกหมด หยิบพระไตรปิฎกมาก็อ่านออก แต่ความเข้าใจของแต่ละคนจะเท่ากันไหม จะเป็นสติเหมือนกันหมดหรือเปล่า หรือไม่ใช่สติ หรือเป็นแต่สัญญาที่จำ แต่ไม่มีสติเกิดร่วมด้วยเลยในขณะที่ไม่เข้าใจ

จริง ๆ แล้ว อยากจะให้ปัญหาของคุณสวนนี้ชัด เพราะว่าเป็นเรื่องใหญ่ คือเรื่องที่คุณคิดว่า ความจำสำคัญ แต่ความจริงคุณสวนก็เคยจำอะไรมาตั้งเยอะแยะ ลืมบ้างไหม ก็ลืม แต่ถ้าเป็นการเข้าใจแล้วจำ หรือจำสิ่งที่เราเข้าใจแล้ว ผิดกันมาก เราจะไม่ลืมสิ่งที่เราเข้าใจ แต่ถ้าเราเพียงแต่จำชื่อ จำเรื่อง โดยเฉพาะหัวข้อต่าง ๆ เราลืมได้ อย่างเวลาที่เราจะพูดถึงข้อธรรมใด ๆ บางทีเราก็ไม่ได้กล่าวตามลำดับ และความจำเป็นใหม่ที่จะต้องตามลำดับ ประโยชน์มี แต่เราต้องรู้ถึงประโยชน์ด้วย

เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรื่องที่ เราจะคิดว่า เมื่อตำราว่าอย่างไร เราก็ตามตำราหมด โดยที่ไม่เข้าใจความมุ่งหมายเลย แต่เมื่อตำราเป็นอย่างนี้ และเราเข้าใจความมุ่งหมายด้วยว่า ทำไมเป็นลำดับอย่างนี้ ก็ยังทำให้เราสามารถเพิ่มความเข้าใจขึ้นได้ แล้วก็รู้ด้วยว่า ทำไมจึงควรจะเข้าใจหรือจำตามลำดับด้วย นั่นก็เป็นเรื่องของวิชาการ แต่ก็ไม่สำคัญเท่ากับการเข้าใจสภาพธรรมในขณะนี้

เพราะฉะนั้นถ้าคุณสวนสามารถเอาสิ่งที่จำมาแล้วทั้งหมด มาใช้กับสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ อธิบายถึงสิ่งที่มีจริง ๆ ในขณะนี้ ด้วยความเข้าใจจริง ๆ อันนั้นก็เป็นการเข้าใจของเราเอง ซึ่งเกิดจากการอ่าน การฟัง การคิด การพิจารณา การไตร่ตรอง การระลึก จนรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้น

เพราะฉะนั้นเราจะเคยเรียนพระไตรปิฎกมานาน้อยในชาติก่อน ๆ แค่นั้นใครจำได้ และชาตินี้ละคะ ถ้าเราไม่เข้าใจสภาพธรรม เราก็ต้องมานั่งจำใหม่ ปรมัตถธรรม ๔ จิต เจตสิก รูป มีอะไรบ้าง แต่ถ้าเราเข้าใจสภาพธรรม ทันทีที่ได้ฟัง เราก็สามารถรู้สภาพธรรมนั้นได้ เพราะว่ามีปัจจัยที่เกิดจากการฟัง แล้วก็พิจารณาจนเข้าใจลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม พอใครพูดเรื่องรูปธรรมหรือนามธรรม เราไม่ได้คิดว่า เป็นเพียงชื่อ

คนไทยที่ไม่ได้ศึกษาธรรม พอได้ยินคำว่า “นาม” ทุกคนก็ต้องรู้ว่าเป็นชื่อ แต่ว่าจริง ๆ แล้ว หมายความว่าถึงสภาพที่โน้มไปสู่อารมณ์ ขณะใดที่จิต เจตสิกเกิด ต้องเป็นสภาพรู้ ซึ่งต่างกับลักษณะของรูป นี่เป็นสิ่งที่เราจะต้องเข้าใจ ไม่ใช่เราไปจำชื่อเฉย ๆ

เพราะฉะนั้นถ้าเรามีความเข้าใจแล้ว แล้วเราไปพบคำนี้ เราก็พอนึกออกว่า name and form คือ นามกับรูป ทั้ง ๆ ที่คนทั่วไปอาจจะคิดว่า ชื่อ กับอะไรก็ไมรู้ เป็นรูปภาพหรืออะไรต่าง ๆ

เพราะฉะนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเข้าใจของแต่ละคน ถ้ามีแล้ว ก็สามารถเข้าใจคำที่ได้ยิน โดยที่ไม่สับสน มิฉะนั้นแล้ว ก็สับสนไปเรื่อย ๆ

ผู้ฟัง ที่ท่านอาจารย์บอกว่า ถ้ามีความเข้าใจแล้วจะจำได้เอง ผมเข้าใจถูกไหมว่า ขณะที่ฟังเรื่องธรรม แล้วเข้าใจสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง กุศลจิตเกิด ในขณะนั้นมีสติขึ้นฟังเกิด สติขึ้นฟังเกิด เมื่อสัญญาเจตสิกเกิดร่วมกับสติขึ้นฟัง สัญญา ความจำนั้นจะมีกำลังมาก ถึงขั้นทำให้จำได้

สุ. เพราะฉะนั้นสัญญาเกิดกับจิตทุกขณะอยู่แล้ว แล้วแต่ว่าจะเกิดกับจิตอะไร เกิดกับกุศลจิตขั้นทาน ได้ไหมคะ เกิดกับขั้นศีล เกิดกับขั้นสมณะ จิตสงบ เกิดกับขั้นสติปัฏฐานก็ได้

เพราะฉะนั้นระดับของสัญญาก็ต่างกัน แต่สัญญาไม่ใช่สติ

บุญคืออะไร บาปคืออะไร

ผู้ถาม บุญคืออะไร และบาปคืออะไรครับ

สุ. ถ้าเป็นบาป ก็เป็นสภาพธรรมที่ไม่ดีงาม บุญก็คือสภาพธรรมที่ดีงาม ทีนี้ถ้าพูดอย่างนี้โดยไม่ศึกษา เราก็จะตัดสินด้วยตัวของเราเอง ซึ่งผิด ๆ ถูก ๆ ว่าตอนนี้บุญละ ตอนนั้นบาปละ แต่ความจริงธรรมเป็นสิ่งที่ละเอียดมาก เพราะเหตุว่าเป็นสภาพที่เกิดดับเร็ว

อย่างจิตกับเจตสิกเกิดพร้อมกัน ดับพร้อมกัน บางครั้งเป็นกุศล บางครั้งเป็นอกุศล แล้วก็สลับกัน จนกระทั่งเราบอกไม่ถูกว่า ขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล จึงต้องอาศัยการศึกษาให้ละเอียดพอสมควรที่จะรู้ว่า ขณะใดก็ตามที่เป็นบาปหรืออกุศลความหมายเดียวกัน ก็คือ ขณะนั้นเป็นโลภะ โทสะ โมหะ และอกุศลอื่นๆ ที่เราเคยได้ยินได้ฟัง อิสสา วิชา ตระหนี่ มัจฉริยะ พวกนี้ก็เป็นลักษณะของธรรมที่เป็นอกุศลทั้งนั้น

ถ้าเป็นกุศลหรือเป็นบุญ ก็ตรงกันข้าม คือ เป็นธรรมที่ดียาม ธรรมที่ดียาม ก็คือ ขณะที่จิตเจตสิก ซึ่งเป็นสภาพที่ดียามเกิดร่วมกัน และเวลาที่มีจิตใจที่ดียามเกิดหรือจิตใจที่ไม่ดียามเกิด ก็จะมีทางของจิต ภายกับวาจาเป็นทางของกุศลหรืออกุศล เพราะเหตุที่เราไม่ได้มีแต่จิต เรามีรูปด้วย ถ้ามีแต่จิตที่เป็นกุศล อกุศล คนอื่นจะเดือดร้อนไหม คนอื่นเดือดร้อนไหมถ้าอกุศลจิตของเราเกิด ไม่เดือดร้อน แต่เพราะเหตุที่เรา มีรูปด้วย เวลาที่อกุศลจิตเกิด ก็มีทาง คือ กาย วาจาที่ไม่ดีซึ่งเกิดจากอกุศลจิตนั้น เบียดเบียนบุคคลอื่นให้เดือดร้อน

ความจริงเวลาที่อกุศลธรรมเกิด เบียดเบียนเราก่อน คนที่มีอกุศลไม่สบายเลย ไม่ว่าจะเป็นโลภะ หรือโทสะ หรือโมหะ แต่ขณะที่เป็นโลภะ เราอาจจะคิดว่าดี เป็นความติดข้องต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใด เวลาที่ได้มาแล้ว เราก็ดีใจมาก เพลิดเพลินเป็นสุข เราก็เพลิดเพลิน คิดว่าขณะนั้นก็ดี

เพราะฉะนั้นดีของเรากับดีของธรรม คนละอย่าง ดีของเรา คือ ความรู้สึกเป็นสุข สนุก ไปเมื่อก็กินสุขใหม่คะ อาหารอร่อยใหม่ นี่คือนิดของเรา แต่จริง ๆ แล้ว คืออกุศล เพราะเหตุว่า ขณะนั้นเป็นสภาพที่ติดข้อง ติดข้องนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ไม่พอนะคะ ไม่สนใจ ต้องหนักหนาสาหัส คือ มากกว่านั้น ให้โสมนัสเลย ถ้าเพียงแต่อุเบกขา เวทนาเฉย ๆ ก็ยังไม่พอใจ ไม่ว่าจะทำอะไร ก็คือ ให้ถึงความรู้สึกที่เป็นโสมนัสเวทนา ไม่ใช่เพียงแต่อุเบกขาเวทนา

เพราะฉะนั้นก็จะเห็นได้จริง ๆ ว่า ถ้าไม่ศึกษาธรรม เราเข้าใจธรรมผิด อย่างเวลาที่เราสบายใจ ไปนั่งสมาธิ เราก็คิดว่า ขณะนั้นเป็นกุศลแล้ว โดยที่ไม่รู้ว่า แท้ที่จริงแล้ว ขณะนั้นมีโลภะ แล้วก็มีโมหะ มีความไม่รู้กับความติดข้อง

เพราะฉะนั้นถ้าศึกษาธรรม ก็จะทำให้เรามีความเข้าใจชัดเจนขึ้นว่า ขณะที่เป็นกุศลต้องไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ แล้วเป็นไปขณะไหนบ้าง เพราะว่าจิตใจเรารู้ยาก แต่ถ้ามีการแสดงออกทางกาย ทางวาจา พอจะรู้ แต่ต้องตรง ไม่อย่างนั้นก็ถูกหลงหรือ ไม่อย่างนั้นก็เข้าใจผิด อย่างเวลาเราเห็นคนที่เขายากไร้ และคิดที่จะช่วย ขณะคิดเป็นกุศลหรือเป็นอกุศลที่จะช่วย ค่ะ เป็นกุศลแล้ว ติงามแล้ว คือ ธรรมเป็นเรื่องตรง และเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ เพียงคิด ก็เป็นกุศล แต่ยังไม่สำเร็จ เพราะเหตุว่ายังไม่มีการกระทำ ไม่อย่างนั้นทุกคนต้องรวยกุศล เอาแต่คิดอย่างเดียวว่า จะช่วยคนนั้น ช่วยคนนี้ แต่ความจริงไม่ช่วยเลย แล้วก็หวังกุศล ก็คิดว่าแค่นั้นพอ แต่ความจริงนั้นเป็นบุพพเจตนา เพียงแต่ความคิดก่อนการกระทำ ซึ่งไม่แน่ว่า การกระทำนั้นจะเกิดหรือไม่เกิด

เพราะฉะนั้นกุศลก็มีทั้งก่อนการทำกุศล เรียกว่า บุพพเจตนา หรือขณะที่กำลังทำ จิตเป็นกุศล และหลังจากทำแล้ว จิตของเรามองใสที่เรามีโอกาสช่วยคนอื่นให้เขา สะดวกสบายขึ้น มีความรู้สึกสบายใจกับเขาด้วย ที่เขาได้พ้นจากความทุกข์ ขณะนั้นก็เป็นกุศล

เพราะฉะนั้นก็มี ๓ กาล คือ ก่อนให้ หรือก่อนทำกุศล และกำลังทำ แล้วหลังจากนั้น นี่ก็เป็นเรื่องทางของกุศล ซึ่งเป็นบุญกิริยา ทางกาย ทางวาจา มี ๓ อย่าง สรูปคือ ทาน ศีล ภาวนา

สำหรับพระภิกษุก็เป็นศีล สมาธิ ปัญญา เพราะเหตุว่าท่านไม่มีวัตถุทานอย่างเรา แต่จริง ๆ แล้ว ท่านก็มีโอกาสเหมือนกัน แต่น้อยกว่า เพราะฉะนั้นจุดมุ่งของท่านก็นั่นไปที่ศีล สมาธิ ปัญญา เพราะว่าเป็นเรื่องโดยตรงของภาวะที่ต่างกันของบรรพชิตกับคฤหัสถ์

นี่ก็พอจะเข้าใจได้ว่า บุญอยู่ที่ใจ เป็นธรรมที่ติงาม บาปก็อยู่ที่ใจ เป็นธรรมที่ไม่ดีอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น โลภะ โทสะ โมหะ วันนี้บุญเยอะ หรืออกุศลเยอะคะ ตรงค่ะ ความตรงเท่านั้น ผู้ที่ตรงจะได้สาระในพระธรรม แต่ถ้าไม่ตรง คดไปคดมา เบี้ยวไปเบี้ยวมา ก็ไม่ได้ เข้าข้างตัวเอง ก็ไม่ได้

แฉ้ว ถ้าตรง แต่ก็ใช่ออกุศลอยู่เรื่อย ๆ เป็นก็คือเป็น แต่ว่าตรง อย่างน้อย ๆ ก็รู้ว่าตรง

สุ. เบี้ยว ๆ ก็อยากให้เป็นกุศล ทั้ง ๆ ที่เป็นอกุศล ก็ยังอยากให้เป็นกุศล เห็นไหมคะว่า ความไม่ตรงนี้มี

เข้าใจว่า ทุกคนที่อยู่ที่นี่เป็นคนดี ถ้าเทียบแล้วต้องเป็นคนดี เราไม่ได้เป็นคนร้าย เราไม่ได้ไปฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดต่าง ๆ เราก็เป็นคนดีระดับหนึ่ง แต่ว่าดีอย่างนี้ ไม่สามารถรู้ว่า เป็นคนดี ไม่รู้ตัว ไม่ว่าอกุศลจิตเกิด อกุศลจิตเกิด ก็ไม่รู้ตัว เวลาทำอกุศล ก็ไม่รู้ว่าเป็นอกุศล หรืออาจจะรู้บ้าง แต่ก็ยังทำได้ แต่ไม่รู้ว่าเป็นไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้นก็มีดีหลายชั้น แต่ความจริงก็คือว่า กุศล ก็คือ ดี ธรรมดา อกุศล ก็คือ ไม่ดี แต่ถ้าจะรู้ ก็ต้องมีปัญญาที่จะรู้ ถ้าไม่มีปัญญา ก็ไม่รู้